

25. Nov. 1940

Economische en Sociale Kroniek

VAN

NEDERLAND, DE OVERZEESCHE
GEWESTEN EN HET BUITENLAND

SAMENGESTELD DOOR HET

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK

UITGAVE VAN N.V. DRUKKERIJ ALBANI
NIEUWE MOLSTRAAT 20
'S-GRAVENHAGE

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN.

(Het overnemen van berichten, cijfers en grafieken uit deze publicatie is echter toegestaan met duidelijke bronvermelding).

INHOUD.

HOOFDSTUKKEN	Neder- land	Nederl. Indië.	Suri- name	Cura- çao	Internat- ional en Buiten- land	Grafieken.
	blz.	blz.	blz.		blz.	
Algemeene toestand	3	41			1	
Voortbrenging. Verbruik. Voorraden.						
Bedrijfstoestand en arbeidsmarkt	4				46	48
Voortbrenging en verbruik	9	41			48	11, 48
Bedrijfsorganisatie en -concentratie	12				49	
Coöperatie					51	
Landbouwwraagstuk	14				52	
Handel en Verkeer	17	43	45	46	54	55
Prijzen. Kosten van levensonderhoud	21	43			59	
Financiëwezen.						
Geld- en Credietwezen	22	44			60	
Openbare financiën	22	44	46		60	
Arbeidstoestanden. Sociale zorg.						
Werkloosheid en werkloosheidsverzekering. Arbeidsbe- middeling. Werkverschaffing en Steunverleening. Binnen- en buitenlandse trek. Vakopleiding en leerlingwezen.	25	44			64	27
Werkstakingen en uitsluitingen. Bemiddeling en arbitrage	29	45			68	
Arbeidsvoorwaarden	30			46	69	
Organisatie van werkgevers en werknemers	32				70	32
Arbeidersbescherming	33	45			72	
Arbeidersverzekering	34				76	35
Bevolking. Gezondheidswezen. Volkshuisvesting.						
Gezondheidswezen	37				78	
Volkshuisvesting	38				79	39, 40

**Bijvoegsels: 1. ECONOMISCHE en SOCIALE KALENDER over het 2e kwartaal 1936.
2. DE NEDERLANDSCHE CONJUNCTUUR, Augustus 1936.**

UITGAVEN VAN N.V. DRUKKERIJ ALBANI — 'S-GRAVENHAGE

Jaareijfers voor Nederland. Verschijnt omstreeks Mei	f 4.25
Statistisch Zakboek. Verschijnt omstreeks November	„ 1.70
Maandschrift v. h. Centraal Bureau voor de Statistiek. Jaarabbonnement	„ 7.—
Economische en Sociale Kroniek	„ 2.80
dito losse aflevering	„ 0.85
Economische en Sociale Kalender.	„ 1.06
De Nederlandsche Conjunctuur. Verschijnt 4 × per jaar	„ 1.60
Statistiek der Motorrijtuigen. Verschijnt omstreeks Januari	„ 1.30
Maandstatistiek van den In-, Uit- en Doorvoer. Jaarabbonnement	„ 12.—
Jaarstatistiek van den In-, Uit- en Doorvoer. Verschijnt omstreeks Mei	„ 3.35
Statistiek der Scheepvaart op het Buitenland. Verschijnt omstreeks Juli.	„ 0.85
Prijzen en kosten van levensonderhoud. 12 Afleveringen	„ 4.15
Statistiek van de Collectieve Arbeidsovereenkomsten. Verschijnt omstreeks Februari	„ 1.46
Statistiek der Werkstakingen en Uitsluitingen. Verschijnt omstreeks Mei	„ 0.95
Statistiek der Vakbeweging. Verschijnt omstreeks November	„ 1.06
Statistiek der Inkomens en Vermogens in Nederland. Verschijnt omstreeks April	„ 0.70
Statistiek der Spaar- en Leenbanken. Verschijnt omstreeks December	„ 0.62
Statistiek der Rijksfinanciën. Verschijnt omstreeks December	„ 2.10
Statistiek der Gemeentefinanciën. Verschijnt omstreeks December.	„ 2.40
Belastingdruk in Nederland. Verschijnt omstreeks October	„ 1.10
Armenzorgstatistiek. Verschijnt omstreeks December	„ 0.70
Bevolking en bevolkingsdichtheid. Verschijnt omstreeks Juli.	„ 0.47
Statistiek v. h. Gewoon- en U. L. Onderwijs. Verschijnt ongeregeld	„ 3.15

Betalingen kunnen per giro geschieden onder No. 40100

In de prijzen zijn de portokosten begrepen

N.V. Drukkerij Albani, Nieuwe Molstraat 20, Den Haag

Economische en Sociale Kroniek van Nederland, de Overzeesche Gewesten en het Buitenland.

Samengesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek,
Afdeling voor Sociaal-economische Statistiek.

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN.

(Het overnemen van mededeelingen en cijfers uit deze publicatie is echter toegestaan met duidelijke bronvermelding.)

TWEEDE KWARTAAL 1936. *)

DE ALGEMEENE TOESTAND.

De toeneming van de bedrijvigheid in het meerendeel der landen hield ook in het tweede kwartaal van 1936 aan, terwijl hier en daar reeds teekenen zijn waar te nemen dat het evenwichtspeil overschreden is. Er was voornamelijk een verdere stijging in de productie van kapitaalgoederen, ten deele in verband met den versnelden overgang van verschillende, vroeger in hoofdzaak agrarische landen tot industrialisatie. Daarnaast bestaat vrijwel overal een neiging om de productie van consumptiegoederen zooveel mogelijk van den aanvang van het productieproces af binnenslands te doen plaats vinden. Terwijl dit opzichzelf niet tot grooter wereldproductie van die verbruiksgoederen behoeft te leiden, is wel een grooter vraag naar productiemiddelen hiervan het natuurlijk gevolg. Een verdere belangrijke bron van bedrijvigheid vormt de overal toenemende bewapening.

De metaalindustrie trekt uit deze constellatie uiteraard het meest directe voordeel, maar in die landen, waar de opleving reeds belangrijk gevorderd is, ontstaat als gevolg van toegenomen welvaart een natuurlijke vraag naar meer verbruiksgoederen, die een opleving tengevolge heeft in de industrieën welke deze leveren. Intusschen nopen overwegingen van staatsbelang, meer in het bijzonder in verband met de credietsituatie, de Regeeringen somtijds de ontplooiing van de productie van kapitaalgoederen en oorlogsmateriaal eenzijdig te bevorderen, desnoods ten koste van de productie van verbruiksartikelen.

Een belangwekkend overzicht van de ontwikkeling van de productie van grondstoffen en de belangrijkste voedingsmiddelen gedurende de laatste jaren geeft het laatste statistische bulletin van den Volkenbond.

Wereldindex van de productie van grondstoffen en de belangrijkste voedingsmiddelen,
1925—1929 = 100.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Algemeen indexcijfer	103	106	104	100	97	100	101	103
Agrarische voortbrengselen	103	103	104	103	103	104	102	102
Voedingsmiddelen	104	103	106	104	104	106	106	104
Grondstoffen, algemeen	104	112	102	91	79	88	95	103
„ agrarische	102	104	102	102	94	100	95	98
„ andere	104	114	102	87	75	84	95	104

Hieruit blijkt, dat de „primaire” productie in 1935 den omvang van 1928 weder ongeveer bereikt heeft, waarbij men er evenwel rekening mee heeft te houden dat de wereldbevolking in die 7 jaren weder is toegenomen (naar schatting met gemiddeld ruim 0,8 pCt. per jaar) en daarbij verschillende

*) Daar de verhoudingen op velerlei gebied zich snel ontwikkelen, zijn de mededeelingen niet streng beperkt tot het hier vermelde tijdvak, maar hebben zij voor een deel reeds betrekking op het loopende kwartaal. Daartegenover staat, dat in sommige gevallen — en dit geldt uiteraard vooral de Overzeesche Gewesten van het Rijk — het opnemen van recente gegevens niet mogelijk was, zoodat de mededeelingen dan op een vroeger tijdvak betrekking hebben.

gebieden snel op een hooger consumptieniveau zijn gekomen. De heftige reactie van de grondstoffen, vooral de niet-agrarische, op de crisis van 1929 is duidelijk zichtbaar, terwijl de agrarische producten zeer weinig beweging vertoonen.

Ten aanzien van de productie van niet-agrarische grondstoffen heeft Amerika aanzienlijk terrein verloren, zowel Noord-Amerika als „Latijnsch” Amerika. Daarentegen vertoonen Afrika en Azië een grooten vooruitgang. Europa geeft ook een achteruitgang te zien, wanneer men de Sovjet-Unie niet — maar een vooruitgang, wanneer men haar wel — tot Europa rekent.

De stijging voor Azië is voornamelijk het gevolg van de nieuwe ijzerproductie in Japan en Britsch-Indië, die voor Afrika van de ontsluiting van Noord-Rhodesië als belangrijk koperproduceerend land.

Productie-indices van niet-agrarische grondstoffen naar werelddeelen, 1925—1929 = 100.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Europa, met Sovjet-Unie	107	117	108	96	88	96	110	120
„ zonder	106	115	104	89	80	87	97	104
Noord-Amerika	102	111	95	76	59	69	75	84
Latijns Amerika.	113	123	108	88	71	75	95	104
Afrika	106	113	116	98	87	100	124	133
Azië, zonder Sovjet-Unie	105	118	117	110	108	122	143	151
Australië	98	98	89	74	81	89	97	103

De in den aanhef geschetste ontwikkeling geeft ook ten deele een verklaring voor het feit, dat de wereldhandel de opleving der nijverheid nauwelijks gevolgd heeft. Volgens cijfers, gepubliceerd door het Deutsche Institut für Konjunkturforschung ¹⁾, kan de ontwikkeling van den wereldhandel in grondstoffen, afgewerkte producten en voedingsmiddelen sinds 1929 worden voorgesteld door de volgende cijfers (1929 = 100).

Wereldhandel 1929—1935 (1929 = 100).

	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Grondstoffen	100	94	87,5	81,0	87,5	88,0	93,5
Afgewerkte producten	100	88	76,0	58,0	59,5	64,0	66,0
Voedingsmiddelen	100	97	95,5	89,5	82,5	84,5	80,5

De voortgezette daling van den wereldhandel in voedingsmiddelen zou ten deele daaraan zijn toe te schrijven, dat verschillende agrarische landen, die zich vroeger toelegden op de cultuur van een enkel product of een zeer beperkt aantal producten, in hoofdzaak voor export (waartegenover niteraard een groote invoer van andere voedingsmiddelen kwam te staan) in den laatsten tijd gewassen in grooter verscheidenheid zijn gaan verbouwen. Verdeelt men den wereldhandel in den buitenlandschen handel van Europa en van de rest der wereld, dan blijkt de laatste een niet onbelangrijke stijging te vertoonen.

De wereldvoorraden van verschillende belangrijke goederen zijn sinds 1932 aanzienlijk gedaald, in het bijzonder die van zink, koper, tin, petroleum, suiker, tarwe, katoen en zijde, sinds 1935 vertoonen ook de rubbervoorraden een daling.

Financieel blijft de toestand nog onzeker; de belemmeringen van het financieel verkeer tusschen de landen blijven vrijwel onveranderd. In het afgevoeren kwartaal werd de geldmarkt weer tijdelijk verstoord door een vlaag van wantrouwen in den Franschen frank, die echter betrekkelijk spoedig is overwonnen.

Tot de landen, waar de industrieele bedrijvigheid zoover is opgelopen, dat de voortzetting van deze beweging soms moeilijkheden begint te vertoonen, behoort in de eerste plaats Groot-Britannië. In sommige takken van nijverheid wordt het moeilijk voldoende geschoold personeel te vinden. Aan den anderen kant wordt medegedeeld dat de winsten nog toenemen, ondanks de stijging der productiekosten. ²⁾ Er heerscht groote drukte in verband met de bewapening; daarentegen is er enige stagnatie in den woningbouw. De handelsbalans ontwikkelt zich ongunstig, doordat de industrieele opleving een vermeerderden invoer van grondstoffen noodig maakt en de gestegen koopkracht tot toeneming van den invoer van voedingsmiddelen leidt; de uitvoer nam echter niet toe. De toestand van den kolenmijnbouw en de katoenindustrie is nog steeds zeer zorgwekkend. De geldruimte houdt aan.

Ook in Duitschland neemt de bedrijvigheid nog krachtig toe. Het conjunctuurbeeld wordt beheerscht door het streven naar autarkie en de be-

¹⁾ Vierteljahrshefte 1936, I.

²⁾ The Economist no. 4844, Trade Supplement no. 137, 27 Juni 1936.

wapening. De opdrachten van Staatswege stimuleeren vooral de zware industrie, maar indirect de geheele nijverheid. Groote bedrijvigheid heerscht ook bij wegeunaanleg en in het bouwbedrijf, hoofdzakelijk voor openbare doeleinden. De Staatsopdrachten worden vooral gefinancierd door uitzetting van het crediet; daar de credietbehoefte van den staat een ruime markt eischen, wordt de particuliere credietvraag van overheidswege geremd. De particuliere vraag naar beleggingsmiddelen richt zich nu vooral op aandeelen, waarvan de koersen aanzienlijk stijgen. De handelsbalans is in den laatsten tijd weer actief. De sterke behoefte aan grondstoffen wordt gecompenseerd door een verminderden invoer van fabrikaten; het verlies van Europeesch afzetgebied door nieuwe overzeesche débouchés.

De Vereenigde Staten vertoonen eveneens een beeld van krachtige bedrijvigheid, in hoofdzaak weer bij de productie van kapitaalgoederen, met inbegrip van den woningbouw. Men constateert nog stijging van het inkomen der consumenten; dat inkomen wordt gemakkelijk uitgegeven; de omzetten in den detailhandel zijn in vergelijking met verleden jaar 10 pCt. gestegen. De oogstvooruitzichten zijn slecht; de prijzen van landbouwproducten stijgen. De geldruimte blijft aanzienlijk. De stijging der koersen van aandeelen wordt ten deele toegeschreven aan de vele buitenlandsche gelden, die in de Vereenigde Staten een veilige belegging zoeken.

De opleving in België, die het rechtstreeksche gevolg was van de devolutie, heeft na Februari plaats gemaakt voor een rustiger ontwikkeling, terwijl de internationale spanningen van den laatsten tijd een zekeren stilstand schijnen te hebben veroorzaakt. De uitwerking der sociale maatregelen is verschillend. De ijzerindustrie schijnt er betrekkelijk weinig last van te onderhouden; wat de kolennijnen betreft, schijnen de modern geoutilleerde de stijging der productiekosten te kunnen dragen. De toestand der textielindustrie blijft slecht. De stijging van het internationale prijspeil komt de Belgische nijverheid ten goede, te meer daar de kleinhandelsprijzen en de kosten van levensonderhoud weinig verandering vertoonen. Tot dusver is de handelsbalans gunstiger geworden doordat de uitvoer sterker is toegenomen dan de invoer, maar men vreest, dat de te verwachten loonstijging een ongunstigen invloed op den buitenlandschen afzet zal hebben. Het geld blijft ruim, maar de kapitaalmarkt heeft zich nog steeds niet hersteld.

Frankrijk heeft in economisch opzicht weer een moeilijken tijd doorgemaakt. De verkiezingen, die het Volksfront aan het bewind brachten, waren oorzaak van belangrijke kapitaalonttrekkingen; de Banque de France wist het gevaar voor den frank echter door middel van haar discontopolitiek onder krachtigen steun uit Engeland te bezweren. Het nieuwe sociale régime, vreest men, zal door de onvermijdelijk daarmee gepaard gaande prijsstijging gevaar opleveren voor verlies van markten. De handelsbalans ontwikkelde zich ongunstig daar de invoer toenam, de uitvoer daalde.

N E D E R L A N D .

De algemeene toestand.

Hoewel in Nederland de depressie nog zwaar op het economische en sociale leven blijft drukken, zijn er toch in den laatsten tijd meer teekenen, die zouden kunnen wijzen op een beginnende kentering.

Voor het eerst sinds begin 1934 maken de beschikbare cijfers het aannemelijk, dat de arbeidsmarkt godurende de laatste maanden in totaal niet ongunstiger is geworden. Hoewel het aantal geregistreerde werklozen nog iedere maand aanzienlijk hooger is dan een jaar vroeger, vertoont dit verschil sinds het einde van 1935 een geleidelijke vermindering; bovendien heeft het aantal zelf, na seizoencorrectie, sinds begin 1936 geen stijging meer vertoond.

Bij nadere analyse blijkt echter, dat deze betrekkelijk gunstige wending geheel het gevolg is van de verbeterde situatie in de metaalnijverheid, de katoenindustrie en de diamantbewerking; in alle andere takken van nijverheid vertoonen de werkloosheidscijfers nog een toeneming, zeer sterk o.a. in het bouwbedrijf, en ook in de beroepsgroepen die handel en verkeer omvatten is de ontwikkeling nog steeds ongunstig.

De toestand in de nijverheid is wel niet geheel af te lezen uit de cijfers van de arbeidsmarkt, maar andere indices bevestigen den indruk, welke bedoelde cijfers wekken. Dit beteekent dus, dat vooral voor het overgrote deel

der industrieën van verbruiksgoederen de depressie nog toeneemt, terwijl ook in die takken van nijverheid, waar opleving te constateeren is, de moeilijkheden over het geheel nog aanzienlijk blijven. Deze moeilijkheden waren ook in dit kwartaal van dezelfde aard als dusver, waarbij sinds de Belgische devaluatie meer klachten over de concurrentie uit België worden vernomen, terwijl thans ook de voortdurende stagnatie in het bouwbedrijf op andere bedrijfstakken terugslaat.

De landbouw heeft in het tweede kwartaal minder onder de ongunstige weersgesteldheid te lijden gehad dan aanvankelijk te vreezen was. De stand der gewassen was in Juni beter dan een jaar geleden en gaf reden tot tevredenheid. De prijzen waren iets beter dan een jaar geleden.

De economische positie van de veeteelt verbeterde niet onbelangrijk doordat betere prijzen konden gemaakt worden. De uitvoer van boter was 10 pCt. grooter dan in het tweede kwartaal van 1935, de waarde zelfs 39 pCt. hooger; de uitvoer van kaas was echter 13 pCt. kleiner bij gelijk gebleven waarde.

Voor de andere takken van agrarische productie was over het algemeen weinig verandering te bemerken, doch de uitvoer van verse groenten was, bij gestegen prijzen, aanvankelijk belangrijk grooter dan een jaar geleden. Later kwam er echter een ongunstige wending, en bleken groote hoeveelheden tuinbouwproducten onverkoopbaar.

Bij de zeevisscherij waren de besommingen der stoomtrawlers, per reisdag gerekend, gemiddeld iets hooger dan verleden jaar, doch er namen minder schepen aan de visscherij deel, terwijl het bedrijf in Juni eenigen tijd vrijwel geheel stillag ten gevolge van een werkstaking. Voor de trawlvisscherij met motorvaartuigen waren de financieele uitkomsten gemiddeld eveneens iets beter. De haringvisscherij, die in Mei begon en door meer schepen werd uitgeoefend dan in 1935, leverde tot eind Juni een aanzienlijk ruimere vangst dan het vorige jaar op, echter bij lagere prijzen.

De goederenmarkten vertoonden over het algemeen nog geen verlevendiging. Voor enkele artikelen kwam er wel eenige verbetering, voor andere bleef de markt lusteloos. Een algemeene tendens laat zich niet vaststellen.

De handelsbeweging vertoonde over het algemeen nog steeds geen opleving. Het schijnbaar gunstige verschil in het volume van onzen uitvoer, vergeleken bij verleden jaar, komt geheel voor rekening van enkele omvangrijke posten van laag-waardige artikelen als steenkolen en cokes en minerale oliën. Met name was de uitvoer van fabrikaten kleiner.

De verlevendiging van de zeescheepvaart, die aan het eind van 1935 was waar te nemen, blijkt meer en meer van voorbijgaanden aard te zijn geweest. Dit geldt vooral voor de algemeene vrachtvaart, maar ook voor de lijnbedrijven. Geen verandering in de binnenvaart.

Het indexcijfer der groothandelsprijzen was in de eerste 7 maanden van 1936 ca 1 pCt. hooger dan in de eerste 7 maanden van 1935. De prijzen der grondstoffen waren met ca 7 pCt. gestegen, die der voedingsmiddelen met ca 1 pCt., die der fabrikaten ca 1 pCt. gedaald.

Hoewel over het algemeen de loonen bleven dalen zijn er toch een paar gevallen voorgekomen, waarin een omvangrijke loondaling niet is doorgegaan.

De daling der kosten van levensonderhoud is in het afgelopen kwartaal zeer gering geweest.

Het indexcijfer van de koersen van aandelen vertoonde aanvankelijk een daling, waardoor het in Mei 10 pCt. lager was dan in Februari. Daarna werd echter weer een deel van het verlies ingehaald, waardoor het Augustuscijfer bijna 20 pCt. boven dat van Augustus 1935 kwam. Hierbij hadden de Indische fondsen en de petroleum-aandelen de leiding, maar ook binnenlandsche fondsen (vooral nijverheidsondernemingen) staan beter genoteerd. De kapitaalmarkt bleef gedurende den geheelen zomer nog flauw, maar in Augustus kwam er eenige verlevendiging voor overheidsleeningen. De geldmarkt kwam in Juni onder den invloed van de politieke gebeurtenissen in Frankrijk; zij herstelde zich echter vrijwel geheel en heeft haar vroegere ruimte weer teruggekregen.

VOORTBRENGING. VERBRUIK. VOORRADEN.

Bedrijfstoestand en arbeidsmarkt. Hoewel de toestand nog zeer gedrukt blijft is hier en daar eenige verbetering te bespeuren.

Voor een algemeene karakteristiek van den bedrijfstoestand kan verwezen worden naar het bovenstaande. In het volgende wordt weer wat nader ingegaan op de afzonderlijke bedrijfstakken.¹⁾

Er valt dan vooreerst op te wijzen, dat bij den scheepsbouw volgens Lloyds Register hier te lande, wat zeeschepen betreft, eind Juni in aanbouw was $\pm 148\,000$ bruto-registerton (42 schepen), tegen eind Maart $\pm 146\,000$ t (44 schepen) en eind Juni 1935 $\pm 75\,000$ t (32 schepen). Dit is dus thans — hoewel er in den laatsten tijd vrij wat schepen zijn te water gelaten en nog niet alle orders reeds in uitvoering waren — aanmerkelijk meer. Weliswaar werpen de meermalen vernomen klachten over de prijzen hierop een schaduw en ook dient bedacht, dat de verkrijging van een deel der orders tot op zekere hoogte is bevorderd door steun van overheidswege, maar dit neemt niet weg, dat de opdrachten toch van bijzonder gunstige beteekenis zijn, omdat zij de instandhouding van bedrijven en zelfs een niet onbeteekenende verruiming der werkgelegenheid mogelijk maakten, terwijl ook in het oog is te houden dat voor den bouw en uitrusting van schepen ook tal van andere industrieën medewerken. In een 10-tal groote bedrijven, welke personeelcijfers verstrekten, werkten eind Juni $\pm 9\,800$ man, d.i. 1730 meer dan op dat tijdstip van 1935. Daarbij zij aangestipt, dat toe- of afneming van personeel niet altijd uitsluitend het gevolg zijn van den bouw van schepen (al of niet met de machine-installaties), doch gedeeltelijk ook wel beïnvloed worden door allerlei ander werk, zooals soms constructiewerk, hier en daar werk voor Defensie, nog afgezien van de voor verschillende bedrijven van belang zijnde scheepsreparaties. Wat laatstbedoelde betreft bleven naast berichten, welke op nog steeds beperkte orders wezen, ook eenige niet achterwege waaruit blijkt dat toch wel gevallen van vermeldenswaardige tijdelijke opleving zijn voorgekomen.

In aansluiting met hetgeen in de vorige Kroniek vermeld is omtrent de machinefabricage, valt ook voor dit kwartaal te gewagen van een min of meer betere bezetting dan een jaar geleden in vrij wat van zulke fabrieken. Doch ofschoon er daaronder waren, die voldoende of goed van werk voorzien zijn, toch getuigde het totaalbeeld nog altijd van slapte, waarbij ook gevallen, dat deze zich in vrijwel dezelfde of sterkere mate dan een jaar geleden deed gevoelen, geenszins ontbraken. Voor zoover men zich — van eenige zijden — uitliet over de prijzen was dit nog in onbevredigenden zin (onveranderd laag of deels niet loonend). Ook nu weder bleven in eenige verslagen klachten over buitenlandsche concurrentie niet achterwege, of wees men deels in het bijzonder op de te beperkte uitvoerkansen. Bleef de gang van zaken in een deel der constructiewerkplaatsen (voor welke vermindering van werk of bestending van slapte gemeld werd) een beletsel om in het algemeen van opleving te spreken, dit neemt niet weg dat verscheidene fabrieken van dezen bedrijfstak tekenen gaven van meer bedrijvigheid dan een jaar geleden (zoo werkten in 6 dezer thans ± 425 man meer en in 3 andere 105 man minder). Van sommige zijden wees men er op dat verkregen (w.o. belangrijke) orders met korten levertijd tot de grootere bedrijvigheid bijdroegen, terwijl deze dan deels nog werd bevorderd door uitvoering van reeds eerder verkregen opdrachten waarvoor thans de grondstoffen werden ontvangen. Ondanks de door een en ander veroorzaakte drukte achtte een onderneming den toestand toch slechter dan verleden jaar, wegens de nog steeds verder afbrokkelende prijzen (bleef voor een harer afdelingen ook klagen over steeds zwaardere concurrentie uit het buitenland). Een andere gewaagde echter van iets gunstiger resultaten dan verleden jaar wegens regelmatiger bezetting met allerlei kleinere opdrachten tegen betere prijzen. Voor de ijzergieterijen bleef het uitzondering dat niet van slapte werd gesproken. Weliswaar hadden niet alle ondernemingen in gelijke mate met gebrek aan orders te kampen en ook deden zich in verschillende fabrieken wel schommelingen in de bedrijvigheid voor, maar dit mag er niet van weerhouden den gang van zaken als over het geheel zeer slecht te karakteriseeren en wegens de vaak op een veel te laag peil staande bedrijfsdrukten en wegens de van zoovele zijden zeer onbevredigend (meermalen verliesgevend) genoemde prijzen, welke mede oorzaak waren dat in een deel der verslagen de toestand nog ongunstiger werd genoemd dan een jaar geleden. Daarbij bleven naast de klachten over de felle onderlinge concurrentie, ook

¹⁾ Het overzicht, waarin uitvoeriger mededeelingen zijn opgenomen en waarin ook veel meer bedrijfstakken worden besproken dan in deze Kroniek, is opgenomen in de Augustus-aflevering van het Maandschrift.

die over buitenlandsche concurrentie wederom niet achterwege. Volgens mededeelingen omtrent het hoogovenbedrijf kwam er tegen het eind van het 2e kwartaal eenige beweging in de exportmarkt voor ruwijzer. Tengevolge van de stijging van den kostprijs na de recente stakingen is op de Fransche en Belgische markt een tendenz tot prijsverhooging te constataren. De concurrentie bleef echter nog scherp, o.a. van Russische zijde. Op de Engelsche markt werd de ruwijzerprijs verhoogd, doch hier belet een hoog invoerrecht nog altijd den invoer. De vliegtuigindustrie gaf over het geheel (afgezien van enkele pas kort bestaande ondernemingen voor de vervaardiging van lichte sport- of zweefvliegtuigen) aan minder handen werk dan een jaar geleden. De personeelsterkte verschilde, ondanks in den loop van het 2e kwartaal voorgekomen wijzigingen, eind Juni in totaal slechts weinig met die van eind Maart. In het grootbedrijf der gloeilampen- en radioindustrie is de personeelbezetting sinds eind Maart nog iets (± 100) teruggelopen en bedroeg zij eind Juni rond 12400 man, tegen ± 14000 eind Juni 1935. De aan de fabrieken van spoor- en tramwagens ten deel gevallen belangrijke orders van de Nederl. Spoorwegen brachten, hoewel zij nog in het begin van uitvoering waren, reeds een merkbare verruiming der werkgelegenheid, welke geleidelijk zal toenemen.

In de katoenindustrie hield de verbetering der vraag gedeeltelijk aan (exportorders voor Ned.-Indië), zoodat hier en daar weder een iets grooter deel der capaciteit kon worden benut en ook wel eenige drukte voorkwam (o.a. meer personeel). Anderdeels ontstond in vele gevallen in Juni of reeds eerder een belangrijke achteruitgang (toenemende werkloosheid), terwijl overigens vrijwel stationnaire slapte gemeld werd. De werkloosheid bleef, mede door de voortgaande rationalisatie, aanzienlijk. Toonde men zich over den export nog slechts in een deel der verslagen en dan tot zekere hoogte niet ontevreden, op den binnenlandschen afzet teekenden zich in toenemende mate de gevolgen af van de gedaalde koopkracht, terwijl de binnen- en buitenlandsche concurrentie scherp bleef. Zoowel uit de spinnerijen als de weverijen kwamen nog steeds klachten over slechte, deels verliesgevende prijzen. In de wolindustrie heerschte overwegend slapte en was de toestand, hoewel niet overal, ongunstiger dan verleden jaar. Zoo te Tilburg, waar men het over het algemeen belangrijke tekort aan orders (ondanks prijsverlaging konden de omzetten niet worden gehandhaafd; ontslag en inkorting van werktijd) toeschreef aan te grooten invoer tegen abnormaal lage prijzen en afnemering van de binnenlandsche koopkracht. In een groot aantal ondernemingen aldaar was het aantal gewerkte uren in de eerste week van April wel ± 8000 grooter, doch in die van Mei t/m Juli resp. ± 11000 , 7000 en 8000 minder dan in de overeenkomstige week van 1935. Voor zoover eenige der uit andere centra verkregen rapporten een niet onbevredigende en (of) betere werkgelegenheid dan verleden jaar aanwezen (soms iets meer personeel, b.v. in de wollendekenfabricage door exportorders), liet men in enkele gevallen niet na te wijzen op een min of meer ongunstige verhouding tusschen de (gestegen) prijzen der grondstoffen en die der fabrikaten. In de kunstzijdeindustrie bleven productie en personeelbezetting beperkt, doordat in het algemeen de afzet niet evenredig was aan de volle productiecapaciteit (toenemende moeilijkheden bij den export en scherpe buitenlandsche concurrentie op de binnenlandsche markt). De totale personeelsterkte van een 2-tal ondernemingen, in dit kwartaal vrijwel constant, was eind Juni ± 450 minder dan een jaar geleden. In de confectie-industrie was de werkgelegenheid in vele gevallen tot ongeveer half Juni niet onbevredigend, waarna echter slapte (ontslag, inkorting van werktijd) ontstond, terwijl de algemeene toestand ten slotte ongunstiger genoemd werd dan verleden jaar. Sommige rapporteerende fabrieken hadden echter nog vrijwel voldoende en (of) iets meer werk dan in 1935. Slapte of achteruitgang werden o. m. veroorzaakt door het seizoen en het uitblijven van nabestellingen, deels met het oog op de a.s. uitverkoop en mede als terugslag van den slechten seizoenverkoop bij afnemers, terwijl vooral ook de Deutsche dumping (waaronder meer in het bijzonder de damesconfectie te lijden had) als een zeer nadeelige factor gevoeld werd. Zoowel uit de fabricage van heeren- als dameskleding kwamen berichten over niet of nauwelijks loonende prijzen, welke voor wat laatstgenoemde branche betreft o. m. ook gedrukt werden door scherpe concurrentie van hier gevestigde Deutsche firma's.

In de leerlooierijen heerschte, behoudens een enkele uitzondering,

grootte slapte, zoodat veelal met sterk ingekrompen capaciteit werd gewerkt (ook kwam stopzetting van bedrijf wel voor). Zoowel naar reparatieleer als naar leer voor schoenfabrieken was door verschillende oorzaken (b. v. sterk afgenomen koopkracht van den laatsten verbruiker, gering leergebruik aan het moderne zomerschoeisel, toegenomen gebruik van rubber) de vraag onvoldoende, waarbij nog zij aangestipt dat de drang naar goedkoop schoeisel de schoenfabrikanten vooral naar de goedkoopste leersoorten doet vragen. De hevige concurrentie op de sterk ingekrompen binnenlandsche markt, waarvoor het bestaande productie-apparaat thans te groot is (mede doordat bedrijven voor verloren gegane export in het binnenland compensatie trachten te vinden) deed de leerprijzen nog verder achteruit loopen. Volgens beschikbare cijfers omtrent het gezamenlijk aantal „man-uren” gedurende de 1e week van elke maand in een groot aantal schoenfabrieken stak de werkgelegenheid in April ongunstig af bij een jaar geleden en was dit in nog sterkere mate het geval in Mei en Juni. Behalve over gebrek aan werk werd ook geklaagd over niet loonende en nog dalende prijzen als gevolg van scherpe onderlinge concurrentie. Van werkliedenzijde wordt gestreefd naar tijdelijke ter zijde stelling van de zwikmachine teneinde tot vermindering van werkloosheid te komen.

Ook de chemische industrie bleef, zij het bij branches- en ondernemingsgewijze verschillen (w. o. gevallen van gedeeltelijke verbetering ten opzichte van een jaar geleden zich hier en daar wel voordeden), nog maar al te vaak tot weinig opgewekte beschouwingen aanleiding geven. Zoo werkte de zinkwit- en lithoponefabricage in vrijwel even beperkte mate als in het vorige kwartaal, waarbij van de zijde van een bedrijf van bescheiden omvang o. a. werd opgemerkt, dat weer dreigende stopzetting slechts kon worden voorkomen door te gaan verkoopen tegen uiterst lagen prijs, waartoe de concurrentie noopte. De verf- en vernisindustrie heeft blijkens de handelsstatistiek slechts van een deel harer artikelen wat meer uitgevoerd dan verleden jaar en dan maakten de cijfers nog een slecht figuur tegenover die van vorige jaren. Ook nu weder wees men op de hierdoor in de hand gewerkte grootte onderlinge concurrentie op de binnenlandsche markt, waar bovendien remmende factoren zich deden gelden, zooals de malaise in het schildersbedrijf en de buitenlandsche concurrentie (meer invoer dan verleden jaar). Toch teekende zich over het geheel wel een zekere seizoenopleving af, zij het dan men maar bij uitzondering van drukte gewaagde. Eenige ondernemingen achtten den toestand, in tegenstelling met andere, eind Juni beter dan een jaar geleden (daarbij bleek dan soms dat haar binnenlandsche afzet meer was toegenomen dan de export verminderde). Bij de superfosfaatindustrie, voor welke het slappere afzetseizoen was ingetreden, noemden enkele ondernemingen den toestand eind Juni weinig verschillend met dien van een jaar geleden, zij het dat een dezer gewaagde van thans grootere voorraden. Een andere schetste den gang van zaken als nu ongunstiger (minder arbeiders dan een jaar geleden, daar de productie wegens gebrek aan afzet zeer laag moest worden gehouden). Echter waren de in het binnenland te maken prijzen hooger dan verleden jaar. Hierop wees ook een bedrijf, hetwelk den toestand eind Juni iets beter noemde dan een jaar geleden, al bleven nog verschillende omstandigheden (o. a. verminderd verbruik in ons land, de nog zeer onvoldoende prijzen bij den export, welke men nog steeds van alle kanten bedreigd achtte) een bevredigender ontwikkeling in den weg staan. Blijkens de handelsstatistiek is er 12511 t (21 pCt.) superfosfaat meer uitgevoerd dan in het 2e kwartaal van 1935. Daartegenover staat dat de invoer, nadat deze in het 1e kwartaal reeds 12558 t grooter was geweest dan in dat tijdvak van 1935, ook in het 2e kwartaal — zij het in veel mindere mate, nl. met 996 t — den overeenkomstigen van het vorige jaar overtrof (reeds zij hier aangestipt, dat inmiddels ingaande 1 Juli de contingentteering is verscherpt).

In de diamantindustrie bleef de werkgelegenheid dooreengenomen op een nog weinig bevredigend peil, al was zij aan het eind wel beter dan in het begin en over het geheel ook minder ongunstig dan verleden jaar. Het gemiddeld aantal werkende leden der organisaties bedroeg 1568 tegen 1536 in het vorige kwartaal en 1237 in het 2e kwartaal 1935. Dank zij den overheidsbijslag op de loonen bleef het bedrijf in staat aan de scherpe buitenlandsche concurrentie cenigszins het hoofd te bieden. Voor de typografische vakken valt aan de hand van de verkregen verslagen het 2e kwartaal niet

te schetsen als een periode welke in de — uit vorige overzichten bekende — moeilijkheden in het algemeen een wending ten goede gebracht heeft. De percentages werkloosheidsdagen van het totale aantal „man-dagen”, dat voor de gezamenlijke georganiseerde arbeiders beschikbaar was, zijn nog iets gestegen (April, Mei en Juni resp. 20,-, 20,3 en 20,7) en lagen boven die van een jaar geleden (resp. 16,9, 17,5 en 18,-). Voorts dient ook gedacht aan de door de ongunstige verhouding tusschen de totale productiecapaciteit en de orders sterk bevorderde onderlinge concurrentie en hare gevolgen op prijsgebied. Een vermindering van de activiteit in het bouwbedrijf vergeleken bij 1935, welke te meer een ongunstige factor is wegens den terugslag welken verscheidene daarmede nauw samenhangende fabrieken (b.v. steenfabricage, houtzagerijen, enz.) er van ondervinden, spiegelt zich af in de ter beschikking staande cijfers van den woningbouw (nieuwbouw), zoowel wat betreft het aantal woningen, waarvan de bouw in dit kwartaal begon (± 6700 tegen ± 10100 in het 2e kwartaal van 1935), als wat aangaat het aantal in uitvoering zijnde woningen aan het eind der maanden April, Mei en Juni (thans resp. 14800, 14200 en 13000 tegen een jaar geleden resp. ± 24100 , 22600 en 22000).

Bij onze kolenindustrie is ook in dit kwartaal nog wel eenige verdere inkrimping van personeel voorgekomen, uitsluitend wat de ondergrondse arbeiders betreft, wier aantal is teruggelopen van 18697 op 1 April tot 18431 op 1 Juli, op welken datum de totale personeelsterkte 26718 man bedroeg, d. i. vergeleken met dat tijdstip in 1935, 1934 en 1931 een vermindering met resp. 718, 2701 en 10070 man. Ook in het 2e kwartaal moesten ter beperking van de productie nog meermalen (het meest bij de particuliere mijnen) verzuimdagen worden ingelegd. In 3 mijnen (w. o. ook een der Staatsmijnen) was het aantal verzuimdagen grooter, doch in de meeste overige kleiner — in enkele zelfs belangrijk kleiner — dan verleden jaar. Intusschen bedroeg de totale productie met inbegrip van slijk $\pm 2,98$ miljoen t, d. i. ruim 2 pCt. meer dan in het 2e kwartaal van 1935. Vergeleken met dat kwartaal van het topjaar 1931 (3,6 miljoen t) was er een vermindering van nog geen volle 6 pCt., ofschoon het aantal ondergrondse arbeiders is afgenomen met ruim 30 pCt.

De verslagen omtrent de veenderij van fabrieksturf vestigen den indruk dat er veelal meer is geproduceerd dan in de vorige campagne. Blijf toen de productie belangrijk beneden het toegestane maximum van ± 23000 dagwerken, thans schijnt zij blijkens mededeelingen van een aantal berichtgevers niet zooveel daaronder te zijn gebleven of zou men volgens bericht van bepaalde zijde wel mogen zeggen dat het toegestane maximum vrijwel bereikt is. Deels werd opgemerkt dat de lust tot produceeren werd aangewakkerd door de omstandigheid dat het verkoopkantoor iets betere prijzen maakte (al wees een der verslagen er op dat zij nog beneden den kostprijs bleven). Ook omtrent de veenderij van haardbrandturf, waar in tegenstelling met verleden jaar de voortgang der werkzaamheden niet door conflicten met de arbeiders verstoord werd, getuigde een aantal berichten van een bij toen gunstig afstekende productie. Blijkens een algemeen verslag bleef echter de toestand in Friesland, waar slechts matig gewerkt is, achter bij dien in Drenthe (ruim normaal geproduceerd) en Overijssel (ongeveer normale productie). De voorraden bleken veelal te zijn verdwenen of nog slechts beperkt te zijn, waarbij men zich over de gemaakte prijzen meermalen niet ontevreden of zelfs tevreden toonde. Intusschen wees men er soms wel op, dat de prijzen voor het nieuwe product weer te laag worden ingezet en dat zij nog veel zullen dalen tenzij van overheidswegen nog regelend zou worden opgetreden.

Bij land- en tuinbouw was de toestand van de arbeidsmarkt in de 1e helft van 1936 dooreengenomen voor het geheele land even ongunstig als in dat tijdvak van 1935. Wel waren er in sommige streken factoren, welke eenigermate verruimend op de werkgelegenheid hebben gewerkt, doch hier-tegenover staat dat plaatselijk verschijnselen konden worden waargenomen, die een ongunstigen invloed uitoefenden. Men zie hiervoor het uitvoeriger overzicht in het Maandschrift. In het daar tevens opgenomen verslag betreffende de omstandigheden voor land- en tuinbouw in het 2e kwartaal kan men nader geschetst vinden, dat de weersgesteldheid voor de ontwikkeling der meeste gewassen niet onverdeeld gunstig was, maar dat de stand in Juni over het geheel toch reden tot tevredenheid gaf en dat hij als beter kon worden beschouwd dan op hetzelfde tijdstip van 1935. Het indexcijfer der prijzen van akkerbouwproducten vertoonde van April op Mei een kleine verbetering, in Juni evenwel weer gevolgd door een geringe daling, hoofdzakelijk

als gevolg van de prijsdaling der aardappelen. Ten aanzien van de veeteelt zij opgemerkt dat, na de periode van droogte en koude in het 1e gedeelte van het 2e kwartaal, de grasgroei later geen reden tot ontevredenheid meer gaf. De economische positie der veehouderij verbeterde niet onbelangrijk in Mei en Juni, want het indexcijfer der veeteeltproducten steeg van 68 in April tot 75 in Juni. Vergeleken met het 2e kwartaal van 1935 was de uitgevoerde hoeveelheid boter 10 pCt. grooter (terwijl de uitvoerwaarde met 39 pCt. toenam) en die van kaas 13 pCt. kleiner (waarde gelijk gebleven). Voor de meeste gewassen der groenteteelt waren de weersomstandigheden in April, Mei en begin Juni niet gunstig (vooral bij de vollegrondsteelten oefende het droge weer een ongunstigen invloed op den stand uit; bovendien brachten nachtvorsten, speciaal in het midden en oosten des lands schade toe) en eerst eind Juni stonden de gewassen er weer goed voor. De uitvoer van verse groenten nam, in vergelijking met het 2e kwartaal 1935, belangrijk toe (nl. naar de hoeveelheid met 11 pCt. en naar de waarde met niet minder dan 23 pCt.). Bij de fruitteelt ondervonden de vroegbloeiende variëteiten nadeel van het koude weder en de nachtvorsten, zoodat de vruchtzetting onbevredigend was. Bovendien kwam plaatselijk windschade aan blad en bloem voor. De oogstberichten vermeldden een matigen stand van pit- en steenvruchten en van klein fruit, met uitzondering van het fruit onder glas, waarvan de stand goed werd genoemd. De toestand van het meerendeel der tuinbouwbedrijven, vooral van de kleinere daaronder, bleef nog steeds zorg baren.

Aan de zeevisscherij namen in totaal in April minder, doch in Mei en Juni meer vaartuigen deel dan het vorige jaar. Het aantal in bedrijf zijnde stoomtrawlers was echter voortdurend kleiner dan in 1935. De besomming dezer vaartuigen was, gemiddeld per reisdag gerekend, over het geheel iets hooger dan verleden jaar, waarbij evenwel zij opgemerkt, dat het bedrijf een deel van Juni vrijwel geheel stillag tengevolge van een werkstaking. Voor de trawlvisserij met motorvaartuigen waren de gemiddelde financiële uitkomsten per reisdag eveneens iets beter dan verleden jaar. Aan de haringvisserij, welke om te groote aanvoeren te voorkomen van Regeeringswege weder aan beperking was onderworpen (regeling van de uitvaart en van de vleetlengte), namen meer schepen deel dan het vorige jaar. De totale vangst was tot eind Juni gerekend aanzienlijk grooter dan in 1935 (bijna het dubbele), doch de prijzen waren lager.

Bij de in uitvoering of in onderhoud zijnde Zuiderzeewerken waren eind Juni 320 arbeiders (w.o. 89 bij de indijking van den Noord-Oost polder) betrokken, tegen 162 eind Maart en 254 eind Juni 1935.

Voortbrenging en verbruik. Bij de industriële productie zoowel teekenen van verbetering als van achteruitgang. Enkele consumptie-cijfers. Oppervlakte van het bouwland in 1936. Stand der landbouwgewassen en van groenten en fruit in Juli 1936. De uitkomsten van enkele productiestatistieken over 1935.

De met betrekking tot de industriële voortbrenging in het tweede kwartaal van 1936 beschikbare gegevens vertoonen — evenals die betreffende het voorafgaande trimester — te uiteenlopende bewegingen dan dat daaruit voor den loop der productie ten opzichte van een jaar geleden een uitgesproken richting is af te leiden.

Op vooruitgang wezen de volgende verschijnselen. Het indexcijfer van het invoersaldo van grondstoffen voor de productiemiddelindustrieën steeg met 23 pCt., doch bleef toch nog 12 pCt. beneden den stand in het tweede kwartaal van 1934. De productie van steenkolen nam met 2 pCt. toe, de afgifte van electrischen stroom met 3 pCt. De aflevering van gas aan de industrie vertoonde een vermeerdering van 6 pCt. Het verbruik van benzine bleef krachtig stijgen en was hooger dan ooit te voren. Het verbruik van minerale brandstofoliën (zonder benzine en bunkerolie) liep met 27 pCt. op, de uitvoer van bunkerolie met 71 pCt.

Wat de afzonderlijke industrieën betreft, moet worden gewezen op de in aanbouw zijnde scheepsruimte, welke ultimo Juni 1936 bijna het dubbele bedroeg van een jaar geleden (148 000 tegen 75 000 bruto R.T.). Van toenemende bedrijvigheid sprak ook de verminderde werkloosheid in de diamantindustrie (—11 punten), de metaalindustrie (—2) en de textielindustrie (—1).

Daarentegen waren de volgende teekenen van achteruitgang tegenover een jaar geleden waar te nemen. Het indexcijfer van den uitvoer van een aantal

belangrijke fabrikaten bedroeg 14 pCt. minder, het invoersaldo van grondstoffen voor verbruiksgoederen nam met 7 pCt. af. De aflevering van gas aan gemeenten was 3 pCt. lager. De werkloosheid nam in verschillende industrietakken — deels belangrijk — toe: in de steen- en aardewerkindustrie met 14 punten, de houtindustrie (+ 4), de lederindustrie (+ 11), de bouwvakken (+ 7). Wat de laatstgenoemde bedrijfstak betreft, wees ook de daling van het bedrag dat gehouden aanbestedingen op verminderde werkzaamheid.

De bij vergelijking met het eerste trimester van 1936 zich voordoende verschillen zijn voor een groot deel terug te brengen tot seizoenverschijnselen. De volgende bewegingen komen daar echter boven uit.

Verbetering onderging o.a. het invoersaldo van grondstoffen voor productiemiddelenindustriën (+ 6 pCt.). Daarentegen liepen de afgifte van electrischen stroom (— 18 pCt.) en de aflevering van gas aan gemeenten (— 9 pCt.) sterker terug dan het seizoen zou doen verwachten.

Betreffende het verbruik van enkele consumptie-artikelen diene het volgende.

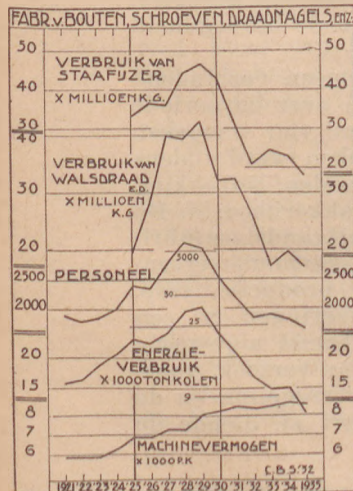
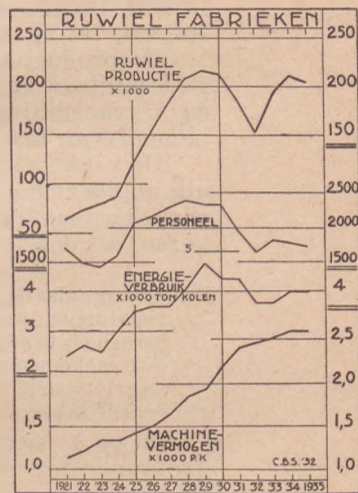
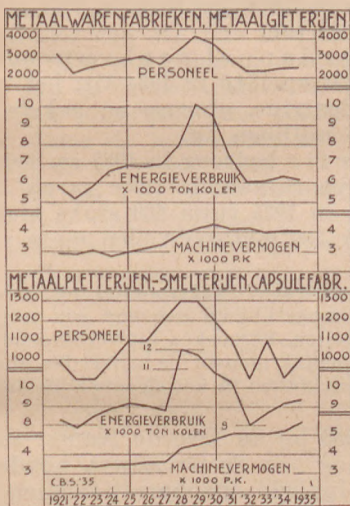
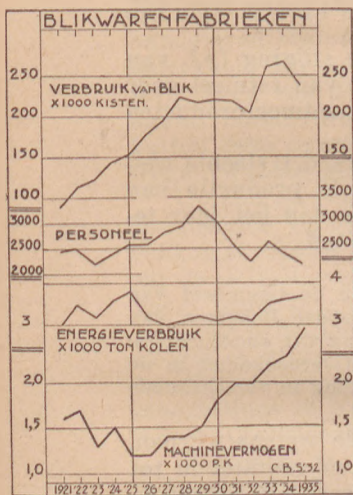
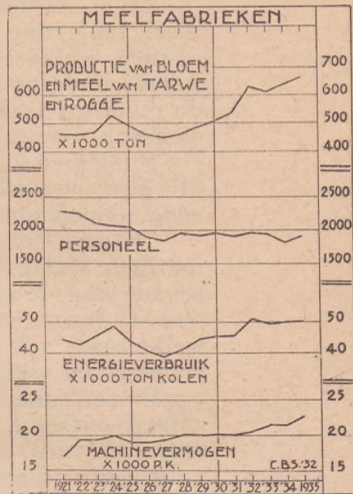
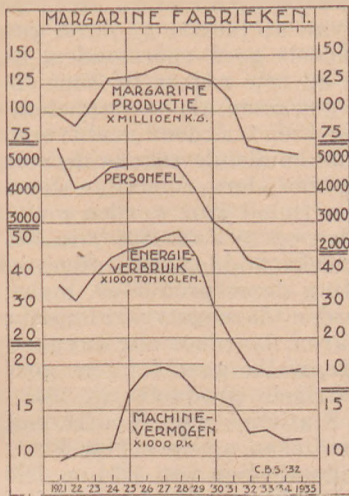
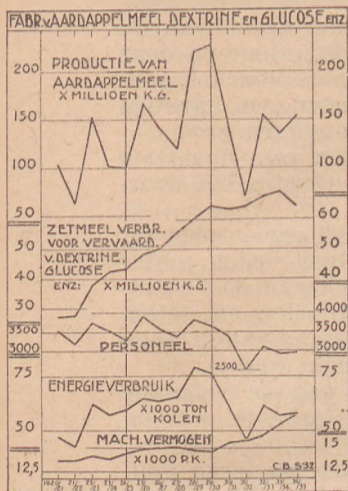
	Binnenlandsch verbruik.									
	kw. gem. 1933.	kw. gem. 1934.	1e kw. 1935.	2e kw. 1935.	3e kw. 1935.	4e kw. 1935.	kw. gem. 1935.	1e kw. 1936.	2e kw. 1936.	Juli 1936.
Suiker × 1000 t	55	52	50	51	58	56	54	49	53	21
Boter 1) " " "	12	12	*	*	*	*	11	*	*	*
Boter 1) (onvolledig) 2). " " "	10,1	9,9	9,7	9,6	10,5	9,6	9,8	8,9	9,8	4,1
Margarine 2) 3). " " "	14,4	14,4	13,5	14,1	14,5	14,5	14,2	13,6	11,9	5,8
Kaas " " "	14,8	14,3	*	*	*	*	14,5	*	*	*
Tarwebloem en-meel, ingeslagen i/d bakkerijen 4) × milj. kg	127	140	136	143	152	146	144	141	\$ 144	*
Sinaasappelen × milj. kg. bruto.	19,2	13,0	28,4	21,0	5,6	6,4	15,4	28,7	34,9	4,0
Oitroenen " " "	1,9	1,7	1,9	1,8	1,2	1,7	1,6	1,1	1,0	0,7
Bananen " " "	7,5	7,7	8,0	13,5	10,4	7,8	9,9	6,8	8,5	2,8
Koffie (ongebrend) " " "	10,6	7,2	*	*	*	*	8,9	*	*	*
Thee " netto.	2,3 5) 6)	2,4 6)	2,6	2,5	2,7	3,4	2,8	2,1	2,5	0,7
Bier × 1000 hl.	391	364	*	*	*	*	323	*	*	*
Sigaron. × milj. stuks.	352	357	355	338	377	363	357	360	352	128
Sigaretten. " "	979	982	951	1000	1087	970	1002	964	975	392
Tabak (rook- en pruim-) × milj. kg.	3,2	2,6	2,5	2,9	2,6	2,6	2,6	2,8	2,6	0,9
Runderen (goedgekeurd voor binnenlandsch verbruik)										
× 1000 stuks.	130 7)	119 7)	139 7)	97 7)	102 7)	118 7)	114 7)	106 7)	99 7)	*
Kalveren (idem) " " "	170	180	299	253	149	153	213	304	263	*
Varkens (idem) " " "	417	429	414	237	280	439	357	380	301	*

1) Zonder de boter, welke met margarine is vermengd. 2) Ontleend aan gegevens van de Ned. Zuivelcentrale, resp. sedert medio Juni 1936 het Landb.-Crisis-Bureau van het Dep. van Landbouw en Visserij. 3) Incl. de bijgemengde boter. Inbegrepen is de onvermengde margarine voor behoeftigen e.d. en van Juli 1933 af de rituele en plantaardige onvermengde margarine (te voren ± 5000 kg per week). 4) Gegevens van de Meelcentrale. 5) Invloed van de verhooging van het invoerrecht op 1 Januari 1933. 6) Invloed van de invoering van de omzetbelasting op 1 Januari 1934. 7) Incl. de voor de Regeering ingoblikte runderen. Met behulp van de cijfers van productie en aflevering van het Regeeringsvleesch in blik, vindt men voor de aantallen runderen, waarvan het vleesch in consumptie gebracht is resp. ongeveer 119000 als kwartaalgemiddelde voor 1933, 104000 als kwartaalgemiddelde voor 1934 en vervolgens 107000, 116000, 129000, 155000 (127000 als kwartaalgemiddelde van 1935) en 147000. Voor het tweede kwartaal van 1936 zijn deze gegevens nog niet beschikbaar. § Voorloopig cijfer.

Tenslotte nog eenige mededeelingen betreffende den landbouw.

Volgens de voorloopige gegevens van de Directie van den Landbouw 1) is in 1936 in totaal 924 700 ha met landbouwgewassen bezet, tegen 918 036 ha in 1935 en 881 585 ha gemiddeld in 1925/1934. Zooals uit de hieronder opgenomen cijfers blijkt, is ten opzichte van 1935 alleen voor de groepen der knol-, wortel- en bolgewassen en groenvoedergewassen vermindering, voor alle overige groepen daarentegen vermeerdering van het areaal waar te nemen. Omtrent de afzonderlijk vermelde gewassen is nog op te merken, dat de tarweteelt, welke na 1929 tot en met 1935 telken jare is uitgebreid, in 1936 een geringe beperking heeft ondergaan. Voorts valt (tegenover 1935) een belangrijke vermeerdering (39 pCt.) van de teelt van vlas en een sterke achteruitgang (32 pCt.) van die van fabrieks aardappelen op.

	Beteelde oppervlakte ha.	Gem. 1925—1934.	1935.	1936.
Granen		444 666	532 724	546 641
w.o. wintertarwe		70 358	129 675	127 545
zomertarwe		11 078	24 261	21 905
rogge		187 955	210 088	220 380
wintergerst		8 632	14 906	15 189
zomergerst		18 055	25 725	27 097
haver		147 134	127 768	134 239
Peulvruchten		58 419	59 261	62 321
Handelsgewassen		33 851	23 371	25 420
w.o. vlas		10 950	9 375	18 065
Land- en tuinbouwzaden		6 518	6 248	6 332
Knol-, wortel- en bolgewassen		282 338	242 965	238 557
w.o. consumptie-aardappelen		135 418	111 358	110 768
fabrieks-aardappelen		31 928	27 747	18 913
suikerbieten		54 263	41 081	42 765
Groenvoedergewassen		55 792	53 477	50 429

Met uitzondering van die van de metaalwarenfabrieken en metaalpletterijen zijn alle lijnen op zoodanige schaal geteekend, dat het gemiddelde van 1921 tot en met 1930 overeenkomt met een hoogte van 17,5 mm, zoodat gelijke hoogteverschillen gelijke procentische veranderingen (in pCt. van dat gemiddelde) voorstellen.

De stand der landbouwgewassen op 13 Juli 1936²⁾ was in het algemeen beter dan in Juli van de laatste 10 jaren gemiddeld het geval was. De granen, welke er meerendeels goed voorstonden, hadden echter hier en daar schade ondervonden van de vele regens in Juni en Juli. Daarentegen bracht de regenval voor andere gewassen als aardappelen, suikerbieten, een gunstige wending teweeg in den tevoren o.a. door nachtvorsten belemmerden groei.

Sindsdien zijn door aanhoudende regens de vooruitzichten voor nagenoeg alle gewassen zeer sterk verminderd, zoodat de stand op 17 Augustus 1936 dooreengenoemen niet geheel normaal kan worden genoemd.³⁾

De groenten hadden op 25 Juli 1936⁴⁾ in het algemeen een goeden tot matigen stand. De omstreeks midden Juli opgetreden stormen deden echter schade aan de ontwikkeling dezer producten, maar meer nog aan de fruitteelt. Inzonderheid werden de oogstvooruitzichten van appelen en peren, welke reeds zeer matig waren, daardoor nog ongunstiger. De stand van druiven en perziken was de eenige, welke goed tot zeer goed te noemen was.

Betreffende de industriële productie in 1935 kunnen nog de volgende cijfers, ontleend aan de Statistiek van Voortbrenging en Verbruik, worden vermeld (verg. ook de grafieken op de vorige blz.).

De margarine-productie liep van 1934 op 1935 wederom iets terug (van 63,0 op 60,4 miljoen kg). Deze hoeveelheden bevatten resp. 10,5 en 7,2 miljoen kg bijgemengde boter.

De meelfabrieken hebben in 1935 \pm 3 pCt. meer tarwe vermalen dan in 1934. De vermalen hoeveelheid bedroeg in 1931 en volgende jaren resp. 667, 796, 754, 793 en 817×1000 ton.

De productie van aardappelmeel vertoonde eenige stijging (n.l. van 135,6 miljoen kg in 1933/34 op 154,0 in 1934/35); het verbruik van zetmeel voor de vervaardiging van dextrine, glucose en enkele andere zetmeelproducten nam af van 69,6 tot 64,5 miljoen kg.

De rijwielpductie bedroeg in 1935 ca. 400 000 stuks, d.i. slechts weinig minder dan in de voorafgaande twee jaren. Terwijl de productie van rijwielen met hulpmotor in 1935 ruim 600 stuks kleiner was dan het jaar tevoren, werden er in 1935 330 motorrijwielen meer vervaardigd.

Bedrijfsorganisatie en -concentratie. Wetsvoorstel tot opnemng in de Grondwet van bepalingen, waarbij de mogelijkheid geopend zou worden openbare lichamen van beroep en bedrijf in te stellen. Verzoeken tot verbindendverklaring van ondernemersovereenkomsten. Een tweetal nieuwe bedrijfsraden ingesteld. Overeenkomst in de lederindustrie. Ordeningsplannen in het sleepvaartbedrijf. Ordening in verschillende bedrijfstakken.

De op 1 Augustus 1936 bij de Tweede Kamer ingediende wetsontwerpen, strekkende tot verandering van de Grondwet, houden o.a. een voorstel in tot het openen van de mogelijkheid openbare lichamen van beroep en bedrijf in te stellen. Bij de wet zouden voor bepaalde beroepen en bedrijven en groepen daarvan, alsmede voor het beroeps- en bedrijfsleven in het algemeen, lichamen ingesteld kunnen worden ten einde regelend op te treden. De samenstelling, inrichting en bevoegdheid van deze lichamen worden bij de wet geregeld. Voorgesteld wordt, dat de wet aan deze lichamen verordenende bevoegdheid kan geven.

In het eerste verslag betreffende de Wet op het algemeen verbindend en onverbindendverklaren van ondernemersovereenkomsten over de periode 14 Oct. 1935 tot 1 Mei 1936 deelt de Minister mede, dat in totaal vier verzoeken tot verbindendverklaring zijn ingediend. Een dezer verzoeken werd tijdens de behandeling wederom ingetrokken. De overige drie hadden betrekking op de kalkzandsteenindustrie, de baksteenindustrie en het bakkerijbedrijf. Bij schrijven van 27 Dec. 1935 was door de Vereeniging van Kalkzandsteenfabrikanten een verzoek tot verbindendverklaring van een ondernemersovereenkomst ingediend, welke een verbod van uitbreiding der productie, resp. oprichting van nieuwe bedrijven, beperking van de afleveringen en een minimumprijzregeling beoogde. Tevens hield deze overeenkomst algemeene verkoopvoorwaarden in. Sindsdien heeft de Vereeniging haar verzoek, voorzover betreft de verbindendverklaring van de minimumprijzregeling en de algemeene verkoopvoorwaarden ingetrokken. Op 10 Februari j.l. diende de

2) Nederl. Staatscourant van 17 en 18 Juli 1936, no. 138.

3) Nederl. Staatscourant van 21 en 22 Augustus 1936, no. 163.

4) Nederl. Staatscourant van 27 Juli 1936, no. 144.

Nederlandsche Baksteenbond een verzoek tot verbindendverklaring van een overeenkomst in, welke regelingen inhield betreffende de aanpassing van de productie aan het gebruik, de normaliseering van de voorraden, de verzen- ding en de distributie, het bevorderen van een rationeele productie en een verbod van uitbreiding. Het verzoek tot verbindendverklaring van een onder- nemersovereenkomst in het bakkerijbedrijf te Rotterdam hield een regeling in betreffende minimumbroodprijzen, vestiging en uitbreiding van bakkerijen en de positie van de wederverkoopters. Na eenige besprekingen werd door den Minister in Juli j.l. aan de vaste commissie uit den Economischen Raad advies gevraagd over het nemen van een algemeenen maatregel van bestuur ten aanzien van een door de Stichting voorgedragen ondernemersovereen- komst voor het bakkersbedrijf te Rotterdam; in dezelfde maand vroeg de Minister advies aan deze commissie aangaande een dergelijke overeenkomst voor het bakkersbedrijf te Amsterdam.

Bedrijfsraden werden ingesteld voor het landbouwbedrijf in Oostelijk Zeeuwsch Vlaanderen en Westelijk Noord-Brabant. De Commissie van advies heeft de vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers gehoord aan- gaande het instellen van een bedrijfsraad voor het bakkerijbedrijf te Rotter- dam. Aangezien op dat punt geen overeenstemming bestond zullen geen verdere stappen tot het instellen van een dergelijken raad worden ondernomen.

Tusschen de vache-zoollederfabrikanten en de Ned. Bond van Lederhande- laren is een overeenkomst gesloten, waarbij de fabrikanten verklaren uit- sluitend aan de erkende handelaren te zullen leveren, terwijl anderzijds de handelaren besloten uitsluitend van erkende fabrikanten hun leder te zullen betrekken. Hiermede tracht men een einde te maken aan de rechtstreeksche leveringen van de looiers aan de schoenmakers; tevens hoopt men aldus het aantal handelaren te kunnen beperken. Een achttal fabrikanten staat nog buiten deze overeenkomst. Door de lederhandelaren zullen ook onderhande- lingen worden geopend met de kuipleerlooiers.

Op een na hebben alle bij het Federatief verbond van sleepbooteigenaren aangesloten vereenigingen zich vereenigd met een ontwerp-ondernemersover- eenkomst. Nadat dit ontwerp in de ledenvergaderingen zal zijn behandeld, zal de definitieve tekst worden vastgesteld. Aan de werkgevers in de sleep- vaart werd tevens door de saneeringscommissie het verzoek gericht mede- werking te willen verleen ten einde het z.g. rechtdoorsleepen van of naar België en Duitschland niet te bevorderen en Dordrecht als wisselstation te handhaven en op den dag van aankomst te Dordrecht, Rotterdam of andere eindstations in Nederland of België geen nieuwe sleepreis te beginnen, even- min op Zaterdagmiddag na 16 uur of des Zondags.

Tusschen de fabrikanten van speculaas is een overeenkomst tot stand gekomen waarbij een minimumprijs voor het product werd vastgesteld. Slechts één fabrikant heeft eenige voorwaarden aan het toetreden tot de conventie verbonden. De fabrikanten welke zich niet aan de prijsvereenkomst houden, worden wat de levering van Zeeuwsche bloem betreft door den Bond van Meelhandelaren geboycot. ¹⁾

Op een bijeenkomst van de IJmuider groothandelaarsvereeniging en den Ned. Bond van Kleinhandelaren in het visch- en haringbedrijf is besloten, dat tusschen beide groepen een vast contact zal worden onderhouden onder meer ter behandeling van alle belangrijke vraagstukken, die den vischhandel raken.

Door het Centraal Bureau voor den rijwielhhandel is een nieuw huishou- delijk reglement opgesteld. Het zwaartepunt is hierin gelegd op de bescher- ming van de merkartikelen met vastgestelde prijzen, terwijl de lijsten van erkende handelaren gehandhaafd blijven.

In het Westland hebben de kistenfabrikanten zich vereenigd ten einde regelend te kunnen optreden bij inschrijvingen voor veilingfusten.

Voor Zutphen en Omstreken is een belangenovereenkomst tot stand gekomen tusschen de patroons in de bouwbedrijven, de smedenpatroons en de loodgieters- en fitterspatroons.

De op 1 April afgesloten internationale overeenkomst tusschen de Deutsche en Belgische basaltindustrie voor het leveren op de Nederlandsche markt,

¹⁾ Persbericht.

waarbij een bepaald percentage in den afzet en een gemeenschappelijke prijsregeling werd vastgesteld, is thans verlengd.

Besprekingen zijn gaande tusschen de Nederlandsche draadfabrikanten om tot samenwerking te geraken.

Na langdurige besprekingen is thans het haardencontract 1936 tot stand gekomen.

Op 1 Mei j.l. is de straatklinkerconventie ²⁾ geëindigd, hetgeen een prijsdaling van 20—25 pCt. ten gevolge heeft gehad.

²⁾ Zie Maandschrift 1935, afl. 11, blz. 1589.

Landbouwvraagstuk. Wetsontwerpen „landbouwhypotheek- en pachtovereenkomsten” en „verlaging vaste lasten” ingetrokken. Begrooting Landbouwerisisfonds 1936: Regeering streeft naar beperking steunbedragen. Instelling crisisdienst voor kleine boeren. Wijziging ontwerp-Pachtwet. Instelling colleges van consulenten. Bietensteun voor 1936. Aardappelmeel deels voor veevoeder bestemd. Enquête tuinbouworganisaties over handhaving Regeeringsmaatregelen. Baconregeling. Prijsstijging eieren. Teruglevering ondermelk; wijziging heffingen op vetten; andere verdeling uitvoercontingenten zuivelproducten. Driemaandelijksch Bericht Zuiderzeewerken.

De behandeling van het wetsontwerp van 29 Mei 1935, houdende bijzondere maatregelen ten aanzien van loopende landbouwhypotheek- en pachtovereenkomsten ¹⁾ is door de Tweede Kamer op 9 Juni 1936 geschorst, waarop de Regeering het ontwerp introk. Als voornaamste bezwaar tegen het ontwerp gold de vrees voor ontwrichting van het credietwezen in den landbouw. Om tegemoet te komen aan de pachters, voor wie met de intrekking van het ontwerp de gelegenheid vervalt om zich ten aanzien van pachtcontracten gesloten na 1 Januari 1932 te beroepen op de Crisispachtwet 1932, besloot de Regeering over te gaan tot de voorbereiding van een wetsontwerp, dat verlenging van den werkingsduur der Crisispachtwet 1932 beoogt.

Eenzelfde lot als het ontwerp-crisislandbouwhypotheekwet onderging het wetsontwerp van 5 Juli 1935, houdende bijzondere maatregelen ter verkrijging van verlaging van sommige vaste lasten en van huren, welke maatregelen ook op landelijke bezittingen van toepassing zouden zijn. ²⁾ Ook dit ontwerp werd na schorsing van de behandeling door de Tweede Kamer, op 9 Juni 1936, door de Regeering ingetrokken.

Bij de behandeling in de Eerste Kamer van de begrooting van het Landbouwerisisfonds voor 1936 verdedigde de betrokken Minister de stelling, dat de landbouwerisissteun een doelbewuste vertraging — niet verhinderend — van de daling der landbouwinkomsten behoort te zijn. Naar verlaging van de steunbedragen moet gestreefd worden, voor zoover dit mogelijk is zonder den landbouw te schaden. De Minister heeft verbetering van het crisisapparaat kunnen teweegbrengen door den gewonen landbouwdienst in het crisiswerk in te schakelen. Nagegaan zal worden, in hoeverre het ev. wenschelijk zou kunnen zijn de basis van den gewonen landbouwdienst te verbreden, ten einde daarop den crisisdienst te kunnen grondvesten. (Bij de instelling van den landbouwerisisdienst werd aanvankelijk niet gedacht aan maatregelen van langeren duur, waarom de crisisdienst een plaats kreeg naast den gewonen dienst.)

De Regeering heeft een afzonderlijken dienst ingesteld ten behoeve van de kleine boerenbedrijven. De taak van dezen dienst zal bestaan in het verstrekken en bevorderen van de voorlichting, welke deze bedrijven behoeven met het oog op hun aanpassing aan de gewijzigde omstandigheden, en in het uitvoeren van de bijzondere steunmaatregelen ten bate van de kleine bedrijven te treffen. De betrokken Minister zal voor de aangelegenheden van den nieuwen dienst worden bijgestaan door een commissie van advies, waarvan de Directeur-Generaal van den Landbouw ambtshalve lid en voorzitter is, en waarvan de overige leden worden benoemd en ontslagen door den Minister. De dienst vormt een onderdeel van de Directie van den Landbouw. Voor bijzonderen bedrijfssteun komen in aanmerking de door den Minister erkende houders van boerenbedrijven, welke een oppervlakte van 5 ha of minder beslaan, voor zoover de houders dier bedrijven hun bestaan hoofdzakelijk vinden in de uitoefening van het beroep van zelfstandig landbouwer. ³⁾

Na de critiek in de Tweede Kamer uitgebracht op het ontwerp tot nieuwe

¹⁾ Zie afl. 5, 1935, blz. 749; afl. 8, 1935, blz. 1060.

²⁾ Zie afl. 7, 1935, blz. 1027.

³⁾ Staatscourant, no. 144, 27 Juli 1936.

regeling van de pacht⁴⁾ bracht de Regeering aanzienlijke wijzigingen in het ontwerp aan.⁵⁾ Volgens de nieuwe redactie zal de rechter de aan zijn oordeel onderworpen pachtcontracten slechts behoeven te toetsen op buitensporigheid. De oorspronkelijk ook aan den rechter toegedachte beoordeeling van de vraag, of de pachtprijs mogelijk zoo hoog is gesteld, dat de pachter ook bij bijzondere bekwaamheid en ijver geen redelijk bestaan uit de opbrengst van het gepachte goed kan trekken, zal door de pachtkamer⁶⁾ geschieden. Deze vraag komt pas aan de orde, wanneer de pachter een verzoek om pachtprijsverlaging indient, wat niet mag geschieden, vóórdat de pachtovereenkomst minstens een jaar heeft geduurd. De controle der pachtcontracten door den rechter vervalt, wanneer de contracten zijn goedgekeurd door in het leven te roepen erkende pachtbureaux. In dergelijke pachtbureaux zullen belanghebbenden op het gebied van de pacht vertegenwoordigd zijn onder toezicht van de Overheid. De regeling in zake opzegging van pachtovereenkomsten en schadevergoeding in verband daarmee vond bij de behandeling van het ontwerp fellen tegenstand. In het gewijzigde ontwerp houdt het betreffende artikel thans een nauwkeurige omschrijving in van de gevallen, waarin de vordering van den pachter om nietigverklaring van de opzegging der overeenkomst door den rechter toe- of afgewezen wordt.

Schadevergoeding wordt den pachter steeds toegekend, als zijn vordering tot nietigverklaring der opzegging wordt afgewezen, en hij ten gevolge van het niet voortduren der overeenkomst ernstig in zijn belangen wordt geschaad. De rechter kan aan den verpachter een schadevergoeding toekennen, als de vordering van den pachter om nietigverklaring der opzegging wordt toegewezen, en de verpachter daardoor ernstig schade lijdt; en ook, wanneer de verpachter door opzegging der overeenkomst van pachterszijde ernstig in zijn belangen wordt geschaad. Een andere wijziging brengt mee, dat tegen de beslissing van den rechter beroep zal openstaan, en wel bij het Gerechtshof te Arnhem; de arresten van de pachtkamer van dit Gerechtshof zullen niet vatbaar zijn voor cassatie. Ten slotte zijn de nieuwe overgangsbepalingen van belang. Op pachtovereenkomsten, reeds geldend op 1 Januari 1936, blijft het oude recht van kracht voor den duur, waarvoor de contracten waren aangegaan, doch uiterlijk tot 1 Januari 1943. Overeenkomsten, op 1 Januari 1936 nog niet van kracht, worden gedurende twee jaren na de inwerkingtreding der nieuwe wet nog door het oude recht beheerscht.

Om de samenwerking te bevorderen tusschen de verschillende Rijkscounselanten, de directeuren van instellingen voor het geven van landbouwvoorlichting en alle andere daarvoor in aanmerking komende personen zijn onlangs colleges van consulenteu ingesteld. Hun taak is, aan de in het hun toegewezen gebied verstrekte voorlichting uitbreiding te geven, en onderwerpen, voor de voorlichting van belang, in studie te nemen.⁷⁾

Ten aanzien van de teelt van suikerbieten is bij Ministerieele beschikking en reglement van 19 Juni j.l. bepaald, dat als regel voor het oogstjaar 1936 aan iederen teler steun zal worden verleend over een hoeveelheid bieten, welke niet meer bedraagt dan 90 pCt. van de hoeveelheid, waarover in 1935 steun werd genoten. Per persoon wordt niet meer prijsgarantie verleend dan voor de teelt op $\frac{1}{4}$ deel van het in totaal in gebruik zijnde akkerland. De telers zullen via de fabrieken voor alle geleverde bieten van een bepaald suikergehalte — ook voor de voor veevoeder bestemde — een bedrag van \pm f 10,— per 1000 kg ontvangen.⁸⁾

In verband met de groote hoeveelheden aardappelmeel in de veenkoloniën besloot de Nederlandsche Aardappelmeelcentrale in Juni j.l. een bepaalde hoeveelheid van het meel beschikbaar te stellen voor menging in voederproducten. De prijs van het aardappelmeel wordt vastgesteld in verband met den marktprijs van maïs.

De Algemeene Vereniging voor Bloembollencultuur heeft onder haar leden een enquête gehouden naar de meerdere of mindere wenschelijkheid van voortzetting der saneeringsmaatregelen. Als bezwaren tegen de saneering werden in hoofdzaak genoemd: de moeilijkheid om de handhaving der minimum-prijzen te controleren; het feit, dat in verband met de in ons land

4) Zie Kroniek, 3e kwartaal 1935.

5) Memorie van Antwoord van 5 Juni 1936.

6) Zie Kroniek, 2e kwartaal 1935.

7) Nederl. Landbouweeblad, no. 26, 26 Juni 1936.

8) Nederl. Staatscourant, no. 119, 22 Juni 1936.

toegepaste inkrimping van de bollenteelt de cultuur in het buitenland zich uitbreidde. De enquête, gehouden op 22 Juni, wees uit, dat men met 135 stemmen tegen 101 van oordeel was, dat de saneeringsmaatregelen niet in vollen omvang gehandhaafd moesten worden, doch dat wel de regelingen ter voorkoming van een overmatige uitbreiding van de teelt moesten blijven bestaan. De inlevering tegen vergoeding van het surplus aan hollen, en de vaststelling van minimum-prijzen voor afzet in het binnen- en het buitenland wenschte men te laten vervallen.⁹⁾ Drie andere tuindersorganisaties verzochten de Regeering de thans geldende maatregelen in hoofdzaak te handhaven.

De op 1 Juli j.l. aflopende baconregeling is door de volgende vervangen. De inschrijving voor het verwerken van varkens tot bacon, welke geschiedt in opdracht van de Nederlandsche Veehouderijcentrale, staat open voor georganiseerden bij deze Centrale, voor wie op 1 Juni j.l. een overeenkomst voor deze bereiding van kracht was. Ook staat zij onder bepaalde voorwaarden open voor een groep personen, die in vroegere jaren bacon bereidden en uitvoerden. Ingeschreven wordt voor een periode van 3 maanden tot 35 pCt. van de capaciteit van ieder baconbedrijf op 1 Juni 1936, ev. tot hooger percentage, wanneer de afgelopen overeenkomst daartoe aanleiding geeft. Voor de coöperatieve baconslachterijen geldt een afzonderlijke regeling.

In het belang van verbetering der varkensprijzen besloot de Regeering de Nederlandsche Veehouderijcentrale in de gelegenheid te stellen varkens af te nemen. Zij zullen voornamelijk dienen voor distributie, in den vorm van blikvleesch, onder de werkloozen, en mogelijk voor een deel ook worden ingevroren.

Bij den in de laatste jaren stijgenden invoer van onze eieren in Engeland doet zich dit jaar tevens het feit voor, dat de prijzen omhoog gaan. In het algemeen liggen volgens gegevens van de Roermondsche ciernij de prijzen thans ruim 22 pCt. boven die van 1935, waardoor zij het peil van 1932 bereiken. Deze gunstige wending doet in verschillende pluimveehouderskringen de hoop opleven, dat de Regeering binnen niet te langen tijd uitvoering zal kunnen geven aan haar besluit om de teeltregeling voor de pluimveehouderij te liquideeren.

De regeling in zake verplichte teruglevering van ondermelk¹⁰⁾ is op 28 Juni opnieuw in werking getreden. De voorheen voor een bepaalde groep bedrijven tevens geldende contingentceering van de productie van melkpoeder en gecondenseerde melk is vervallen. Ook de oorspronkelijk voor een andere groep overwogen beperking in het bijkopen van melk is niet in toepassing gebracht. Wel is voor laatstbedoelde groep de productie van kaas gecontingenteerd, op basis van die in 1931.¹¹⁾

Ingevolge de zeer lage prijzen van spijsoliën en sommige spijsvetten vond in ons land in de verhouding der geconsumeerde spijsvetten een verschuiving plaats, welke de Regeering ongewenscht achtte. Zij besloot door wijziging van de verschillende heffingen te streven naar eenige verhooging van het verbruik van boter en het op peil houden van het margarineverbruik, wat zou meebrengen, dat de consumptie van andere spijsvetten en van spijsoliën binnen meer normale perken zou blijven. Om een extra-aantasting van het zuivelfonds, welke wellicht van de nieuwe regeling het gevolg zou zijn, te voorkomen, is de toeslag op de melk met ingang van 17 Juli verlaagd van f 2,40 tot f 2,24 per 100 kg. De in de laatste maanden hogere boternoteering te Leeuwarden doet trouwens den basisprijs voor de melk stijgen, zoodat een sterke daling van den uiteindelijke melkprijs minder te vreezen valt.

Een wijziging wordt gebracht in de verdeling der uitvoercontingenten van zuivelproducten. Terwijl tot dusver aan elken exporteur een aandeel in den uitvoer werd toegewezen naar verhouding van de door ieder geëxporteerde hoeveelheid in de destijds vastgestelde basisjaren, en het geheele beschikbare contingent op die wijze verdeeld werd, houdt de Regeering thans een klein gedeelte in reserve, teneinde in speciale gevallen daaruit eenigszins tegemoet te komen aan de bezwaren der oude regeling, welke verstarrend werkte. De in het Crisis-Zuivelbureau samenwerkende zuivelorganisaties hadden tegen de nieuwe wijze van verdeling der contingenten ernstig bezwaar,

⁹⁾ Econ. Statist. Berichten, no. 1071, 8 Juli 1936, en persberichten.

¹⁰⁾ Zie Kroniek, 1e kwartaal 1936.

¹¹⁾ Nederl. Staatscourant, no. 123, 27 Juni 1936.

en zegden tegen 1 Juli haar medewerking in de uitvoering der exportverdeling op.

Blijkens het laatstverschenen Driemaandelijksch Bericht betreffende de Zuiderzeewerken¹²⁾ werd een aanvang gemaakt met de uitvoering der Noord-oostelijke inpoldering: op 26 April werd het bestek opgemaakt voor het uitvoeren van een plan voor een werkhaven, enz. De in totaal te bedijken nieuwe oppervlakte bedraagt 47 600 ha (de Wieringermeerpolder is \pm 20 000 ha groot). De totale kosten voor het droogleggen van den Noordoostelijken polder worden geraamd op f 123,8 millioen, d.i. \pm f 2 600,— per ha, met inbegrip van de draineeringskosten f 3 000,— per ha, een bedrag, dat naar de meening der Regeering binnen het kader der economische uitvoerbaarheid blijft. Het risico voor het Rijk in verband met de onzekerheid ten aanzien van de latere waarde der gronden wordt verantwoord geacht wegens de blijvende voordeelen der landaanwinning.

In verband met het bezwaar door eenige Kamerleden geuit tegen den post van f 50 000,— voor eerste inrichting en exploitatie van een Staatsbedrijf in den Wieringermeerpolder, waar het Rijk 2 000 ha voor één groot landbouwbedrijf denkt te bestemmen, zegde de Regeering toe, door middel van een nota de volksvertegenwoordiging in de gelegenheid te zullen stellen zich over de uitgifte der Wieringermeergronden en over Staatsexploitatie uit te spreken.

Wat de uitgifte in pacht betreft van nieuwe boerderijen, waarvoor de inschrijving tot 11 Juni j.l. openstond, waren de gunstige resultaten verleden jaar in de verpachte ondernemingen bereikt aanleiding, dat zich een groot aantal gegadigden aanmeldde: 187 voor de 4 akkerbouwbedrijven, 99 voor de 18 gemengde bedrijven, 87 voor de 12 weidebedrijven. Reeds werden 9 akkerbouwbedrijven in pacht toegezegd aan bedrijfsleiders, die aan het in cultuur brengen van de Wieringermeergronden hadden medegewerkt, zoodat dit jaar 43 bedrijven, omvattende \pm 1 500 ha zullen worden verpacht, tegen 67 (2 700 ha) in 1935 en 46 (1 800 ha) in 1934.

HANDEL EN VERKEER.

Waardestijging in- en uitvoer; invoersaldo op peil van een jaar geleden, echter lager dan in vorig kwartaal; in- en uitvoer van fabrikaten naar waarde gestegen; vermeerdering handelsverkeer met Ned.-Indië, Ver. Staten en Engeland; verlenging van vele contingenten; verhooging invoerrechten op textielgoederen voorgesteld; opheffing sanctie maatregelen tegen Italië. Rapport commissie bevordering vreemdelingenverkeer. Reorganisatie scheepvaart op Zuid-Amerika. Bespreking moeilijkheden binnenscheepvaart op Binnenscheepvaartcongres. Verlaging havenkosten in Rotterdam en Amsterdam. Havenverkeer van Rotterdam grooter dan een jaar geleden. Vermindering goederenvervoer der spoorwegen. Wetsontwerp tot reorganisatie spoorwegbedrijf.

	Bruto-gewicht \times 1000 kg.			Waarde \times f 1000.			Percentage v/d waarde v/d invoer, gedekt door uitvoer.
	Invoer.	Uitvoer.	Saldo-invoer.	Invoer.	Uitvoer.	Saldo-invoer.	
2e kw. 1935 . . .	5 088 015	3 022 770	2 045 245	229 565	159 143	70 422	69,32
1e kw. 1936 . . .	4 508 025	3 136 885	1 371 040	232 681	155 691	76 930	66,91
2e kw. 1936 . . .	4 846 559	3 092 541	1 754 018	233 765	162 835	70 930	69,66

Na de daling van het vierde kwartaal 1935 op het eerste van 1936, is in het tweede kwartaal van dit jaar wederom eenige stijging te constateeren in de waarde cijfers van in- en uitvoer. Doordat deze stijging bij den uitvoer grooter was dan bij den invoer, is de waarde van het invoersaldo tegenover het eerste kwartaal gedaald en is het percentage van den invoer gedekt door uitvoer iets gestegen. Zoowel de invoer als de uitvoer bedroeg meer dan in het tweede kwartaal van het vorige jaar.

De hoeveelheid van den invoer is tegenover het voorgaande kwartaal gestegen, die van den uitvoer gedaald. Hiermede staat de hoeveelheid van den uitvoer op het peil van een jaar geleden, terwijl die van den invoer daaronder bleef.

¹²⁾ No. 2 van 1936.

Invoer.	Voodings- middelen en dranken.			Fabrikaten.		
	Bruto-gewicht \times 1000 kg.	Andere fabrikaten.	Totaal.	Voodings- middelen en dranken.	Andere fabrikaten.]	Totaal.
2e kwartaal 1935	101 042	929 686	1 030 627	6 420	106 858	112 278
1e kwartaal 1936	135 559	899 838	1 035 397	8 000	102 729	110 729
2e kwartaal 1936	118 728	905 494	1 024 222	7 446	106 300	113 746
Uitvoer.	Voodings- middelen en dranken.			Fabrikaten.		
2e kwartaal 1935	170 351	570 967	740 718	25 963	69 658	95 641
1e kwartaal 1936	149 216	621 635	770 851	25 437	63 245	88 732
2e kwartaal 1936	172 065	529 817	701 882	29 713	66 433	96 146

Zowel de invoer als de uitvoer van fabrikaten is naar waarde tegenover het voorgaande kwartaal gestegen, waardoor beide cijfers iets boven die van het eerste kwartaal van 1935 kwamen te staan. Terwijl echter de hoeveelheid van den invoer vrijwel op hetzelfde peil is gebleven, is die van den uitvoer tegenover het voorgaande en het overeenkomstige kwartaal van 1935 sterk gedaald. Het laatste is te wijten aan den verminderden uitvoer van „andere fabrikaten”, welke vooral tegenover het eerste kwartaal van dit jaar een scherpe daling te zien geeft.

2e kwartaal 1935.	Uitvoer van enkele voornaamste producten der Nederl. industrie (in mill. gld.).				
	Katoenen manufacturen.	Kunstzijden garons.	Radio- artikelen.	Metaaldraad gloeilampen.	Margarine.
2e kwartaal 1935.	3,6	3,4	8,4	1,3	0,3
1e kwartaal 1936.	3,4	3,1	5,5	1,3	0,3
2e kwartaal 1936.	3,8	2,9	5,5	1,0	0,4

Terwijl de uitvoer van bovenstaande producten gedurende het eerste kwartaal van dit jaar onder dien van het overeenkomstige kwartaal van het vorige jaar gebleven was, is in het tweede kwartaal de uitvoer van katoenen manufacturen en margarine gestegen, waardoor deze boven den uitvoer van een jaar geleden kwam. De uitvoer van radioartikelen is gelijk gebleven en draagt weder aanzienlijk minder dan in het tweede kwartaal van 1935. De cijfers der overige hierboven genoemde artikelen bleven zowel onder het peil van het voorgaande als onder dat van het overeenkomstige kwartaal van 1935.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de handelsbeweging met de voor den Nederlandschen handel voornaamste zes landen.

in mill. gld.		Duitsch- land.	België- Luxemb.	Groot- Britannië.	Frankrijk.	V. S. v. Amerika.	Ned.- Indië.
Invoer.	2e kwartaal 1935.	59	25	22	10	17	14
	1e kwartaal 1936.	57	27	22	10	18	17
	2e kwartaal 1936.	57	27	22	9	19	19
Uitvoer.	2e kwartaal 1935.	31	17	34	11	9	8
	1e kwartaal 1936.	27	21	32	11	9	9
	2e kwartaal 1936.	31	17	37	11	10	10
Saldo. 1)	2e kwartaal 1935.	— 28	— 8	+ 12	+ 1	— 8	— 6
	1e kwartaal 1936.	— 30	— 6	+ 10	+ 1	— 9	— 8
	2e kwartaal 1936.	— 26	— 10	+ 15	+ 2	— 9	— 9

1) + uitvoersaldo. — invoersaldo.

Het verschijnsel dat de afneming van het handelsverkeer met landen als Duitschland en Frankrijk wordt gecompenseerd door een toeneming daarvan met een aantal andere landen, w.o. Nederlandsch-Indië, de Vereenigde Staten en Groot-Britannië, vindt bevestiging in de bovenstaande cijfers over het tweede kwartaal. Terwijl er in den handel met Nederlandsch-Indië en de Vereenigde Staten een duidelijke toeneming van den uitvoer zoowel als van den invoer is waar te nemen, valt ten opzichte van Engeland de stijging van den uitvoer op bij een constant blijven van den invoer uit dit land. De invoer uit Duitschland is gedaald ten opzichte van het tweede kwartaal van 1935, bij een gelijk blijven van den uitvoer, waardoor het invoersaldo is gedaald.

De contingentering van den invoer van een groot aantal artikelen werd verlengd, in de meeste gevallen voor een jaar. Ook werden wederom een aantal nieuwe contingenteringen ingesteld, waarbij over het algemeen als basisperiode voor de berekening van het contingent een meer nabij gelegen tijdperk werd gekozen dan vroeger het geval was. Zoo werd de invoer van benzol, toiletzeep en ongetwijnde garens van vlas beperkt tot resp. 100, 60 en 50 pCt. van het gewicht der in het jaar 1935 ingevoerde hoeveelheid. De contingentering van onverglaasde tegels werd vanaf 1 Augustus 1936 voor zes maanden ingesteld en het percentage bepaald op 70 van de in het eerste halfjaar 1936 ingevoerde hoeveelheid.

De Regeering heeft een eerste stap gezet in de richting van de door haar voorgenomen vervanging der contingentteering van een aantal artikelen door verhooging van invoerrechten. Op 18 Juni 1936 zijn drie wetsontwerpen ingediend welke tot gezamenlijk doel hebben de binnenlandsche textielnijverheid te steunen, eenerzijds door het behoud van de Indische contingentteeringen van gebleekte en ongebleekte katoenen stoffen mogelijk te maken zonder den zwaren druk te bestendigen die deze op de batiknijverheid in Nederlandsch-Indië leggen, anderzijds door eenige meerdere bescherming te verleenen door een verhooging van invoerrecht. De voorgestelde steun aan Indische importeurs zal worden gefinancierd door verhooging van de bestaande invoerrechten ad 10 en 12 pCt. op afgewerkte textielproducten en aanverwante goederen en van de daaruit vervaardigde kledingstukken en andere fabrikaten, tot resp. 12 en 15 pCt.

Vanaf begin Juni is de tijdelijke heffing van het bijzonder invoerrecht op benzine van f 8,— tot f 8,60 verhoogd, in verband met de afkondiging van de wet op de financiering van den versnelden bruggenbouw.

In overeenstemming met de aanbevelingen van de Volkenbondsvergadering en het besluit van het coördinatiecomité van begin Juli inzake opheffing der sancties met ingang van 15 Juli 1936, heeft de Regeering bij Koninklijk Besluit van 10 Juli ingetrokken het verbod van uitvoer van wapenen, munitie en oorlogsmateriaal, alsmede van bepaalde transportdieren en grondstoffen naar Italië en zijn bezittingen. Voorts werd bij Koninklijk Besluit van 17 Juli ingetrokken het verbod van credieten aan Italië en van invoer van Italiaansche goederen.

Nadat Brazilië in het begin van het jaar het voornemen te kennen had gegeven alle bestaande handelsovereenkomsten met Europeesche landen op te zeggen, heeft de Nederlandsche Regeering getracht de positie van onzen handel op dit land zooveel mogelijk te handhaven. Deze was geregeld in een voorloopige handelsovereenkomst d.d. 16 September 1931, waarin de meestbegunstigingsclausule was vastgelegd, welke van bijzonder belang was geworden door het sluiten van het Braziliaansch-Amerikaansch handelsverdrag. Einde Juli heeft de Braziliaansche Regeering de genoemde overeenkomst met ons land opgezegd en onderhandelingen aangeknoopt over een nieuwe overeenkomst en de behandeling van den wederzijdschen invoer hangende deze onderhandelingen.

De bevordering van het vreemdelingenverkeer hier te lande heeft den laatsten tijd veel belangstelling ondervonden, vooral nadat van Regeeringswege op het belang daarvan was gewezen. In het in Juni verschenen rapport van de door de Regeering ingestelde commissie inzake het vreemdelingenverkeer worden richtlijnen gegeven voor de stimuleering daarvan. De commissie adviseert o.m. tot vermindering der lasten drukkende op de bedrijven, welke met het vreemdelingenverkeer in verband staan; hiermede zal een prijsdaling gepaard moeten gaan, waardoor Nederland als toeristenland goedkooper zal worden. Voorts zal het land door meer gemakkelikheden en minder verbodsbepalingen aantrekkelijker gemaakt moeten worden. Ook is het wenschelijk het vreemdelingenverkeer op zakelijker wijze te organiseeren en een doeltreffender propaganda in het buitenland te maken. Nadat tot dusver de bevordering van het toerisme in handen is geweest van een particulier lichaam als de Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer, acht de commissie thans voor dit doel de oprichting gewenscht van een overheidsinstelling onder den naam Nationaal Instituut voor het Toerisme.

In verband met de financieele moeilijkheden van de Koninklijke Hollandische Lloyd heeft de Regeering zich bereid verklaard mede te werken tot instandhouding van onze scheepvaart op Zuid-Amerika. Zij zal financieelen steun verleenen aan een nieuw in het leven te roepen organisatie. Intusschen is met dit doel reeds een combinatie gevormd door de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Mij en N.V. Wm Müller & Co.

Op het in Juni gehouden binnenscheepvaartcongres werden de huidige moeilijkheden van de binnenscheepvaart besproken. Het congres wees er o.m. op dat de bestaande scheepvaart-, haven-, kade- en andere heffingen een zoodanig percentage van de totale besomming in de binnenvaart uitmaken, dat verlichting daarvan dringend noodig is. Er werd een commissie ingesteld tot onderzoek van maatregelen, welke kunnen leiden tot een doelmatige beperking van de tonnage van het beroeps-vervoerapparaat te water.

In de vergadering van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart te Straatsburg werd geen overeenstemming verkregen omtrent het sluiten van een nieuwe overeenkomst inzake de vaart op den Rijn. Een deel der hierbij onderzochte moeilijkheden sproot voort uit de bevoordeeling van Antwerpen inzake de Fransche surtaxes d'entrepôt, waarvan deze haven wel en Rotterdam niet is vrijgesteld bij het goederenvervoer van overzee over den Rijn naar Straatsburg. Ten slotte werd door Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Italië een modus vivendi geteekend met het doel binnen een kort tijdsbestek de toepassing van een nieuwe conventie te verzekeren.

Nadat de Rotterdamsche particuliere havenbedrijven de toezegging hadden gedaan de havenkosten met 15 pCt. te verlagen, voor zoover dat in redelijkheid kan worden geëischt, heeft de gemeenteraad van Rotterdam het voorstel tot verlaging der gemeentelijke havenkosten aangenomen. Hierdoor zijn vanaf 15 Juni de havengelden voor zeeschepen en de kadegelden met 28 pCt. verlaagd, terwijl de loodshuren met 15 pCt. zijn gereduceerd. Te Amsterdam werd eveneens besloten de havenkosten te verlagen, en wel vanaf 1 Juli 1936 met gemiddeld 28 pCt. De hiervoor benodigde financieele steun van de Regeering kon echter slechts verkregen worden na schrapping van de in Mei voorgestelde verhooging der gemeentelijke uitgaven.

Jaren	1934.				1935.				1936.	
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.
Buitenlandsch goederenverkeer in millioenen tonnen:										
Alle havens	16,77	20,12	20,40	19,86	18,78	18,60	19,89	20,37	21,45	20,40
Rotterdam	0,90	12,51	12,23	12,41	12,93	11,50	12,99	13,00	14,86	13,21
Amsterdam	1,89	1,87	1,88	1,93	1,82	1,58	1,64	1,84	1,66	1,62
Inhoud binnengekomen schepen in millioenen tonnen:										
Rotterdam	4,06	4,40								
Amsterdam	1,15	1,15	1,20	1,14	4,81*	4,30*	4,47*	4,77*	4,83*	5,10*

* inclusief Pernis — Vondelingenplaat, geannexeerd 1 Mei 1934.

De stijging van het verkeer in de havens gedurende het eerste halfjaar is het gevolg van een verlevendiging der Rotterdamsche haven geweest. Hoewel het buitenlandsch goederenverkeer van deze havens in het tweede kwartaal lager was dan in het eerste kwartaal, staan deze beide cijfers, evenals die van den inhoud der binnengekomen schepen, aanzienlijk boven de cijfers van de eerste twee kwartalen van het vorige jaar. Bij deze toeneming hebben echter abnormale factoren een rol gespeeld, aangezien naast de verlaging van havenkosten de stakingsmoeilijkheden te Antwerpen een onvoorziene toeneming van het verkeer in een aantal Nederlandsche havens veroorzaakt hebben. De cijfers van het havenverkeer te Amsterdam staan, evenals dit in vorige jaren het geval was, iets beneden die van het eerste kwartaal; zij zijn echter hooger dan in het tweede kwartaal van 1935.

Jaren	Goederenvervoer op de spoorwegen.				1935.				1936.	
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.
Kwartalen										
Opbrengst in mill. gulden	12,71	11,91	12,27	12,12	10,47	10,93	10,30	10,48	9,09	9,19*
Goederenvervoer 9 voorn. stations 1000 ton	1086	1009	923	927	788	725	730	788	742	

* Voorloopig cijfer voor wat de laatste beide maanden betreft; het definitieve cijfer is doorgaans per maand f 290 000 (0,20 millioen) hooger, zoodat het definitieve kwartaalcijfer op f 9,59 mill. kan gesteld worden.

De opbrengst van het goederenvervoer op de spoorwegen en het vervoer der negen voornaamste stations zijn in 1935 belangrijk lager geweest dan in het voorgaande jaar. In het begin van 1936 heeft deze dalende tendens verderen voortgang gevonden. De cijfers van het eerste kwartaal zijn weder belangrijk lager dan die van het eerste kwartaal van 1935 en hoewel het voorloopige cijfer van de opbrengst gedurende het tweede kwartaal op eenige vermeerdering wijst, zal dit cijfer toch beneden dat van het overeenkomstige kwartaal van het vorige jaar blijven.

De Nederlandsche Spoorwegen blijven alles in het werk stellen om het bedrijf aan de vermindering van het verkeer aan te passen en dit waar mogelijk te stimuleeren door moderniseering der vervoermiddelen. In verband met de groote spoorwegtekorten en de bestaande overkapitalisatie heeft de Regeering in Juni een wetsontwerp ingediend, waarbij wordt voorgesteld de Staatsspoor en de Hollandsche Spoor samen te voegen en een nieuwe „N.V. de Staatsspoorwegen” op te richten. De Staatsspoorwegen zullen in deze nieuwe maatschappij

worden ondergebracht, terwijl de obligaties der beide genoemde N.V.'s kunnen worden omgewisseld tegen staatsobligaties. Naast de financieele reorganisatie zal echter verder aandacht worden besteed aan de aanpassing van het bedrijf aan de gewijzigde omstandigheden. Hierbij wordt gedacht aan een verdere inkringing in verband met het opkomen van verkeersmiddelen waartegen de spoorwegen niet kunnen concurreren, verder aan de inrichting van de organisatie op eenvoudiger grondslag en aan moderniseering der vervoermiddelen.

PRIJZEN. KOSTEN VAN LEVENSONDERHOUD.

Stijgende prijzen in den groothandel, vooral bij grondstoffen en voedingsmiddelen. Dalende kosten van levensonderhoud. Nieuwe berekening dezer laatste in Amsterdam.

De prijsbeweging in den groothandel, die sinds den top der prijzen in October 1935 tot en met het eerste kwartaal van 1936 weer afwaarts gericht was, was in de maanden Mei, Juni en Juli wederom duidelijker stijgend. De stijging in het tweede kwartaal was bij de voedingsmiddelen het sterkst. De algemeene stijgende tendentie sedert begin 1935 was echter het duidelijkst bij de grondstoffen, hetgeen met de verbetering in de wereldconjunctuur samenhangt. Bij de afgewerkte producten is de grondtoon nog naar beneden gericht. Hieronder volgt de gebruikelijke tabel.

Groothandelsprijzen. Basis 1926—1930 = 100

	Voedingsmiddelen.			Grondstoffen.									Afgewerkte producten.	Algemeen indexcijfer.
	Plantearige.	Dierlijke.	Totaal.	Hout.	Chemische waren.	Textielwaren.	Huiden en leder.	Metaalwaren.	Papier.	Grondstoffen voor gefab. voedingsmiddelen.	Totaal (incl. hulpsstoffen).			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1930	74,5	92,5	84,8	90,0	101,8	76,1	77,0	88,5	89,4	81,3	85,0	93,4	89,6	
1931	72,0	70,2	71,0	73,0	103,0	51,9	52,7	72,9	72,0	60,5	62,2	83,9	76,3	
1932	69,4	54,7	61,0	46,0	89,3	40,2	30,7	55,6	45,0	41,4	46,2	72,9	64,6	
1933	67,6	57,9	62,0	49,0	80,4	40,1	32,5	53,4	46,0	35,2	44,0	70,2	62,9	
1934	76,8	59,5	65,9	50,0	75,2	42,1	27,9	51,8	41,0	30,3	42,3	68,4	63,0	
1935	74,7	58,4	65,4	39,3	61,4	42,2	32,8	54,0	33,2	35,1	43,0	66,6	61,5	
1935 Juli	76,0	53,6	63,2	37,4	60,2	42,7	32,8	53,2	36,1	33,1	42,0	66,2	60,6	
Augustus	72,3	57,0	63,5	37,4	60,2	41,8	32,9	54,8	36,1	34,2	42,5	66,2	60,8	
September	72,4	61,1	66,0	37,4	60,2	41,6	35,1	55,2	36,1	36,2	42,0	66,8	61,8	
October	74,6	60,6	70,0	37,9	60,2	42,3	33,6	56,1	36,1	37,3	44,3	67,2	63,3	
November	73,9	64,0	68,3	39,3	60,2	43,8	37,1	56,3	36,1	37,5	44,7	66,8	62,7	
December	74,5	63,8	68,4	40,4	60,2	43,9	34,8	56,9	36,8	37,6	44,9	66,3	62,5	
1936 Januari	74,7	61,5	67,2	40,4	60,2	43,8	35,9	56,9	37,6	39,6	45,5	66,3	62,4	
Februari	74,2	59,2	65,6	41,1	60,2	43,3	35,2	56,7	38,1	34,6	45,1	66,2	62,0	
Maart	73,8	56,4	63,9	41,8	60,2	43,4	34,8	57,0	39,7	37,3	44,8	66,3	61,5	
April	73,8	54,3	62,7	41,8	60,2	44,2	34,3	56,9	40,4	36,9	44,9	66,0	61,1	
Mei	73,5	54,7	62,8	43,0	60,2	44,1	33,5	56,9	41,7	36,8	44,9	65,9	61,0	
Juni	76,5	66,0	64,8	44,9	60,2	44,8	32,8	56,9	42,2	38,4	45,8	65,7	61,6	
Juli	78,3	57,1	66,2	47,5	58,9	46,5	33,8	57,3	42,4	39,7	47,0	65,9	62,3	

De beweging in de kosten van levensonderhoud is in 't algemeen benedenwaarts gericht geweest, vooral in de Amsterdamsche cijfers. Het desbetreffende indexcijfer is, te beginnen met dat over Maart, gebaseerd op een nieuw budgetschem (zie Maandschrift, afl. 7, 1936, blz. 1013). Het gebruikelijke overzicht volgt hieronder:

Kosten van levensonderhoud.

Amsterdam.					's-Gravenhage.						
(excl. belastingen.)					(incl. belastingen.)						
Oct. 1923—Sept. 1924 = 100.					1921 = 100.						
Arbeidersgezinnen.					Arbeidersgezinnen.						
1932	1933	1934	1935	1936	1932	1933	1934	1935	1936		
Maart	79,9	78,1	80,1	77,4	74,2	Maart	63,0	66,3	68,5	66,2	65,5
Juni	79,8	77,8	79,2	76,9	74,2	Juni	66,0	66,1	67,4	65,6	64,8
Sept.	79,9	79,0	79,3	76,8	—	Sept.	65,8	66,9	67,5	65,3	—
Dec.	79,4	80,7	78,6	77,4	—	Dec.	67,0	68,4	66,7	65,8	—
Gezinnen van meergegoeden.					Ambtenaarsgezinnen.						
1932	1933	1934	1935	1936	1932	1933	1934	1935	1936		
Maart	81,8	78,6	77,0	74,5	—	Maart	66,1	64,2	65,3	64,2	63,7
Juni	81,5	77,9	76,3	74,8	—	Juni	64,4	64,2	65,0	64,0	63,2
Sept.	81,0	77,4	76,2	73,5	—	Sept.	64,5	64,8	65,5	63,8	—
Dec.	80,7	78,0	75,5	74,0	—	Dec.	65,1	65,8	64,3	64,1	—

De daling van 77,4 in December 1935 tot 74,2 voor Maart 1936 volgens de nieuwe wijze van berekenen (4,1 pCt.), bestaat uit twee factoren. Voor een gedeelte (2,6 pCt.) is zij toe te schrijven aan de nieuwe werkwijze, voor een ander gedeelte (1,5 pCt.) is zij het gevolg van de gewone prijsbeweging, zooals die ook volgens de oude wijze van berekenen van December op Maart tot uiting komt. Wat het laatste betreft, vertoonen verschillende rubrieken in genoemd kwartaal een prijsverlaging: melk, vleesch (inlandsch rundvleesch, varkensvleesch), visch, vetten (rundvet), suiker, kruidenierswaren (enkele merken koffie), brandstof (petroleum), en alleen bij groenten en bij enkele artikelen van de rubriek kleeding is eenige stijging waar te nemen.

Deze 1,5 pCt. wordt in de nieuwe werkwijze versterkt tot de genoemde 4,1 pCt., doordat de voeding in het typebudget van 1934-'35 een geringere plaats inneemt dan in dat van 1923-'24 (35,6 pCt. tegen 44,7 pCt.; de belasting buiten beschouwing gelaten), terwijl verder het nieuwe prijzenmateriaal medebrengt, dat de dalingen juist in de andere rubrieken dan de voeding meer tot uiting komen dan vroeger.

Voor Juni 1936 is het indexcijfer gelijk aan dat voor Maart, dus eveneens 74,2, hoewel er in dit kwartaal toch wel eenige veranderingen zijn waar te nemen: daling bij kaas (de jonge soorten), eieren, vetten, (natuurboter), groenten, gas (tariefverlaging, ingegaan op 1 Juni), brandstof (de verschillende soorten huisbrand); daarentegen stijging bij vleesch (rundvleesch), visch, aardappelen, fruit, electriciteit (dit laatste als gevolg van de omstandigheid, dat de voordeelen van het vastrecht in de zomermaanden geringer zijn dan in den winter); een en ander evenwel zoodanig, dat deze verschillende bewegingen elkaar neutraliseeren.

Op de basis van 1934 = 100 zijn de indexcijfers voor Maart en Juni 1936 93,6.

Wat de Haagsche cijfers betreft, deze vertoonen een geringere daling. Bijzondere opmerkingen over de afzonderlijke posten zijn daarbij slechts in zooverre te maken dat de langzame huurdaling zich nu verder doorzet.

FINANCIËWEZEN.

Geld- en credietwezen. Lusteloosheid op de effectenmarkt, koersen van Indische fondsen en petroleumwaarden hooger; obligatiekoersen in Juni lager, daarna weer gestegen; tijdelijke spanning op geldmarkt en goudafvloeiing onder invloed van onzekerheid in Frankrijk; wetsontwerpen inzake loopende landbouwhypotheken en pachtvereenkomsten en inzake verlaging van vaste lasten ingetrokken; wetsontwerp verlenging oetrooi Nederlandsche Bank, welke openmarkt-politiek zal kunnen voeren; crediet door België en Congo gedeeltelijk terugbetaald; nadere regeling transfer van rente uit Duitschland. Openbare financiën. Opbrengst der Rijksmiddelen op laag peil gebleven; kaspositie van het Rijk in het 2e kwartaal ongunstiger geworden; wetsontwerp tot verlenging werkingsduur Werkloosheids-subsidiefonds; percentages voor uitkeeringen uit het fonds voorloopig vastgesteld.

Geld- en credietwezen. De effectenmarkt heeft zich gedurende het tweede kwartaal over het algemeen door een zekere lusteloosheid gekenmerkt. Voor aandeelen deed zich slechts af en toe meer belangstelling voor, zoodat de meeste koersen geen groote schommelingen te zien gaven. Dit is enerzijds te verklaren uit het feit, dat van New-York meestentijds geen stimulerende invloed is uitgegaan, anderzijds uit de afwachtende houding, welke de beurs heeft aangenomen tegenover den algemeenen politieken toestand en de monetaire onzekerheid in Frankrijk. Zelfs de publicatie van gunstige jaarverslagen door eenige groote Nederlandsche ondernemingen vermocht onder deze omstandigheden de koersen slechts weinig te beïnvloeden.

Het totaal indexcijfer, dat in Februari met 37,2 een hoogtepunt had bereikt, is sindsdien gedaald en kwam in Mei op 33,5. Daarna is een geringe stijging ingetreden, waardoor genoemd cijfer in Augustus op 35,7 kwam te staan.

Terwijl de aandeelen van Nederlandsche ondernemingen slechts weinig in koers zijn veranderd, deden zich bij die van Indische ondernemingen grootere schommelingen voor. Het indexcijfer voor laatstgenoemde aandeelen is gestegen van 46,8 in Mei tot 50,7 in Juli. Tabaksaandeelen zijn zelfs sterk opgelopen, n.l. van 65,0 tot 76,0, onder invloed van de gunstige resultaten der laatste inschrijvingen. Petroleum-aandeelen zijn tot 89,5 in Augustus gestegen.

Indexcijfers van koersen van aandelen (1921—1925 = 100.)

	1935.				1936.							
	Jan.	Apr.	Juli	Oct.	Jan.	Febr.	Mrt.	Apr.	Mei.	Juni.	Juli.	Aug.
Totaal indexcijfer	23,9	30,4	29,7	30,1	36,0	37,2	35,7	34,2	33,5	34,4	34,9	35,7
Nederlandsche ondernemingen	26,0	27,6	23,1	26,4	30,3	32,0	30,6	23,8	23,0	28,7	28,8	29,7
Waarvan:												
Banken	67,6	74,2	72,2	67,8	71,6	72,9	72,3	69,9	71,0	73,0	75,3	75,5
Scheepvaartondernemingen	2,3	2,2	2,0	3,0	4,1	3,6	3,2	2,7	2,0	2,0	2,1	2,3
Industrie	30,4	33,8	32,2	31,9	36,3	39,7	38,7	36,4	37,0	37,8	36,7	37,4
Indische ondernemingen	35,6	36,8	37,6	38,2	43,5	49,2	47,9	47,4	46,8	48,2	50,7	50,3
Waarvan:												
Suiker	25,2	31,0	29,5	32,2	40,8	40,9	39,2	37,9	36,0	37,2	38,0	37,5
Rubber	53,8	54,6	62,2	56,7	64,7	69,3	67,3	64,7	60,6	60,7	70,3	69,2
Tabak	47,9	46,9	50,9	52,0	66,7	67,1	65,0	65,0	65,0	69,7	76,0	74,1
Petroleum	43,3	47,9	59,7	60,9	72,4	77,1	75,5	78,4	81,6	87,3	85,1	89,5

De obligatiekoersen zijn gedurende de eerste vijf maanden van het jaar vrijwel op hetzelfde peil gebleven. Aan het einde van de maand Mei vond echter een geringe daling plaats in verband met een spanning op de deviezenmarkt en de reeds genoemde monetaire onzekerheid in Frankrijk. Hierbij kon echter niet van een bepaalde devaluatiestemming gesproken worden. De koers van 4 pCt. Nederland daalde van 98,5 in Mei op 96,5 in Juni, en steeg daarna weder tot 99,5 in Juli. Ook Indische- en gemeenteleningen vertoonden een dergelijk koersverloop. De koersen van spoorwegobligaties stonden bovendien onder invloed van het begin Juni door de Regeering gedane voorstel tot omruiling in Staatsobligaties.

Koersen van obligaties.

	1935.				1936.							
	Jan.	Apr.	Juli.	Oct.	Jan.	Febr.	Mrt.	Apr.	Mei.	Juni.	Juli.	Aug.
Nederland 1931 4 0/0	102,1	99,0	98,3	95,9	98,7	98,5	98,5	98,7	98,5	96,5	99,5	99,3
Amsterdam 1931 I 4 0/0	99,2	96,9	93,1	90,6	93,7	92,7	92,3	92,1	90,7	83,1	92,7	94,0
Rotterdam 1931 4 0/0	98,9	95,3	91,6	87,3	90,2	87,3	87,1	87,3	85,1	84,0	83,4	89,6
's-Gravenhage 1931 II 4 0/0	100,9	98,8	93,2	95,0	93,3	97,6	97,3	97,9	97,3	95,9	93,4	98,3
Noordholland 1931 4 0/0	101,4	99,4	99,3	95,4	99,9	98,7	98,1	98,9	98,6	96,6	99,3	99,9
Mij. t. Ex. S.S. 1931 II 4 0/0	98,3	94,2	86,7	80,6	83,5	81,9	80,7	80,8	79,0	82,1	85,9	85,7
Ned.-Indië 1930 4 1/2 0/0	101,4	98,6	96,6	95,3	98,7	98,1	98,5	98,3	98,1	97,1	98,8	99,3
Grootboekobl. 3 0/0	92,5	86,5	81,2	83,1	87,3	86,3	86,0	86,5	87,0	83,4	84,6	84,4

De langdurige onzekerheid ten aanzien van den Franschen franc heeft slechts voorbijgaand invloed gehad op de positie van den gulden. Zooals reeds vermeld zijn de obligatiekoersen tijdelijk lager geweest. De spanning welke tegen het einde van Mei optrad, heeft den goudvoorraad van de Nederlandsche Bank verminderd van f 683,8 millioen op 25 Mei tot f 583,8 millioen op 15 Juni; van een ernstige kapitaalonttrekking kon hierbij echter niet gesproken worden en er heeft dan ook geen sterke uitzetting van de discontierungen en beleeningen plaats gevonden. Toen meer en meer bleek, dat de Fransche Regeering niet tot devaluatie wenschte over te gaan, trad een ontspanning in en is de goudvoorraad geleidelijk vermeerderd tot f 682,2 millioen op 24 Augustus. Het disconto, dat op 30 Mei van 2 1/2 pCt. tot 3 1/2 pCt. en op 4 Juni verder tot 4 1/2 pCt. verhoogd was, kon op 25 Juni met 1/2 pCt. worden verlaagd. Het werd daarna nog twee maal met 1/2 pCt. teruggebracht en bedroeg vanaf 7 Juli 3 pCt. Tegelijkertijd heeft er een veruiming van de geldmarkt plaats gevonden, waardoor zoowel het particulier disconto als de prolongatierente, welke tijdelijk boven 4 1/2 pCt. waren gestegen, geleidelijk zijn gedaald en in Augustus beneden 1 1/2 pCt. kwamen te liggen.

Bij de stemming van de Tweede Kamer in het begin van Juni over het wetsontwerp inzake bijzondere maatregelen ten aanzien van loopende landbouwhypotheek- en pachtvereenkomsten, werd reeds dadelijk het eerste artikel van dit ontwerp verworpen. Hetzelfde lot onderging het wetsontwerp tot verlaging van sommige vaste lasten en van huren, waarna de Regeering verzocht de behandeling van deze ontwerpen te schorsen. Een maand later heeft de Regeering beide wetsontwerpen ingetrokken. Hiermede is een factor van onzekerheid, welke langen tijd de hypotheekmarkt in den ban gehouden had, weggenomen. Het hypotheekbankbedrijf toont sindsdien weder eenige teekenen van opleving, terwijl een koersstijging der pandbrieven de terugkeer der belangstelling van het beleggend publiek weerspiegelt. Men verwacht overigens, dat de instelling van een contrôle-commissie door de Vereeniging van Directeuren van Hypotheekbanken er toe zal medewerken het vertrouwen in het hypotheecair crediet te herstellen.

In Juni diende de Regeering een wetsontwerp in tot verlenging en wijzi-

ging van het octrooi der Nederlandsche Bank. De belangrijkste wijzigingen betreffen de uitbreiding van den werkkring der bank door haar de bevoegdheid te geven een openmarkt-politiek te voeren. Dit zal mogelijk gemaakt worden door het koopen en verkoopen van in het binnenland betaalbare wissels en van Nederlandsch schatkistpapier, voor zoover dat zich vóór den aankoop in handen van derden bevindt. Voorts zal de winstverdeling gewijzigd worden in verband met de vorming van een bijzondere reserve tegenover bepaalde risico's, en met de door te voeren verhooging van het maximum van het algemeen reservefonds tot f 20 millioen. De versterking van laatstgenoemd fonds zal echter eerst plaats vinden nadat het verlies uit de devaluatie van het pond in het boekjaar 1931/1932 is afgeschreven.

Van de op 17 Juni vervallende f 24 millioen schatkistbiljetten, deel uitmakende van een in December 1934 aan den Belgischen Staat verleend crediet, werd een bedrag van f 15 millioen terugbetaald. Het gelijktijdig vervallende crediet van f 15 millioen aan den Belgischen Congo werd in zijn geheel terugbetaald, zoodat geen gebruik gemaakt werd van het recht deze schatkistbiljetten nog tweemaal voor drie maanden te verlengen.

Zoals reeds in het overzicht over het voorgaande kwartaal vermeld, is einde Mei met Duitschland een nieuwe transferovereenkomst gesloten, waarbij o.m. werd bepaald dat rente en dividenden tot 3½ pCt. contant zullen worden betaald en het overblijvende deel in Hollandmarken of in cheques welke à 30 pCt. geïncasseerd kunnen worden. Eind Juli werden nadere voorschriften bekend voor het verkoopen van deze cheques; dit zal binnen twee maanden na de uitgifte moeten geschieden, daar de cheques na afloop van dezen termijn waardeloos worden.

Openbare financiën. Hieronder volgt een vergelijking van de opbrengsten der Rijksmiddelen, exclusief de z.g. directe belastingen.

1e kwartaal 1936	Totaal.
2e kwartaal 1936	f 86 312 000
2e kwartaal 1935	„ 89 668 000
	„ 89 641 000

In tegenstelling met het vorige kwartaal, toen de opbrengst dezer middelen f 476 millioen minder was dan de opbrengst gedurende het overeenkomstige kwartaal van 1935, was de opbrengst gedurende het 2e kwartaal f 27 000,— hooger dan de opbrengst over het 2e kwartaal van 1935.

In vergelijking met hetzelfde kwartaal van 1935 vertoonden een hoogere opbrengst o.a. de rechten op den invoer (f 119 000,—), accijns op geslacht (f 175 000,—), accijns op suiker (f 1 289 000,—), couponbelasting (f 340 000,—) en successierechten (f 807 000,—).

Lager waren o.a. de accijns op wijn (f 168 000,—), accijns op het gedistilleerd (f 465 000,—), accijns op bier (f 127 000,—), accijns op tabak (f 288 000,—), rechten en boeten van zegel (f 449 000,—), rechten en boeten van registratie (f 482 000,—) en opbrengst loodsgelden (f 544 000,—).

Wat de z.g. directe belastingen betreft, het zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1936 bedroeg op 30 Juni 1936 f 52 021 000,— tegen f 47 805 000,— voor den dienst 1935 op 30 Juni 1935. De stijging is ontstaan door een verschil in meer voor de grondbelasting van f 282 000,—, voor de inkomstenbelasting van f 3 515 000,—, voor de vermogensbelasting van f 249 000,—, voor de belasting van de doode hand van f 477 000,— en een verschil in minder voor de verdedigingsbelasting I van f 307 000,—.

Wat de kaspositie van het Rijk betreft, wordt allereerst medegedeeld, dat deze in het 2e kwartaal 1936 ongunstiger is geworden. Het bedrag der verplichtingen steeg in dit kwartaal van f 683 millioen tot f 693 millioen (dus met f 10 millioen), terwijl het bedrag der vorderingen in hetzelfde tijdvak daalde van f 358 millioen tot f 317 millioen (dus met f 41 millioen), zoodat de kaspositie van het Rijk f 51 millioen ongunstiger werd. Voor de gezamenlijke provinciën werd de kaspositie in hetzelfde kwartaal f 0,6 millioen en voor de gezamenlijke gemeenten f 18 millioen gunstiger.

In vergelijking tot den stand van 1 Juli 1935 was de kaspositie van 1 Juli 1936 — ondanks de consolideering op 1 November 1935 en 1 Februari 1936 tot een gezamenlijk bedrag van f 148 millioen — voor het Rijk f 59 millioen ongunstiger, evenwel voor de gezamenlijke provinciën f 2 millioen en voor de gezamenlijke gemeenten f 18 millioen gunstiger.

Begin April diende de Regeering een wetsontwerp in tot verlenging van

den geldigheidsduur der wet van Maart 1935, waarbij voorzieningen werden getroffen voor de gemeentelijke kosten van werkloosheidszorg. Voorgesteld werd deze tot 1 Januari 1940 te verlengen, aangezien de bijzondere omstandigheden, welke in 1934 geleid hebben tot het in het leven roepen van een wettelijke regeling van de financieele verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten op het gebied der werkloosheidsuitgaven, nog onverminderd voortduren en de Regeering niet verwacht, dat de Overheidsfinanciën in de eerstvolgende jaren van deze uitgaven zoodanig bevrijd zouden worden, dat men een regeling zou kunnen missen.

De Regeering wilde deze regeling het tijdelijk karakter doen behouden. De Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten betoogde in een adres aan de Tweede Kamer, dat door deze verlenging een meer duurzaam karakter gegeven wordt aan een regeling, welke zoo diep in de gemeentelijke financiën ingrijpt, dat zij destijds als zeer tijdelijk is ingevoerd. Een onderzoek heeft uitgewezen, dat over het jaar 1935 van de \pm 900 gemeenten, die gewone bijdragen uit het Werkloosheidssubsidiefonds ontvingen, \pm 620 gemeenten hiermede haar begrooting sluitend hebben kunnen maken. Ongeveer 280 gemeenten hebben zich, om voor een extra-bijdrage in aanmerking te komen, onder toezicht van de Regeering moeten stellen. Voorts heeft genoemde Vereeniging gewezen op de onzekerheid, welke voor de gemeentefinanciën o.m. ontstaat door het voor elk jaar afzonderlijk vaststellen van de bijdrageschaal.

In de Memorie van Antwoord verklaarde de Regeering dat de stijging van het aantal gemeenten, welker budget zonder extra-bijdragen niet zou sluiten, niet het gevolg is van de werking van de wet, doch van de toeneming der werkloosheidsuitgaven en voorts van de daling der gewone inkomsten en het uitgeput raken van aanvankelijk nog aanwezige reserves. Het is gebleken, dat van de 175 gemeenten die buiten de gewone bijdragen in 1935 nog een belastingbijdrage ontvingen, 78 hoevendien nog een noodlijdensbijdrage behoeften, zoodat van de overige het budget met de bijdrage uit het fonds in evenwicht is gebracht.

De Regeering heeft voorgesteld het percentage van de hoofdsom der grondbelasting op de ongebouwde eigendommen, dat in het Werkloosheidssubsidiefonds wordt gestort, te verlagen van 40 op 25, waardoor de inkomsten van het fonds f 0,8 miljoen lager zullen worden. Door verhooging van het aantal opcenten op de vermogensbelasting, welke het fonds ten goede komen, worden deze inkomsten met f 0,2 miljoen verhoogd, zoodat zij in totaal met f 0,6 miljoen zullen dalen.

Teneinde vertraging in de begrootingswerkzaamheden der gemeenten in verband met de onzekerheid omtrent de te verwachten uitkeeringen uit bovengenoemd fonds te voorkomen, heeft de Regeering half Augustus in een circulaire aan de gemeentebesturen haar voornemens daaromtrent te kennen gegeven. De voor 1936 bestaande regeling kan voor het nieuwe begrootingsjaar 1937 niet zonder meer blijven bestaan, aangezien verwacht wordt, dat de dekkingsmoeilijkheden voor de werkloosheidsvoorziening weder aanmerkelijk grooter zullen zijn. Voor de berekening van het percentage der uitkeeringen zullen worden aangenomen de gemeentelijke uitgaven wegens uitkeeringen aan werklozen en arbeidsloon betaald bij werkverschaffing, over de periode 1 Juli 1935 t/m 30 Juni 1936, verminderd met 10 pCt.

ARBEIDSTOESTANDEN. SOCIALE ZORG.

Werkloosheid en werkloosheidsverzekering. Werkverschaffing en steunverleening.

Binnen- en buitenlandsche trek. Vakopleiding en leerlingwezen. De werkloosheid in het 2e kwartaal 1936 vergeleken met die in hetzelfde tijdvak van 1935. Wijzigingen in de steunregeling. Werkloosheidsbestrijding met behulp van het „Werkfonds”. Grondslag uitkeeringen Werkloosheids-subsidiefonds over 1937. Opneming jeugdige werklozen in het bedrijfsleven. De jeugdwerkloosheid te Rotterdam, Tilburg en Middelburg. Plan van werkverruiming te Amsterdam. Beperking arbeid vreemdelingen.

Nog steeds overtreffen de totale werkloosheidscijfers der georganiseerde arbeiders en der bij de organen der openbare arbeidsbemiddeling ingeschreven geheel werklozen die van de overeenkomstige maanden in vorige jaren, zoolals uit onderstaand overzicht blijkt.

	Werkloosheidsdagen in procenten (totaal, excl. aardewerkind., landbouw en veenderij.) ¹⁾ *								Aantal geheel werklozen, ingeschreven bij de organen der openb. arbeids- bem. (in duizendtallen o/h. einde der maand).			
	Totaal.				Totaal industrie.				1933	1934	1935	1936
	1933	1934	1935	1936	1933	1934	1935	1936				
Januari	35,3	31,9	35,4	37,2	33,7	34,4	38,9	40,6	398,6	387,2	432,4	475,9
Februari	31,7	28,9	34,7	36,-	35,7	30,7	37,8	39,-	385,5	358,-	417,6	465,5
Maart	27,2	26,4	31,8	33,3	30,8	27,7	34,2	35,7	342,2	332,9	384,2	429,-
April	24,2	25,4	30,-	32,-	26,7	26,6	32,-	33,9	312,8	309,9	368,2	415,7
Mei	25,-	25,3	29,5	31,4	26,2	26,7	31,3	33,3	292,7	294,9	355,2	392,9
Juni	23,7	25,3	25,8	30,8	24,3	27,2	30,7	33,2	275,5	291,9	333,6	373,8

* Hierbij is verondersteld, dat de percentages der werkloosheidsdagen, die slechts op een, zij het ook belangrijk deel der georganiseerden betrekking hebben, representatief zijn voor alle personen, die werkzaam zijn in de bedrijven, waarover het onderzoek loopt (zie in dit verband het Maandschrift, afl. 11, 1925, blz. 1362).

N.B. Bij de beschouwing van de cijfers is er wel rekening mede te houden, dat geen te sterk verband moet worden gelegd tusschen de werkloosheid en den bedrijfsstoestand. Voorts houde men, bij vergelijking der aantallen geheel werklozen in het oog, dat de loop der cijfers wordt beïnvloed door den bevolkingsaanwas en door maatregelen van administratieve aard, we ke beoogen de arbeidsbemiddeling te bevorderen.

Bij vergelijking van de cijfers van de tweede kwartalen van 1936 en 1935 valt een gunstiger beeld waar te nemen voor de navolgende bedrijfsklassen: diamantindustrie, steenkolenmijnen, metaalindustrie, textielnijverheid (April en Mei 1936), visscherij en toonkunstenaars. Overigens was de werkloosheid onder de bij het onderzoek betrokken georganiseerde arbeiders in het tweede kwartaal 1936 min of meer belangrijk hooger.

Bedrijfsklassen.	Werkloosheidsdagen in procenten. ¹⁾								
	2e kwartaal 1935.			1e kwartaal 1936.			2e kwartaal 1936.		
	Apr.	Mei.	Juni.	Jan.	Febr.	Mrt.	Apr.	Mei.	Juni.
1. Aardewerkindustrie, enz.	39,5	37,6	31,5	67,3	67,8	62,1	53,7	49,6	43,9
2. Diamantindustrie.	72,5	78,5	71,6	65,1	65,4	63,2	62,9	65,6	62,3
3. Drukkersbedrijven	16,9	17,5	18,-	19,9	20,1	20,1	20,-	20,3	20,7
4. Bouwbedrijven, enz.	35,3	33,6	33,6	60,1	57,4	47,8	42,-	40,2	40,7
6. Houtbewerking, enz.	40,7	33,2	33,9	55,7	52,-	47,9	44,4	42,2	44,4
7. Kledingindustrie	17,2	15,7	17,1	25,9	23,7	22,-	19,6	18,5	22,2
9. Lederindustrie	18,1	18,-	19,2	23,8	24,4	22,4	26,6	29,9	31,3
10. Steenkolenmijnen.	20,2	20,2	18,1	20,1	13,4	21,5	17,6	14,1	16,6
11. Metaalindustrie, enz.	41,-	40,2	39,6	42,9	41,6	40,2	39,1	39,-	37,6
15. Textielnijverheid	33,-	33,2	32,4	30,7	30,3	29,4	31,3	32,2	32,9
17. Voedings-enz. bedrijven w.o. tabak- en sigarenind.	21,6	23,6	22,1	23,-	23,-	23,7	24,3	25,-	23,9
18. Landbouw, veenderij	8,7 §	—	—	51,4	24,6 §	—	—	—	—
19. Visscherij, enz.	48,4	43,3	39,6	43,3	49,2	48,7	47,-	40,7	33,2
20. Handelsreizigers	11,2	11,-	11,4	13,-	12,9	12,6	12,4	12,-	12,3
21. Verkeerswezen	33,5	33,5	32,4	39,-	38,4	37,5	37,6	36,8	34,-
24. a. Handels- en kantoorbed.	10,-	9,9	9,9	10,6	10,5	10,4	10,3	10,2	10,3
b. Toonkunstenaars.	31,6	33,5	32,-	23,2	31,6	31,4	30,8	31,8	23,1
Overige klassen (v.n.l. fabrieksarb.).	27,5	26,5	25,4	35,4	33,8	31,4	30,1	29,4	23,-
Totaal (excl. kl. 18).	30,2	29,6	28,9	37,8	36,6	33,9	32,5	31,7	31,1
Totaal industrie	32,2	31,5	30,7	41,3	39,8	36,4	34,6	33,8	33,4

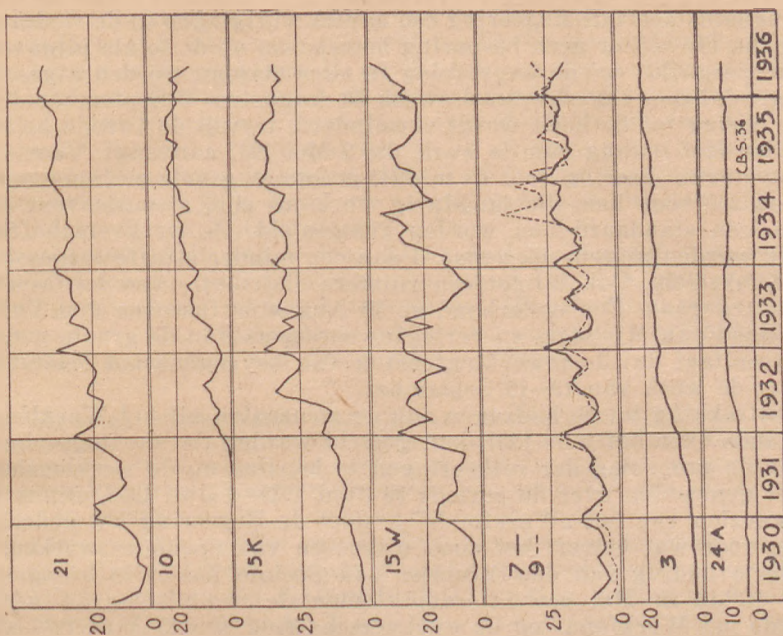
§ Percentage te laag door onvolledige opgaven.

* Wegens de geheel onvolledige gegevens zijn geen percentages der werkloosheidsdagen berekend.

¹⁾ Deze cijfers geven weer het percentage werkloosheidsdagen van het aantal dagen, dat gewerkt had kunnen worden, indien geen werkloosheid ware voorgekomen. Het aantal personen, van wie werd nagegaan of zij al dan niet werkloos waren, beliep (excl. de bedrijfsklasse 18) rond 467.000 in het 2e kwartaal 1936, tegen 470.000 in het vorige kwartaal en 480.000 een jaar geleden.

Ten slotte volgt hieronder een naar leeftijdsgroepen gesplitst overzicht van het totaal aantal bij de openbare arbeidsbemiddeling in Nederland ingeschreven werklozen. De gegevens zijn verstrekt door den Rijksdienst der Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling.

	Aantal personen als geheel werkloos ingeschreven bij de openbare arbeidsbemiddeling (in duizendtallen).							
	14-17 jaar.		18-24 jaar.		25-30 jaar.		31 jaar en ouder.	
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.
Gemeenten met minder dan 5.000 inwoners.								
1 Juli 1936	1,2	0,5	5,-	0,4	7,1	0,1	22,-	0,1
1 April "	1,9	0,6	7,4	0,5	10,1	0,1	31,2	0,2
1 Januari "	2,7	0,5	10,1	0,5	13,4	0,1	39,6	0,1
1 October 1935	0,9	0,3	4,5	0,3	6,6	0,1	21,4	0,1
Gemeenten met 5.000 en meer inwoners.								
1 Juli 1936	10,9	4,7	46,3	5,1	62,6	1,9	207,4	3,9
1 April "	15,-	6,3	52,8	6,1	68,2	2,2	222,1	4,1
1 Januari "	16,1	6,7	61,6	6,6	75,5	2,1	234,5	3,8
1 October 1935	12,7	5,6	50,1	5,5	61,2	1,8	194,9	3,7
Alle gemeenten in Nederland.								
1 Juli 1936	12,1	5,2	51,3	5,5	69,7	1,9	229,4	4,-
1 April "	16,9	6,9	60,2	6,6	78,2	2,4	253,4	4,2
1 Januari "	18,8	7,2	71,7	7,1	88,9	2,2	274,1	3,9
1 October 1935	13,6	5,9	54,6	5,3	67,7	1,9	216,2	3,8

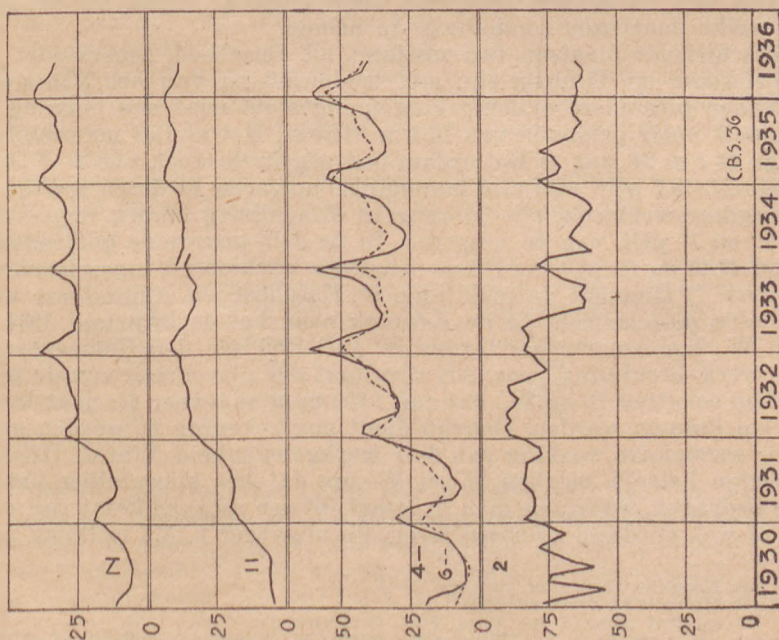
Werkloosheid onder de georganiseerde arbeiders in enkele belangrijke bedrijfstakken. (werkloosheidsdagen in procenten van totaal aantal arbeidsdagen.)

Grafiek links:

- N: Nijverheid in totaal.
 11: Metaalnijverheid.
 4: Bouwvak.
 6: Houtbewerking.
 2: Diamantindustrie.

Grafiek rechts:

- 21: Vorkerswezen.
 10: Steenkolenmijnen.
 15 K: Textielnijverheid Twente (katoen).
 15 W: " Tilburg (wol).
 7: Kledingindustrie.
 9: Lederindustrie.
 3: Boekdrukkerijen.
 24 A: Handels- en kantoorbedienden.

In Augustus heeft de Regeering een aantal wijzigingen in de steunregeling aangebracht, die echter geen besparing beteekenen op de totale uitgaven voor werkloozenzorg. Zoo zal de huurbijslag in twee etappes worden afgeschaft in dier voege, dat met ingang van de week 30 Augustus—5 September de thans geldende bijslag tot de helft wordt verminderd, terwijl de tweede helft komt te vervallen met ingang van de week, die 9 Mei 1937 aanvangt. Voorts zal de maximum-steunuitkeering voor de middel-groote en groote gezinnen verhoogd worden en zal voor hen, die langdurig werkloos zijn, alsmede voor jongere arbeiders, een standaard-loon worden vastgesteld. De werkverschaffing zal belangrijk worden uitgebreid, gepaard aan een minder straffe toepassing van het rouleersysteem. Ook zal tot een ruimere distributie van levensmiddelen worden overgegaan. Een onderhoud op 18 Augustus tusschen den Voorzitter van den Raad van Ministers en vertegenwoordigers van de groote gemeenten had tot resultaat dat de inwerkingtreding van bovengenoemd besluit is uitgesteld tot de week van 13—19 September.

Met betrekking tot de bijdragen aan de gemeenten uit het Werkloosheids-subsidiefonds over het jaar 1937, kan gemeld worden dat de Regeering voornemens is de grondslag der uitkeeringen te bepalen op de werkloosheidsuitgaven der gemeenten over de periode 30 Juni 1935—1 Juli 1936, minus 10 pCt.

Ten aanzien van het „Werkfonds” besloot de Regeering het gedeelte van dit fonds, voor wat betreft het doen uitvoeren van openbare werken, onder meer directe leiding van den Minister van Sociale Zaken te brengen. Deze Minister stelde in Mei een interdepartementale commissie van advies in betreffende het Werkfonds en de werkverschaffing. Op 15 Juni 1936 was een totaalbedrag van bijna f 69,4 miljoen ten laste van het Werkfonds vastgelegd, w.o. Rijkswerken f 26,1 miljoen, „werken van andere publiekrechtelijke organen” f 23,6 miljoen, industriele projecten f 17,8 miljoen en „andere werken” f 1,8 miljoen.

Opnieuw richtte de Minister van Sociale Zaken zich, door bemiddeling van Gedeputeerde Staten der onderscheidene provincies, tot de gemeentebesturen, teneinde hen op te wekken meer te doen voor de bestrijding van de werkloosheid onder de jeugd. ¹⁾ In de nieuwe aanschrijving worden tevens naar voren gebracht de mogelijkheden, welke het „twee op één stelsel” voor jonge werklozen biedt. Het systeem komt in groote lijnen hierop neer, dat de arbeid van jonge mannen van 14—21 jaar, niet door één wordt verricht, doch door twee. ²⁾ De extra-kosten van de sociale verzekering kunnen door Rijk en gemeente worden gedragen.

Vermeld zij ook dat de voorzitter van den Hoogen Raad van Arbeid een commissie benoemde, welke zich zal bezig houden met het vraagstuk der vervanging van volwassen arbeiders door jeugdige personen en de maatregelen, welke daartegen zouden zijn te nemen.

In verschillende plaatsen van ons land, n.l. Enschedé, Amersfoort, Middelburg, Rotterdam en Tilburg, zijn met medewerking van het Ministerie van Sociale Zaken bijzondere onderzoekingen ingesteld naar den omvang van de werkloosheid onder personen van 14 t/m 24 jaar. Het aantal mannelijke werklozen van 14 t/m 24 jaar te Rotterdam bedroeg in de week van 2—7 December 1935 15 771, d.i. 28,7 pCt. van alle mannelijke jongeren in dezen leeftijd. ³⁾ Het aantal jeugdige werklozen te Tilburg en Middelburg beroeg resp. 479 en 247 of resp. 15 en 17 pCt. van de jongeren. In de drie genoemde gemeenten stond resp. rond 49,40 en 62 pCt. van deze jeugdige werklozen ingeschreven bij de arbeidsbeurs. ⁴⁾ Omtrent de resultaten in Enschedé en Amersfoort werd het een en ander medegedeeld in de Kroniek over het 4e kwartaal 1934.

B. en W. van Amsterdam legden in Juli 1936 aan den Gemeenteraad een plan van werkverruiming voor. Als resultaat der uitvoering van de gezamenlijke werken schatten B. en W., dat aan 7 250 man ongeveer zes jaar lang werk gegeven zal kunnen worden. Daarbij dient nog rekening te worden gehouden met de z.g. secundaire werking van deze werkgelegenheid. Wat de financiering der projecten betreft, merken B. en W. op, dat het bijeenstellen van de benodigde bedragen, waardoor men in totaal tot een uitgave komt van rond f 93 miljoen of wel, verdeeld over zes jaren, tot ongeveer f 15½ miljoen per jaar,

1) Zie ook Kronieken 3e en 4e kwartaal 1935.

2) Zie ook Kroniek 4e kwartaal 1935.

3) Zie het speciaal nummer van Econ. Stat. Berichten d.d. 6 Mei 1936.

4) Zie ook het overzicht in het Tijdschrift van de Ned. Werkloosheids-Raad, afl. 5, 1936.

allerminst een juist beeld zou geven van den omvang der bedragen, ter verkrijging waarvan de gemeente zich zelfstandig tot de geldmarkt zou moeten richten. In dit verband wijzen B. en W. o.m. op het navolgende. De financiering van een aantal werken is reeds volledig vastgelegd; bij een der objecten n.l. het Boschplan, staat tegenover de uitgaven aan loon — meer dan bij andere werken — de besparing op de uitkeering aan werkloozen; voor het tunnelplan, waarvan de kosten globaal op f 18 miljoen geraamd zijn, zou in samenwerking met Rijk, Provincie en gemeente, een maatschappij tot stand moeten komen tot exploitatie daarvan. ⁵⁾

Ingevolge een K.B. van 5 Juni j.l. is de bepaling dat werkgevers geen arbeid zullen mogen doen verrichten door vreemdelingen, zonder schriftelijke vergunning, uitgebreid tot het huispersoneel. Hierdoor zijn met uitzondering van de zeevaart en de Rijnvaart, alle beroepen onder de werking der wet van 16 Mei 1934, tot regeling van dezen arbeid gebracht.

Werkstakingen en uitsluitingen. Staking van visschers te IJmuiden. Vragen van Kamerleden naar aanleiding van het inhouden van steun aan werkloozen. Geen stakingen van beteekenis in het landbouwbedrijf. Geschil over vervanging van volwassenen door jeugdige werkkrachten leidt tot vragen van prae-advies aan Hoogen Raad van Arbeid.

Het belangrijkste conflict van dit kwartaal was een staking van visschers te IJmuiden. Over hetgeen hieraan voorafging, werd reeds in de vorige Kroniek melding gemaakt. Op 10 Juni brak de staking, buiten toedoen der vakverenigingen, uit en hield tot 9 Juli aan. Ten slotte had de Centrale Bond van Transportarbeiders de leiding op zich genomen, waarna in een conferentie tusschen de verschillende vakorganisaties en de reedersvereniging, een, de stakers bevredigende, overeenstemming werd bereikt. De aangekondigde nieuwe loonregeling, welke zou neerkomen op een verlaging met gemiddeld 9½ pCt., welke later tot 4 pCt. was teruggebracht, werd volledig ingetrokken. Het werk is op de oude voorwaarden hervat. Aanvankelijk omvatte dit geschil slechts een gering aantal stakers, doch weldra kreeg het een zoodanige uitbreiding, dat er eind Juni 350 arbeiders direct en 1000 arbeiders indirect bij betrokken waren.

Waar het hier een „wilde” staking gold, riep de arbeidsbeurs — ter vervanging van de stakers — werklooze visschers op, die bij werkweigering van steun en werkverschaffing moesten worden uitgesloten. Met ingang van 22 Juni werd deze maatregel uitgebreid tot alle, ook tot de niet opgeroepen, werklooze visschers in het geheele land. In verband met dit besluit richtten de leden der Tweede Kamer Sneevliet en De Visser een interpellatie tot den Minister van Sociale Zaken, waarop deze o.m. antwoordde, dat hij zich genoopt zag, uit hoofde van de bestaande reglementen t.a.v. de werkloosheidsverzekering en de noodzakelijkheid, de volstreckte onpartijdigheid der Overheid bij dergelijke conflicten te handhaven, de werklooze visschers tijdens de staking te IJmuiden van steun uit te sluiten, welke maatregel echter niet zou gelden voor hen, die geacht konden worden niet meer in staat te zijn om het vereischte werk te doen.

Naast deze staking zijn vrijwel geen arbeidsgeschillen van beteekenis uitbroken, wat nader blijken kan uit de in onderstaand staatje opgenomen kwartaalcijfers:

	1934.		1935.		1936.	
	Uitgebroken geschillen.	Rechtstreeks betrokken werknemers.	Uitgebroken geschillen.	Rechtstreeks betrokken werknemers.	Uitgebroken geschillen.	Rechtstreeks betrokken werknemers.
1e kwartaal . . .	37	1 953	44	2 074	20 §	427 §
2e " . . .	42	1 189	40	4 100	23 §	1 849 §
3e " . . .	37	1 904	34	5 381		
4e " . . .	32	710	24	872		
	§ Voorloopig cijfer.					

Als gevolg van tusschenkomst der Rijksbemiddelaars en van ingrijpen der Regeering, ingevolge de Crisisorganisatiebeschikking 1934 II, werd in dit kwartaal de voortgang der werkzaamheden in het landbouwbedrijf weer door geen arbeidsconflict van beteekenis verstoord. Behalve aan landbouwers in verscheidene deelen van het land, is ditmaal eveneens arbitrage over de

⁵⁾ Zie verder Gemeentebld afd. J, Amsterdam, no. 410.

arbeidsvoorwaarden opgelegd aan veehouders te Utingeradeel en aan tuinders te Delft e.o.

Ook in verschillende andere bedrijven kon, mede door de bemoeiingen der Rijksbemiddelaars, het uitbreken van meer omvangrijke geschillen worden voorkomen. Zoo in de strookartonindustrie in de provincie Groningen, waar de collectieve arbeidsovereenkomst voor 14 ondernemingen tot September 1937 ongewijzigd kon worden verlengd, terwijl in het bakkers- en in het smeden-bedrijf een schikking is getroffen inzake een aangekondigde loonsverlaging, die de arbeiders in den oorspronkelijken vorm niet hadden willen aanvaarden. Dreigende conflicten in de steenindustrie te Nijmegen en in een aardewerk-fabriek te Maastricht konden echter nog niet tot oplossing worden gebracht.

Aan een chocoladefabriek te Breda was onder de arbeiders ernstig verzet ontstaan tegen het in groote getale vervangen van volwassen door jeugdige werkkrachten, waartoe de Directie zich ter wille van concurrentiemogelijkheden gedwongen had gezien. Aangezien het hier in geding zijnde vraagstuk van wijdere strekking moet worden geacht en een staking dreigde, wendde de Rijksbemiddelaar zich met deze kwestie tot den Minister van Sociale Zaken, die haar aan den Hoogen Raad van Arbeid om prae-advies heeft voorgelegd.

Arbeidsvoorwaarden. Wetsontwerp inzake herberekening van pensioenen van burgerlijke en militaire ambtenaren. Loon- en salarisverlaging in verschillende provinciën en gemeenten. Vervroegd ontslag aan gemeentepersoneel te Amsterdam en Rotterdam. Onderhandelingen in de mijnindustrie inzake 40-urenweek, enz. Voorstellen tot loonsverlaging in enkele industrieën teruggenomen. Nieuwe collectieve arbeidsovereenkomsten, waarvan sommige met loonsverlaging. Voorontwerp wettelijke regeling inzake personeelfondsen.

Bij een in Juni ingediend ontwerp van wet heeft de Regeering een herberekening van de pensioenen van burgerlijke en militaire ambtenaren ahangig gemaakt. Bij dit ontwerp is uitgegaan van de algemeene wijzigingen, welke de salarissen der ambtenaren in den loop der jaren hebben ondergaan. Ook de pensioenen, verleend door lagere publiekrechtelijke organen dan het Rijk, zullen aan de herberekening zijn onderworpen, doch o.a. niet die van leden van Gedeputeerde Staten, wethouders, enz. Voorgesteld wordt van de herberekening uit te zonderen o.a. de pensioenen van f 800 of minder (bij gelijktijdig genot van twee of meer pensioenen, wordt het totaal in aanmerking genomen). Ook mag het pensioen of totaal der pensioenen door de herberekening niet beneden f 800 dalen. Voor de burgerlijke ambtenaren komt de verlaging ingevolge het wetsvoorstel neer op 2, 6 of 10 pCt. (naar gelang van het tijdstip van pensionneering), indien de pensioenen tusschen 1921 en 1 Januari 1934 werden toegekend, en op resp. 8, 6, 4 en 2 pCt. indien zij in de jaren 1934, 1935, 1936 en 1937 werden of worden toegekend. Voor de militaire ambtenaren bedraagt de verlaging 10 pCt. voor hen, die tusschen 1 Januari 1921 en 1 Januari 1934 zijn ontslagen, voor de later ontslagenen 8, 6, 3 en 2 pCt. al naar gelang van den datum van ontslag. Bij het ontwerp is uitgegaan van de gedachte, dat alleen de pensioenen, welke na de aanpassing van de Overheidssalarissen aan de na-oorlogsche prijsstijging zijn verleend, herzien dienen te worden. De maatregel zou moeten gelden voor het tijdvak 1 Januari 1937 tot 1 Januari 1942, in afwachting dat de Regeering zal kunnen beschikken over een afgerond voorstel tot herziening der pensioenregeling van het Overheidspersoneel. ¹⁾

Steeds nog komen, veelal op aanwijzing der Regeering, nieuwe loon- en salarisverlagingen bij de lagere publiekrechtelijke organen tot stand. Dit was o.a. het geval voor het provinciaal personeel in Overijssel (5 pCt.), Groningen (2½ pCt. voor het tijdvak 1 Augustus tot 31 December 1936) en Utrecht (hoogstens 5 pCt. en alleen op de maximum-wedden). De gemeente 's-Gravenhage heeft een nieuwe loonregeling voor de werklieden vastgesteld, welke 1 Januari 1937 zal ingaan; hierbij zijn de werklieden in 6 in plaats van in 5 loonklassen ingedeeld, terwijl de nieuwe loonen overeenkomen met de loonen van de Rijk-regeling, vermeerderd met het bedrag van den kindertoelag, welken het Rijk toekent. Verder kwamen o.a. nog nieuwe verlagingen tot stand in de gemeenten Dordrecht, Eindhoven, Hengelo, Hilversum, Nijmegen, Zutphen. In verschillende gevallen achtte de Regeering het noodig, dat een loon- en salarisregeling voor sommige categorieën van personeel of voor enkele functies werd herzien. Als gevolg daarvan kwamen b.v. in Apeldoorn, Rheden en Vlaardingingen gedeeltelijke herzieningen tot stand.

Nadat in Amsterdam reeds eerder maatregelen waren genomen inzake ver-

1) Zie ook Mandschrift, afl. 6, 1936, blz. 940.

vroegd ontslag aan het gemeentepersoneel, heeft de Gemeenteraad thans een besluit genomen om ontslag te verleen en aan ambtenaren en aan werklieden op 60-jarigen leeftijd en voorts aan werklieden, die in 1936 den 57-jarigen of ouderen leeftijd hebben bereikt of den 57-jarigen leeftijd zullen bereiken, indien deze werklieden dat wenschen. Gedurende de eerste drie maanden na het ontslag wordt 100 pCt. van de wedde uitgekeerd, daarna 70 pCt. tot het bereiken van den 65-jarigen leeftijd. Ook in Rotterdam heeft men een besluit inzake vervroegd ontslag aan gemeentepersoneel genomen. Hier wordt aan ambtenaren, die den 60-jarigen leeftijd hebben bereikt en tevens 30 voor pensioen geldige dienstjaren hebben, of die den 55-jarigen leeftijd hebben bereikt en tevens 35 voor pensioen geldige dienstjaren hebben, onder toekenning van wachtgeld ontslag verleend, behalve voor zoover en voor zoolang zij nog twee of meer kinderen van of beneden den leerplichtigen leeftijd hebben te verzorgen.

De organisaties van de arbeiders in de mijnindustrie hebben in de contact-commissie verschillende wenschen naar voren gebracht, o.a. invoering van de 40-uren week met behoud van vol loon, verbetering van de pensioenregeling, instelling van een bedrijfsraad inplaats van de contact-commissie, enz. Ten aanzien van het eerste punt zijn de mijndirecties van meening dat toepassing daarvan niet overwogen kan worden, zoolang ook niet de andere kolenproducerende landen in Europa daartoe overgaan; de last, opgelegd door het betalen van loon voor een volle week bij vijf dagen werken, zou anders door de bedrijven niet te dragen zijn. Wat het tweede punt betreft, waren de directies bereid na te gaan, op welke wijze eenige verbetering kon worden verkregen. Ten aanzien van den wensch tot instelling van een bedrijfsraad, deelden de directies der particuliere mijnen mede, niet langer bezwaar te zullen maken tegen de behandeling van deze aangelegenheid in de commissie van advies, bedoeld in artikel 8 der Bedrijfsradenwet.

In het particuliere bedrijf kwamen weer verschillende gevallen van loonsverlaging voor, hoewel echter ook meermalen een voorgenomen verlaging niet ingevoerd werd. Zoo heeft de Nederlandsche R.K. Vereeniging van Werkgevers in de textielindustrie, welke een verlaging der minimum-loonen en een lagere loonuitkeering voor feest- en vacantedagen had aangekondigd, deze voorstellen na onderhandelingen met de arbeidersorganisaties voorloopig teruggenomen. Nadat de Commissie voor Arbeidsvoorwaarden van den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland eenigen tijd geleden geadviseerd had voor de arbeiders in fabrieken, gelegen op kleigrond, de minimum-weekloonen van f 20,— op f 19,50 te stellen, zijn hierover langdurige onderhandelingen gevoerd, daar de arbeiders zich hiermede niet konden vereenigen. Ten slotte heeft de Rijksbemiddelaar het minimum-loon voor volslagen arbeiders voor 1936/1937 op f 20,— per week vastgesteld.

Wat de collectieve arbeidsovereenkomsten betreft, werden die voor de steenindustrie in Groningen ongewijzigd voor een jaar verlengd; voor de steenindustrie aan de groote rivieren werd na tusschenkomst van den Rijksbemiddelaar de overeenkomst voor een groep fabrieken verlengd met een loonsverlaging van 6½ pCt. voor alle werkzaamheden van het steenmaken en van 5 pCt. op alle andere loonen en tarieven, behalve voor stokers. Verder kwamen o.a. loonsverlagingen tot stand in de contracten voor het houtbedrijf te Amsterdam en Hengelo, het smedenbedrijf te Amsterdam en het bakkersbedrijf in verschillende groote steden. Na langdurige onderhandelingen, waarbij de Rijksbemiddelaar herhaaldelijk zijn tusschenkomst verleende en een staking niet kon worden voorkomen, zijn voor het visscherijbedrijf te IJmuiden, waar de reeders een loonsverlaging hadden willen invoeren, tenslotte de arbeidsvoorwaarden ongewijzigd gehandhaafd. In den landbouw werd in meerdere plaatsen, waar vrijwillig overleg tusschen werkgevers en arbeidersorganisaties niet mogelijk of onvoldoende bleek, krachtens de landbouwcrisiswetgeving verplicht overleg opgelegd. In een aantal gevallen leverde ook dit geen resultaat op, zoodat het tot instelling van verplichte arbitrage kwam.

De gebeurtenissen, welke zich het vorige jaar t.a.v. de pensioenen bij den Koninklijken Hollandschen Lloyd afspeelden, gaven de Regeering aanleiding een commissie in te stellen, om na te gaan, of van overheidswege eventueel maatregelen dienden te worden genomen ter voorkoming van de instorting van particuliere pensioenfondsen. Het door deze commissie uitgebracht rapport leidde begin Juni j.l. tot het aanhangig maken bij den Hoogen Raad van Arbeid van een ontwerp wettelijke regeling in zake personeelfondsen. ¹⁾

¹⁾ Mandschrift, 1936, afl. 6, blz. 951.

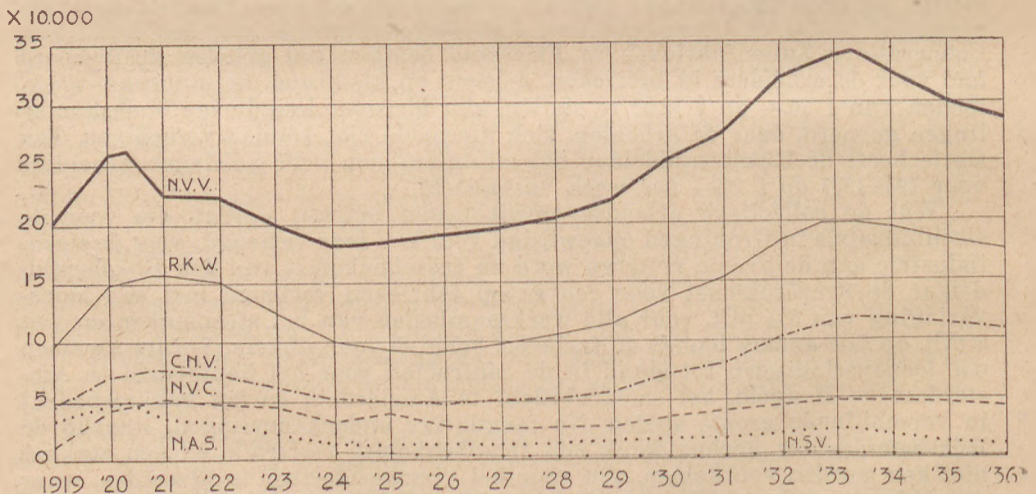
De kern hiervan vormt het voorschrift, dat de werkgever gehouden zal zijn om, bij het treffen van een pensioenvoorziening voor het personeel, daarvoor verzekeringen aan te gaan, hetzij bij de organen belast met de uitvoering van de Ouderdomswet, hetzij bij ondernemingen, welke vallen onder de Wet op het Levensverzekeringsbedrijf. Het fonds moet een zelfstandig afgerond geheel vormen, afgescheiden van het vermogen van den werkgever en van andere vermogens. Hierbij maakt het geen verschil, of de arbeiders al dan niet zelf deel hebben in het fonds. Reeds bestaande pensioenvoorzieningen kunnen zich binnen een overgangstermijn van drie jaar aan de nieuwe voorschriften aanpassen. Naast de ondernemingspensioenfondszen zijn ook spaarfondszen in de regeling betrokken, doch hiervoor zijn minder strenge eischen gesteld en wordt een speciaal toezicht overbodig geacht.

Organisatie van werkgevers en werknemers. Bij enkele werknemerscentralen eenige stijging van het ledental. Oprichting van een Oud-Kath. Verbond van vakverenigingen. Rapport van de R.-K. sociale organisaties in zake samenwerking onder bedrijfsgenooten tot ordening van het economische leven. Oprichting van Christ. patroonsvakorganisaties.

Blijkens onderstaande cijfers, ontleend aan de kwartaalstaten der vakcentralen, kwam in den achteruitgang van het ledental der werknemersorganisaties gedurende het 1e kwartaal van 1936 een gedeeltelijke kentering. Het Chr. Nat. Vakverbond en de Ned. Vakcentrale gingen n.l. met resp. 600 en 50 leden vooruit. Bij het N.V.V. was de achteruitgang in verhouding tot dien van het vorige jaar gering. Alleen het R.-K. Werkliedenverbond leed een vrij groot verlies. ¹⁾

	Ledental op:		
	1 Jan. 1935.	1 Jan. 1936.	1 April 1936.
Nat. Arbeids-Secr.	12 900	12 000	*
Ned. Verb. v. Vakveren. . . .	900 400	287 400	286 500
Chr. Nat. Vakverbond	113 600	109 300	109 900
R. K. Werkl. Verbond	182 700	176 900	174 000
Ned. Vakcentrale	46 200	44 150	44 200
Ned. Syndic. Vakverb.	2 000	2 000	*

* Geen opgave.

Naast de genoemde organisaties werd een 7e vakcentrale opgericht, het Oud-Katholiek Verbond van Vakverenigingen, dat begin Mei j.l. in werking trad. Er zijn een 4-tal bonden bij aangesloten, n.l. van bouwvakarbeiders, metaalbewerkers, fabrieks- en transportarbeiders en handels-, kantoor- en winkelbedienden.

Met betrekking tot de werkzaamheden der organisaties verdient vermelding, dat van wege de R.-K. Raad van Overleg, waarbij de R.-K. centralen van werkgevers, werknemers, middenstanders en boeren zijn aangesloten, een rapport verscheen houdende „lijnen voor uitbreiding van samenwerking onder bedrijfsgenooten tot ordening van het economische leven”. In het rapport kwam men tot een aantal conclusies, welke zijn opgenomen in afl. 7, 1936, van het Maandschrift (blz. 1071).

Voorts zij medegedeeld, dat zowel het Chr. Nat. Vakverbond als het

¹⁾ Blijkens de nieuwste kwartaalstaten bedroeg het ledental van het N. V. V. op 1 Juli 1936 284 600, van het C. N. V. 109 400, de N. V. C. 44 500.

N.V.V. bij de Regeering opkwamen voor uitbreiding van de werkverschaffing en zich verzetten tegen dienaangaande getroffen roulceringsmaatregelen. ²⁾

De Vereeniging van Chr. Werkgevers en Groothandelaren, tot dusver uitsluitend bestaande uit individueele leden, is in de laatste maanden overgegaan tot oprichting van Chr. patroonsvakorganisaties, die zich bij de centrale organisatie aansloten. Evenzoo begon de Vereeniging met de uitgave van een maandblad, genaamd „De Werkgever”.

Arbeidersbescherming. Goedkeuring van het internationaal verdrag omtrent vrouwenarbeid in mijnen. Uiteenzetting standpunt der Regeering t. a. v. 40-urenweek aangekondigd. Ontwerpen voor een Rijtijdenwet en tot regeling van de rechtspositie van agenten en reizigers. Inwerkingtreding van de Huisarbeitswet. Mededeelingen van den Minister van Sociale Zaken omtrent de aanstaande inwerkingtreding van de nieuwe Veiligheidswet. Dispensatie voor hotels van leveringsverbod versch brood.

De Regeering heeft een wetsvoorstel ingediend tot goedkeuring van het ontwerp-verdrag betreffende den arbeid van vrouwen bij ondergrondse werken in alle soorten mijnen (Genève 1935), daar het haar gewenscht voorkomt dat ook Nederland tot dit verdrag toetreedt. Onze wetgeving kent — in het Algemeen Reglement voor de Mijnen — reeds een verbod als daarin bedoeld. Tegelijk met de indiening van dit voorstel gaf de Regeering haar voornemen te kennen, om haar standpunt t. a. v. het mede in de Internationale Arbeidsconferentie behandelde vraagstuk betreffende de verkorting van den arbeidsduur tot 40 uur per week in een nota aan de Staten-Generaal uiteen te zetten.

De Tweede Kamer aanvaardde op 8 Juli het ontwerp-Rijtijdenwet ter voorkoming van oververmoeidheid bij bestuurders van motorrijtuigen, zoowel uit een oogpunt van arbeidersbescherming als van verkeersveiligheid. Tevoren was hierop van Regeeringswege nog een aanvulling voorgesteld, welke het mogelijk maakt, niet alleen voorschriften te geven voor de tijden, gedurende welke gereden mag worden, doch tevens omtrent den toestand, waarin de bestuurder bij het rijden verkeert. Meer in het bijzonder is hierbij gedacht aan oververmoeidheid, welke geen verband met den rijtijd behoeft te houden. Speciaal tegen deze aanvulling uit de Kamer gerezen bezwaren zijn grootendeels ondervangen door de toezegging, dat voor zgn. „heerrijders” vermoedelijk geen werktijden zullen worden vastgesteld. Andere, mede ten behoeve van de verkeersveiligheid, noodig geachte maatregelen zullen voor een deel door een reeds bij den Raad van State ingezonden wijziging van de Motor- en Rijwielwet tot stand komen. Voorts zal, naar de meening van den Minister van Waterstaat, de contrôle op de naleving der ingevolge de Rijtijdenwet te maken regelingen minder moeilijk zijn, dan door verschillende Kamerleden werd gevreesd. Het ligt n. l. in de bedoeling der Regeering, de administratie zoodanig in te richten, dat overtredingen van de regeling der werk- en rusttijden elk oogenblik kunnen worden geconstateerd. Bovendien overweegt zij vast te stellen, dat bij veroordeeling, als bijkomende straf, de bevoegdheid kan worden ontzegd tot het besturen van motorrijtuigen. Als hoofdbeginselen voor de te treffen regelingen zijn aanvaard: werktijden van ten hoogste 10 uur per dag en 55 uur per week; rusttijden van ten minste 12 uur aan een stuk per dag en van 30 uur per week, waarvan ten minste 23 op denzelfden dag, die eenmaal in de 3 weken op een Zondag moet vallen; nachtarbeid gedurende niet meer dan 6 maal in een tijdvak van twee opeenvolgende weken. Wegens het gebrek aan ervaring op dit gebied acht de Regeering het noodig, dat steeds de mogelijkheid tot het toestaan van uitzonderingen wordt opgehouden; echter zal in geen geval langer dan 13 uur per dag of 72 uur per week gewerkt mogen worden. Dit alles geldt in het bijzonder voor chauffeurs in het transportbedrijf. Voor chauffeurs in dienst van particulieren, voor handelsreizigers en rijders met eigen wagen zal een veel beperkter regeling worden gemaakt.

Op denzelfden dag nam de Kamer tevens aan een reeds in 1931 aanhangig gemaakt voorstel tot regeling van de rechtspositie van handelsagenten en handelsreizigers. Een nieuwe regeling voor het concurrentiebeding in arbeidscontracten van deze groep wordt overwogen.

Een K.B. van 6 Mei j.l. bepaalt 1 October 1936 als tijdstip voor inwerking-

²⁾ Vooruit, 6 Mei; De Gids, 28 Mei 1936.

trekking der Huisarbeitswet 1933. Tevens is daarbij aangegeven, welke werkzaamheden onder bedoelde wet zullen vallen.

Op vragen van het Tweede Kamerlid, den Heer Kupers, betreffende spoedige inwerkingtrekking van de nieuwe Veiligheidswet, heeft de Minister van Sociale Zaken geantwoord, dat ontwerp-besluiten, noodig voor de invoering der wet in fabrieken en werkplaatsen, binnenkort aan den Hoogen Raad van Arbeid kunnen worden toegezonden. Het valt echter nog niet te zeggen, wanneer overeenkomstige besluiten tot beveiliging van den arbeid in land-, tuin- en boschbouw, veehouderij- en veenderij-ondernemingen in werking zullen treden, daar verschillende omstandigheden en met name de ontwikkeling van den economischen toestand, daarbij van invloed kunnen zijn.

In verband met de in ons land gevoerde actie voor vervroegde beschikbaarstelling van vers ch brood, waarvan in de kroniek over het 4e kwartaal 1935 melding werd gemaakt, heeft de Minister van Sociale Zaken — bij wijze van proef — tijdelijk toegestaan, ten behoeve van hotels met meer dan 20 bedden, waar buitenlandsche gasten worden ontvangen, dispensatie te verleen van de bepalingen der Arbeidswet 1919, welke verbieden vóór 10 uur 's morgens versch brood af te leveren.

Arbeidersverzekering. 1) Wetsontwerp tot voorbehoud van toetreding tot internationaal verdrag. Uitvoering der industriële ongevallenverzekering door bedrijfsverenigingen. Technische herziening der ongevallenwetten. Statistiek der bedrijfsongevallen. Nieuwe premies voor de ziekteverzekering. De regeling van het ziekenfondswezen.

Ingediend is een wetsontwerp tot voorbehoud der bevoegdheid tot toetreding van ons land tot het ontwerp-verdrag betreffende het instellen van een internationaal stelsel van behoud van aanspraken en verkregen rechten, voortvloeiende uit de ouderdoms- en invaliditeits- en de weduwen- en weezenverzekering (Genève 1935), met welk verdrag getracht wordt een oplossing te vinden voor de moeilijkheden, welke zich t. a. v. genoemde verzekeringen voordoen voor arbeiders, die zich in een ander land vestigen.

De Minister van Sociale Zaken heeft gevolg gegeven aan zijn reeds tevoren te kennen gegeven voornemen en een voorontwerp van wet aanhangig gemaakt tot zoodanige wijziging van de Ongevallenwet 1921, dat ook de uitvoering van deze wet zal kunnen geschieden door bedrijfsverenigingen. Hiermee wordt dus t. a. v. de industriële ongevallenverzekering de lijn doorgetrokken, welke reeds bij de uitvoering van de ongevallenverzekering in den land- en tuinbouw en van de ziekteverzekering is gevolgd. Als waarborgen, dat de uitvoering door niet-ambtelijke organen op niet minder goede wijze zal plaats hebben dan tot dusver door de Rijksverzekeringsbank, eischt het ontwerp, dat aan de oprichting der bedrijfsvereniging wordt medegewerkt door ten minste twee als representatief erkende centrale organisaties van werkgevers en van arbeiders; voorts dat de verenigingen tenminste 50 miljoen gulden loon per jaar verzekert, dit om te voorkomen, dat een al te groot aantal kleine en daardoor zwakke verenigingen wordt opgericht. Ten behoeve van de geneeskundige contrôle op door een ongeval getroffen verzekerden, moet de bedrijfsvereniging gebruik maken van den aan de Rijksverzekeringsbank verbonden medischen dienst. Overigens sluiten de voorschriften voor het oprichten van deze bedrijfsverenigingen in hoofdzaak aan bij hetgeen t. a. v. de overeenkomstige organen in de Ziekwet is bepaald. Zij behoeven zich niet te beperken tot de verzekering in een enkel bedrijf of in een groep van aanverwante bedrijven, doch zullen ondernemingen uit de meest verschillende bedrijfstakken kunnen omvatten. Het instituut der risico-overdracht is voorschik behouden gebleven. 2)

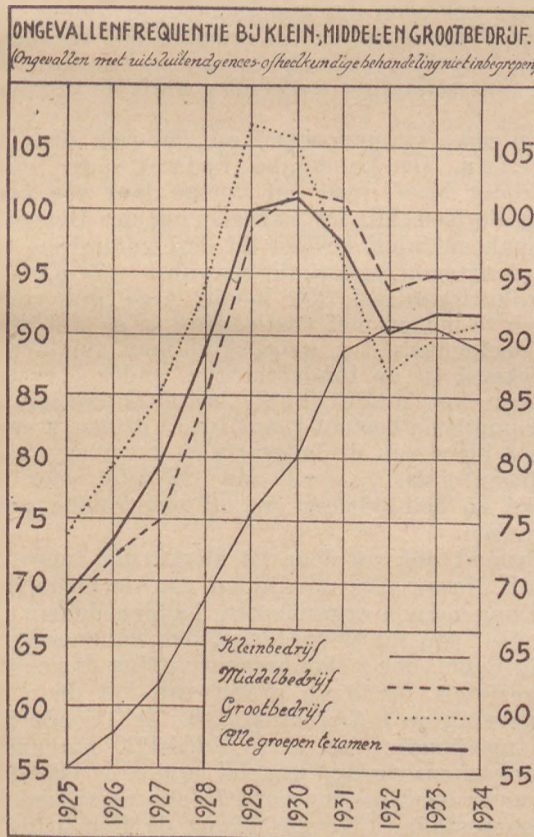
Op 17 Juli j. l. kwamen de technische wijzigingen tot stand, waardoor de Ongevallenwetten voor industrie en landbouw beter dan tevoren zijn aangepast aan hetgeen de Ziekwet na de laatste herziening op verschillende punten voorschrijft. Echter zijn de artikelen uitgelicht, welke beoogden de berekening van het gemiddeld dagloon op dezelfde wijze te doen geschieden als thans voor de ziekteverzekering wordt toegepast, daar dit in de praktijk tot bezwaren aanleiding geeft. Alvorens verandering hierin voor te stellen, wenschte de

1) Voor wettelijke regelling in zake personeelfondsen zie in deze Kroniek onder „Arbeidsvoorwaarden”.

2) Zie hiervoor ook het Maandschrift afl. 7, 1936, blz. 1072.

Minister het advies af te wachten van de daartoe door de Raden van Arbeid en de bedrijfsverenigingen ingestelde commissie.

Kortgeleden is de statistiek der bedrijfsongevallen verschenen, waaruit o.m. blijkt, dat onder de 1 205 000 verzekerde type-werklieden (= 300 arbeidsdagen) in industrie, handel en verkeer met een verzekerd loonbedrag van 1 364 miljoen gulden in 1934 144 290 bedrijfsongevallen voorkwamen, waarvan 267 met doodelijken afloop. De ongevallenfrequentie had, over het geheel gezien, t.o.v. het voorafgaande jaar slechts weinig verandering ondergaan, doch het aantal ongevallen van geringe beteekenis (minder dan 3 dagen invaliditeit) was niet onbelangrijk toegenomen, terwijl de reeds tevoren geconstateerde daling van het aantal ernstige ongevallen zich in het verslagjaar voortzette. Bij groepeerling naar de grootte der onderneming, blijken er in 1934 naar verhouding minder ongevallen in het kleinbedrijf (met minder dan 5 arbeiders) te zijn voorgekomen dan in de overige ondernemingen en meer in de middengroep (5—49 arbeiders) dan in de grootste (50 of meer arbeiders). Dat deze verhouding het gevolg is van een verschuiving van zeer recenten datum en mogelijk beschouwd moet worden als een begin van correctie op een sinds het uitbreken der crisis in 1929/1930 gewijzigde ontwikkeling komt duidelijk tot uiting in onderstaande grafiek, welke voor de jaren 1925 t/m 1934 het verloop der ongevallenfrequentie, in totaal en voor de verschillende grootte-groepen van ondernemingen, aangeeft. De afwijkingen in het verloop der lijnen kunnen het gevolg zijn, zoowel van andergeaarde bedrijfssamenstelling der groepen, als van verschillen in de wijze van werken tusschen kleinere en grootere ondernemingen.

Overgenomen uit de Ongevallenstatistiek over 1934.

Nog sterker dan in vroegere jaren stak de ongevallenfrequentie bij de ondernemingen, welke bij de Rijksverzekeringsbank zijn aangesloten, uit boven die der bij andere risicodragers verzekerde ondernemingen. Per 1 000 type-werklieden kwamen ten laste van de Bank ruim 113 ongevallen, tegen 78,5 bij de N.V. en vereenigingen en 77,5 bij de eigen-risicodragers. In het algemeen zijn

de ongunstige risico's sterker bij de Bank vertegenwoordigd en verzekert deze ook een grooter deel der gevaarlijke bedrijven. Bij vergelijking van de contante waarde der premieën met de bruto-lasten der verzekering, blijkt het premieoverschot in 1934 11 pCt. te hebben bedragen voor alle risicodragers tezamen, doch voor de Rijksverzekeringsbank alleen moet een tekort van 3 pCt. op deze verzekering worden geboekt.

Bij de bespreking van het bij de Bank ondergebrachte deel van de ongevallenverzekering in den land- en tuinbouw (in 1934 13½ miljoen gulden loon tegen 110½ miljoen bij bedrijfsverenigingen) vestigt het verslag o.m. de aandacht op het feit, dat de ongevallenfrequentie, vooral in de laatste jaren, in den land- en tuinbouw zooveel hooger is dan in de overige bedrijven: in 1934 resp. 132,9 en 91,6 per 1000 type-werklieden. Ook wijst het dezer dagen verschenen verslag van den Raad van Toezicht op de werkzaamheden der bedrijfsverenigingen in den land- en tuinbouw gedurende 1935 op de toename van het aantal ongevalsangiften, wat toegeschreven wordt aan crisisinvloeden. Nu het personeel in vele gevallen is ingekrompen, worden somtijds bepaalde werkzaamheden opgedragen aan te jonge of te oude arbeidskrachten, die daarvoor nog niet of niet meer geschikt zijn, terwijl aan den anderen kant volwaardige landarbeiders dusdanig aan regelmatigen arbeid onttrokken zijn geraakt, dat zij voor den vaak zwaren seizoenarbeid de vroegere lichamelijke geschiktheid hebben verloren. Ten slotte ligt het voor de hand, dat thans, meer dan in normale tijden, de geneigdheid bestaat, om te trachten voor een ongeval uitkeering te krijgen; de stijging van het aantal ernstige ongevallen in den landbouw vindt daarin echter geen verklaring.

Nieuwe premieën zijn vastgesteld voor de verplichte ziekteverzekering, welke voor de gebieden der onderscheidene Raden van Arbeid uiteenloopen van 1,6 tot 2,0 pCt. van het na 31 December 1935 verdiende loon, voor wat de algemeene premie betreft (tevoren bedroeg deze voor alle Raden van Arbeid 2 pCt.). Voor in werkverschaffing werkenden blijft de premie echter op 5 pCt. bepaald.

Wederom zijn nieuwe stappen gezet op den weg naar regeling van het ziekenfondswezen. De Landelijke Federatie der onderling beheerde fondsen, welke afzijdig bleef, toen het vorige jaar een centrale commissie werd gevormd door de Ned. Mij tot Bevordering der Geneeskunde en de drie grootste arbeiders-vakcentrallen, besloot tot deze commissie toe te treden. Aan haar aanvankelijk daartegen bestaande bezwaren was n.l. tegemoet gekomen door een vanwege de organisatie der medici afgelegde verklaring, dat deze bereid was genoegen te nemen met vastlegging in de wet van de verplichting tot opnemng van deelnemers (t.w. geneeskundigen, tandheelkundigen, vroedvrouwen en apothekers) in de fondsbesturen, onder toevoeging, dat zij ten hoogste de helft van het totale aantal bestuursplaatsen mogen innemen. Bedoelde centrale commissie bestaat thans uit: 5 artsen, 3 vertegenwoordigers van de vakbonden, 3 idem van de federatie en 1 vertegenwoordiger van den R.K. Bond van Ziekenfondsen, terwijl een 13e zetel voor een apotheker is bestemd. Reeds trad zij bemiddelend op bij plaatselijke geschillen tusschen artsen en ziekenfondsen.

Intusschen volbracht ook de door de Regering ingestelde ziekenfondscommissie haar taak. Naast afgevaardigden van de mede in bovengenoemde centrale commissie opgenomen organisaties, hadden daarin zitting: vertegenwoordigers van de Ned. Mij tot Bevordering der Tandheelkunde, de kruisverenigingen, verenigingen voor ziekenhuisverpleging, benevens de Rotterdamse Verzekeringssocieteit. Mede op grond van het door haar uitgebracht advies heeft de Regering op 1 Augustus j.l. bij de Tweede Kamer een vierde nota van wijziging ingediend op het reeds sinds 1920 aanhangige wetsontwerp tot regeling der ziekenverzorging, waarbij opnieuw verschillende veranderingen van min of meer ingrijpenden aard in den oorspronkelijken opzet dier regeling worden voorgesteld.³⁾ Tevens drong de Regering op spoedige afdoening daarvan aan.

Hoofddoel der wet wordt thans genoemd de geneeskundige verzorging van zieke arbeiders en zieke leden van hun gezinnen. Ter verzekering daarvan kunnen ziekenfondsen worden toegelaten, welke aan bepaalde voorwaarden hebben te voldoen. Het bestuur der fondsen moet ten deele, doch ten hoogste voor de helft, uit deelnemers bestaan, wier rechten en verplichtingen t.a.v. de

³⁾ Zie hiervoor ook het Maandschrift, afl. 8, 1930.

geneeskundige verzorging der leden bij contract zijn te regelen. Alle te goeder naam en faam bekend staande artsen, apothekers en verloskundigen moeten zich aan het fonds kunnen verbinden.

Bevordering van ziekenhuisverpleging wordt nadrukkelijk als onderdeel van de taak der ziekenfondsen genoemd; verpleging van zieken aan huis behoort daartoe echter niet. Een afzonderlijk hoofdstuk geeft voorschriften voor de verzekering van ziekenhuisverpleging, welke hetzij door het ziekenfonds zelf, doch dan met geheel afzonderlijke boekhouding, hetzij door speciaal tot dat doel toe te laten vereenigingen, verzorgd kan worden. Het toezicht op het financieel beheer der fondsen en op de handelingen der deelnemers wordt uitgeoefend door een commissie van toezicht. Voor het geven van adviezen betreffende het ziekenfondswezen aan de Regeering en als beroepsinstantie is een Centrale Raad gedacht, waaraan o.m. geneeskundigen, tandartsen en apothekers zullen medewerken. De overweging, dat thans vele arbeiders, door lage loonen of gemis aan loon, niet in staat zijn premies voor ziekenfondsen te betalen, heeft ertoe geleid voor te stellen, de verplichting tot het lidmaatschap van zoo'n fonds, welke art. 50 der Ziektewet oplegt aan de volgens haar tegen ziekte verzekerde arbeiders, buiten werking te doen blijven, totdat de loontoestanden voor een groot deel der arbeiders verbeterd zullen zijn.

BEVOLKING. GEZONDHEIDSWEZEN. VOLKSHUISVESTING.

Gezondheidswezen. Ontwerp voor gezinsverzekering tegen tuberculose. Malariabestrijding in 1934 en 1935. Onderzoek naar den voedingstoestand van werkloozen.

Het Hoofdbestuur der Provinciale Groningsche Vereeniging „Het Groene Kruis” heeft aan de algemeene vergadering dier vereeniging een voorstel betreffende verzekering tegen tuberculose gedaan. Ten aanzien van den opzet van bedoelde verzekering, voorloopig te beperken tot verzekering tegen de kosten van sanatoriumverpleging, en de in vele gevallen in verband met de behandeling noodzakelijke opneming in een ziekenhuis, volgen hieronder eenige bijzonderheden. Het voorstel werd in beginsel door de algemeene vergadering aangenomen, en kan wellicht voor verzekering elders als voorbeeld dienen.

Het ontwerp beoogt gezinsverzekering, waarbij als regel geldt, dat geen gezin in de verzekering wordt opgenomen, wanneer niet alle inwonenden boven 16 jaar als betalend lid zijn toegetreden. Voor de kinderen beneden 16 jaar, die van alle rechten, welke de gezinsverzekering biedt, mee genieten, behoeft geen premie te worden betaald.

Op grond van gegevens, verzameld door het Districts-Consultatie Bureau der provincie Groningen werd een overzicht samengesteld van de kosten der sanatoriumverpleging, de hoogte der premiën, enz. Gemiddeld op 3 betalende personen per gezin rekenend komt men tot de conclusie, dat de jaarpremie per gezin op f 1,22 kan worden gesteld, in verband met de noodige reservevorming op f 1,56, wat per betalend lid neerkomt op een premiebetaling van 1 cent per week. In de provincie Groningen bleek deze hoogte der premies voldoende om den duur der verplegingen practisch ongelimiteerd te doen zijn: sommige patiënten werden gedurende 1000 en meer dagen opgenomen. Hierbij moet echter aan de navolgende voorwaarden worden voldaan. Er moet gerekend kunnen worden op een minimum-aantal verzekerden. Voor de provincie Groningen ging men uit van een zielental van 390 000 en van een aantal verzekerden van 35 000. (Bij kleiner aantal verzekerden stijgt het risico per betalend lid.) Voor de beslissing in zake opneming en ontslag zou de geneeskundige controle uitgeoefend moeten worden door een onafhankelijk, buiten de verzekering staand orgaan, b.v. het Districts-Consultatie Bureau. Voorts zal een wachttijd in acht genomen moeten worden.

In de provincie Groningen bleek het aantal verplegingen van personen uit de stad ruim 2½ maal zoo groot te zijn als dat van bewoners van het platteland. Verschillende factoren hadden op deze verhouding invloed uitgeoefend. Bij het ev. elders instellen van een verzekering moet met dit feit rekening gehouden worden: bij verzekering van een uitsluitend stedelijke bevolking zal waarschijnlijk de te betalen premie hooger moeten zijn. ¹⁾

De Malaria-commissie uit den Gezondheidsraad deelt in een verslag over de jaren 1934 en 1935 mede, dat blijkens gegevens van de „Noordhollandsche

¹⁾ Tijdschrift voor Sociale Geneeskunde, no. 8, 1936.

Commissie voor de malariabestrijding door de bevolking" de stijging van het aantal malaria-gevallen sinds 1933 aanhoudt. Tegenover 856 ziektegevallen in 1933 deden zich in 1934 1211 en in 1935 1761 voor. De Amsterdamsche Chinine-fabriek leverde tegen verminderden prijs aan de ziekenfondsen in Noord-holland in 1934 139 kg kinine, in 1935 174 kg, dat is op één na de grootste hoeveelheid, welke in de periode van 1923—1935 geleverd werd (in 1926 177 kg).

Behalve langs medicamenteuzen weg zal volgens de Malariacommissie voor ons land noodig blijven, dat de malaria bestreden wordt door vernietiging van besmette muggen in woningen in den nazomer en den herfst, een zuiver sanitaire maatregel, alsmede door opheffing of sterke vermindering der broedplaatsen van malariamuggen. Toepassing van laatstgenoemd middel kan het Staatstoezicht op de Volksgezondheid slechts langs indirecten weg bevorderen. ²⁾

In een proefschrift betreffende de voeding van werkloozen ³⁾ komt de schrijver aan de hand van een onderzoek te Schiedam ingesteld, en mede op grond van de resultaten van onderzoekingen door anderen verricht, tot de conclusie, dat over het algemeen een achteruitgang in de volksvoeding, speciaal in die der werkloozen, valt waar te nemen. Uit een budget-onderzoek werd te Schiedam eenerzijds berekend, welk voedsel den werkloozen ter beschikking stond; anderzijds werd in verband met het gewicht van de onderzochte personen bepaald wat deze gezinnen aan voedsel noodig hadden. Het Schiedamsche onderzoek scheen er op te wijzen, dat op het platteland de voedings-toestand der werkloozen gunstiger was dan in de stad. Er kon niet duidelijk een direct nadeelige invloed van de minder goede voeding op de volksgezondheid worden aangetoond, al moest op goede gronden met een verminderden weerstand tegen b.v. infectieziekten gerekend worden. Gepleit wordt voor het verstrekken van versterkende middelen, met name aan zieke werkloozen. Voor zoover dit van gemeentewege geschiedt, acht de schrijver een landelijk meer uniforme regeling gewenscht, waarbij algemeene richtlijnen voor de beoordeeling der aanvragen om versterkende middelen gevolgd worden; wel zal aan de hand van die richtlijnen elk speciaal geval door een medicus beoordeeld moeten worden. De voeding der werkloozengezinnen zou, wat het gehalte aan vitamines betreft, verbeterd kunnen worden door vermenging van de goedkope margarine, voor werklooze gezinnen beschikbaar gesteld, ⁴⁾ met boter; het verstrekken van melk aan schoolkinderen. Verlaging der huishuren zou een factor van betekenis zijn voor het voedingsbudget. Aan vrouwen der werkloozengezinnen zou geleerd moeten worden het geld economisch te besteden.

Volkshuisvesting. Verdere vermindering van den woningbouw. Rapport Ordening van het bouwbedrijf Amsterdam, Rapport goedkope woning in Nat. Woningraad. Huurverlaging 's-Gravenhage. Nat. Woningraad inzake de zonder rijkssteun gebouwde woningen.

De vermindering in den woningbouw hield in het tweede kwartaal van 1936 aan, behoudens seizoenfluctuaties. Onderstaande cijfers toonen dit duidelijk aan, terwijl grafiek I den loop ervan aanschouwelijk maakt.

Kwartalen	begonnen woningen				voltoolde woningen				netto vermeerdering			
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
Jaren.												
1931	13 828	14 200	13 216	8 682	9 272	13 414	14 611	13 200	6 948	11 812	12 841	11 469
1932	8 739	7 623	8 006	9 840	11 242	12 664	9 792	7 643	9 673	11 566	8 948	7 119
1933	15 004	14 531	14 421	12 056	6 487	11 252	14 045	12 641	5 748	10 402	13 477	11 999
1934	13 444	12 120	11 875	10 425	11 326	16 012	13 981	12 272	10 623	14 119	13 487	11 711
1935	11 482	10 078	9 746	6 896	9 491	12 587	11 896	11 257	8 980	11 897	11 354	10 822
1936	§ 8 353	§ 6 708			§ 7 510	§ 8 953			§ 7 001	§ 7 550		

§ Voorloopig cijfer.

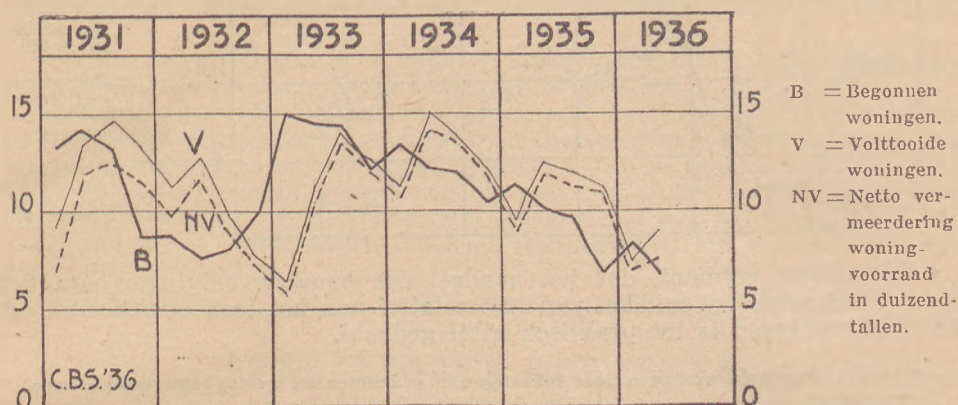
In de afgelopen vier kwartalen is met den bouw van in totaal 31 703 woningen begonnen, 39 616 woningen werden voltooid, de netto-vermeerdering van het aantal woningen bedroeg 36 736. Neemt men in aanmerking dat het aantal gezinnen jaarlijks met 30 000 à 33 000 toeneemt, dan gaat deze netto-

²⁾ Verslagen en Mededeelingen betreffende de Volksgezondheid, no. 6, 1936.

³⁾ De voeding van de gezonde en zieke werkloozen, door S. A. Ten Bokkel Huinink.

⁴⁾ Deze margarine is onvermengd.

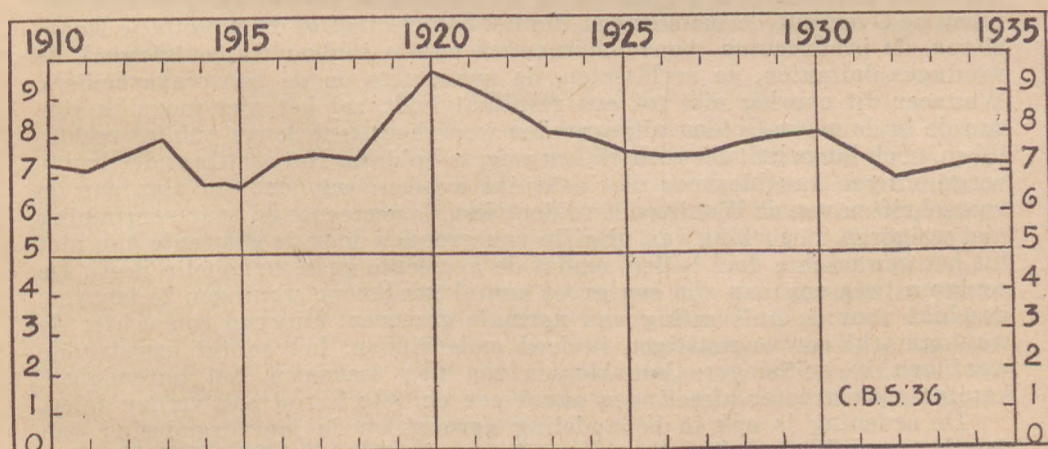
Grafiek I. Begonnen en voltooide woningen 1931—1936.

vermeerdering daar nog wel iets boven uit, maar het aantal begonnen woningen niet of nauwelijks. Daar de voltooiing ongeveer een halfjaar na het begin van den bouw komt, is te verwachten, dat binnenkort de netto-vermeerdering van den woningvoorraad beneden de toeneming van het aantal gezinnen blijft, want er valt altijd nog een zeker aantal woningen aan stadsverbetering, sanering enz. ten offer. De grafiek demonstreert dit door het niveauverschil der lijnen, die het aantal voltooide woningen en de netto-vermeerdering aangeven; dit verschil, in de jaren 1932—1935 sterk ingekrompen, is in het laatste kwartaal weer toegenomen.

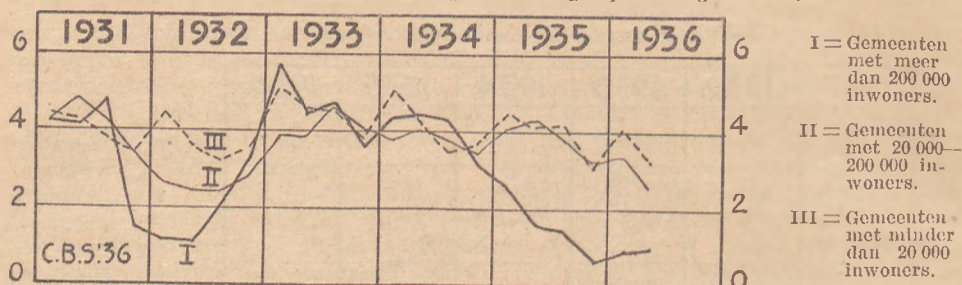
Ondanks de depressie blijkt de huwelijksfrequentie weer langzamerhand te stijgen: na in 1932 gedaald te zijn tot beneden 6,90 per 1000 inwoners, bedroeg zij over de 12 maanden Juli 1935—Juni 1936 gemiddeld ongeveer 7,40. Dit cijfer ligt nog aanzienlijk beneden dat van de laatste hoogconjunctuur (over de periode Juli 1929—Juni 1930 bedroeg het 8,16); trouwens is sinds 1920 over het algemeen een daling ingetreden, gelijk uit onderstaande grafiek kan worden afgelezen:

Grafiek II. Loop der huwelijksfrequentie (aantal huwelijken per 1000 inwoners) 1910—1935.

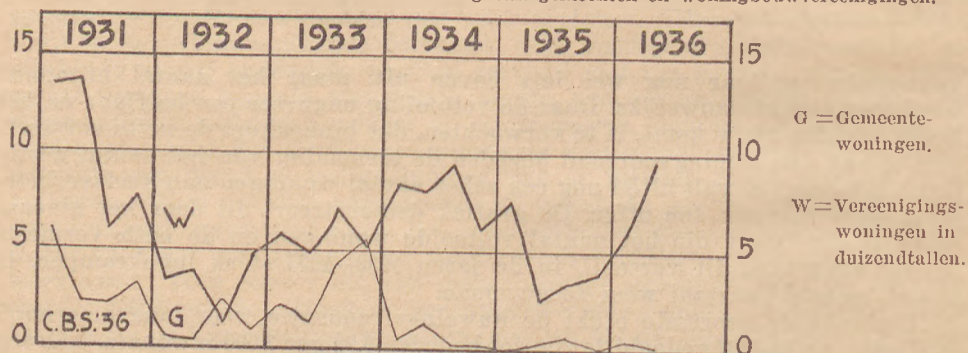
De vermindering van den woningbouw heeft vooral in de drie grootste gemeenten plaats gehad. Sinds midden 1935 is ook een sterke vermindering waar te nemen in de gemeenten met 20—200 000 inwoners; in de gemeenten met minder dan 20 000 inwoners is wel eenige achteruitgang te constateeren, maar toch in een langzamer tempo dan bij de beide andere groepen, de opeenvolging is min of meer dezelfde als in 1931/32.

Grafiek III. Begonnen woningen in drie groepen van gemeenten.

Opmerking verdient, dat het aandeel der bouwverenigingen aan den nieuwbouw sinds het midden van 1935 relatief aan het toenemen is; dat der gemeentewoningen is tot praktisch nihil gedaald.

Grafie IV. Begonnen woningen voor rekening van gemeenten en woningbouwverenigingen.

Over de ordening van het bouwbedrijf is naar aanleiding van een in het vorig jaar aangenomen motie-Gulden een rapport uitgebracht door de Directeuren van drie gemeentelijke diensten te Amsterdam: den Dienst der Publieke Werken, het gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht en den gemeentelijken Woningdienst. De drie directeuren blijken van oordeel, dat de ordening zelf onvermijdelijk is, en alleen de wijze, waarop deze tot stand moet komen, een punt van discussie kan uitmaken. Er dient overleg te worden gepleegd tusschen de Overheid, de instellingen, die het bouwbedrijf of de exploitatie financieren, de producenten (bouwondernemers en woningbouwverenigingen), de woningexploitanten, de architecten, de aannemers en de bouwvakarbeiders. Wanneer dit overleg niet tot een resultaat leidt, zal het niet mogelijk zijn, aan de in de motie-Gulden uitgesproken wenschen, noch langs publiek-rechtelijken, noch langs privaatrechtelijken weg, te voldoen. Het instituut der bouwvergunningen kan hiervoor niet gebruikt worden: wanneer een plan aan de voorschriften van de Woningwet voldoet, kan de gemeente de bouwvergunning niet weigeren. Beperking van uitgifte van gronden door de gemeente kan niet tot het gewenschte doel leiden, omdat de gemeente geen monopolie heeft. De eenige uitweg zou dan zijn een groot aantal goedkope woningen te bouwen, geschikt voor de huisvesting van normale gezinnen. Hiervan zou echter de woningmarkt een ongunstigen invloed ondervinden: het aantal leegstaande woningen in de hogere huurklassen zou nog toenemen, het onrendabele kapitaal nog grooter afmetingen aannemen en vele huren nog verder dalen.

De ordening is ook in behandeling geweest op de jaarvergadering van den Roomsch-Katholieken Bond van Bouwvakpatroons, begin Juli. De vergadering kwam echter niet tot bepaalde conclusies.

Het rapport over het vraagstuk der goedkope woning kwam in behandeling op de algemeene vergadering van den Nationalen Woningraad, 3 en 4 Juli. Een resolutie werd aangenomen, waarin nogmaals werd betoogd, dat het woningpeil in geen geval mocht dalen, maar als maatregelen werden aanbevolen: verlaging van den grondprijs door herziening van de waardebeoordeling bij onteigening; ordening der woningvoorziening en krachtige bevordering van den verenigings- en gemeentebouw en rationalisatie van het bouwbedrijf.

De huurverlaging gaat voort. Een voorstel der gemeente 's-Gravenhage tot verdere huurverlaging van de rond 4 600 gemeente- en 5 640 verenigingswoningen met gemiddeld 40 cent per week is door Gedeputeerde Staten goedgekeurd.

De Regeeringscirculaire in zake de opheffing van den huurtoeslag voor steuntrekkenden is elders in deze Kroniek besproken. ¹⁾

Een adres van den Nationalen Woningraad aan den Minister van Sociale Zaken vestigt de aandacht op de moeilijkheden welke woningbouwverenigingen en gemeenten ondervinden ten aanzien van de huur van zonder rijkssteun gebouwde woningen en vraagt daarvoor bijdragen op denzelfden voet als voor woningen, die met steun zijn gebouwd en bovendien verlaging van rente van bij de Rijksfondsen loopende leeningen tot het peil van de rente der Rijksvoorschotten.

¹⁾ Zie het hoofdstuk „Werkloosheid en werkloosheidsverzekering enz.”.

OVERZEESCHE GEWESTEN. NEDERLANDSCH-INDIË. *)

Algemeene toestand.

Bij het beschouwen van den economischen toestand van Ned.-Indië gedurende het 1e kwartaal van 1936 vallen, naast eenige verdergaande verslechteringen, echter ook verschillende lichtpunten op.

Allereerst valt de belangrijk gestegen prijs van rubber te vermelden. Vervolgens is als middelenpost op de begroting 1936 gebracht een „vergoeding door het moederland van uitgaven verband houdende met verlichting van de gevolgen der cambries- en greyscontingenteeringen voor de batikindustrie”, waarmede importeurs in staat gesteld zullen worden de Nederlandsche gebleekte cambries tegen een, in vergelijking tot de prijzen van Japansche cambries, minder hoogen prijs aan de batikindustrie te leveren. Voorts verbeterden de vooruitzichten van de koffie-cultuur door de door de Nederlandsche Regeering beraamde maatregelen, welke ten doel hebben steun te verleenen aan de koffiecultuur in Nederlandsch-Indië. Ten slotte moge gewezen worden op de verschillende regelingen ten aanzien van de suikercultuur op Java, ingevolge waarvan o.m. de jaarproductie 1937 (plantjaar 1936) belangrijk hooger zal zijn dan die in 1936 en 1935.

De padi-schrale tijd, welke zich in het algemeen gedurende de eerste maanden van het jaar het zwaarst doet gelden, was voor de Inheemsche bevolking in het 1e kwartaal van 1936 in vergelijking met dezelfde periode van het vorige jaar minder moeilijk door te komen, dank zij de overvloedige maïsogsten.

VOORTBRENGING. VERBRUIK. VOORRADEN.

De export van fabrieksuiker was in het eerste kwartaal 1936 (166,85 miljoen kg) belangrijk lager dan in het zelfde kwartaal van 1935 (317,12 miljoen kg), voor een belangrijk deel door den aanzienlijk lageren uitvoer naar Britsch-Indië. Ook de Nivas-verkoopen waren belangrijk lager en bedroegen in totaal in het eerste kwartaal 1936 en 1935 resp. 312 136 000 kg en 611 735 000 kg.

De voorraad slonk van 1,6 mm ton in April 1935 tot 1,— mm ton in April 1936. In het vorige overzicht werd reeds vermeld, dat de aanplant 1936 omstreeks 86 000 ha zal bedragen, tegen 34 000 ha in 1935. De meerdere werkgelegenheid, welke hierdoor ontstaat, zal haar gunstige uitwerking op den economischen toestand van Java niet missen. Ook op ander gebied is de invloed van den grooteren aanplant merkbaar, b.v. op den invoer van meststoffen welke belangrijk is toegenomen.

De totale uitvoer van ondernemings rubber was in het 1e kwartaal 1936 slechts een fractie lager dan in het 1e kwartaal van het vorige jaar. Aangezien in het 1e kwartaal 1936 rond 4 600 ton rubber werd uitgevoerd ten laste komende van het restrictiejaar 1935, is het gedurende dit jaar geëxporteerde (ten laste van het restrictiejaar 1936) nog met rond 9 900 ton of 25 pCt. onder het toegestane quotum gebleven.

*) Dit overzicht is welwillend samengesteld door het Centr. Kantoor voor de Statistiek te Batavia. De gegevens voor het hoofdstuk „Arbeidstoestanden, sociale zorg” zijn afkomstig van het Kantoor van Arbeid te Batavia. Meer uitvoerige gegevens treft men aan in het Econ. Weekblad voor Ned.-Indië en in publicaties van het Centr. Kantoor voor de Statistiek te Batavia.

Hoewel het internationaal restrictiepercentage voor het 1e kwartaal 1936 40 pCt. bedroeg tegen in het 1e kwartaal 1935 slechts 25 pCt., was het toegestane uitvoerquotum voor Ned.-Indië in 1936 door de verhooging van den grondslag voor den uitvoer van ondernemingsrubber slechts 11 pCt. lager dan in 1935; zonder deze verhooging zou het quotum in 1936 20 pCt. minder zijn.

De productie van ondernemingsrubber is echter in het 1e kwartaal 1936 belangrijk kleiner geweest dan in dezelfde periode van 1935. Ook het op ultimo Maart 1936 buiten tap zijnde areaal is, in procenten van het oppervlak van den tapbaren aanplant, belangrijk hooger dan dat op het overeenkomstige tijdstip in 1935.

Ondernemingsrubber.

Periode.	Toegestane uitvoer × 1000 kg.	Uitvoer × 1000 kg		Productie × 1000 kg.	Voorraad op ultimo × 1000 kg.	Buiten tap gehouden areaal. 1)
		totaal.	onder restrictie van het betreffende jaar vallende.			
1935. 1e kw.	44 482	34 173	34 171	44 149	19 582	19,6 %
2e "	41 469	42 248	42 243	43 799	21 171	22,9 "
3e "	38 507	35 738	35 738	33 852	20 690	34,3 "
4e "	35 545	30 357 2)	30 357 2)	31 290	22 776	39,9 "
1936. 1e kw.	39 366	34 048	29 440	36 086	22 452	38,5 "

1) Op het einde der betrokken periode in pCt. van het oppervlak van den tapbaren aanplant.

2) Gedurende het 4e kwartaal 1935 werden voor 20 000 ton licenties door de Regeering overgenomen.

Door de belangrijk gestegen prijzen moest het bijzonder uitvoerrecht op bevolkingsrubber herhaaldelijk gewijzigd worden. De uitvoer van bevolkingsrubber bedroeg in het 1e kwartaal 1936 35 215 ton, tegen 36 086 ton in dezelfde periode van 1935. De exporten gedurende Januari/Maart van dit jaar bleven nog beneden het quotum van 3 maanden, n.l. met rond 1 650 ton of 4 pCt.

De prijzen van thee bleven in het eerste kwartaal op het niveau van December 1935 schommelen, terwijl de uitvoer, speciaal die van de Buitengewesten, hooger was dan in het 1e kwartaal 1935.

Uitvoer van thee in 1000 tons (netto).

Periode.	Java en Madoera.		Buitengewesten.		Ned.-Indië.	
	1935	1936	1935	1936	1935	1936
1e kwartaal . . .	14,3	14,5	2,9	3,5	17,2	18,0
2e " . . .	15,2		3,4		18,6	
3e " . . .	11,0		3,1		14,1	
4e " . . .	12,9		2,9		15,7	

De koffie prijzen waren in het 1e kwartaal 1936 hooger dan in het voorafgaande kwartaal. Uit de exportcijfers zijn geen conclusies te trekken, aangezien de uitvoeren gedurende Januari, Februari en Maart in het algemeen klein zijn.

Uitvoer van koffie in miljoenen kg (bruto),

	1e kwart.	2e kwart.	3e kwart.	4e kwart.
1935	14,1	17,7	27,6	23,5
1936	13,7			

De prijzen van copra zijn in de verslagperiode wat gedaald. De uitvoeren, zoowel van copra als van klapperolie, waren in het verslagkwartaal belangrijk hooger dan in het 1e kwartaal 1935.

De productie en de uitvoer van aardolieproducten bedroegen resp. 1 527 638 ton en 1 336 321 ton in het verslagkwartaal, tegen 1 482 149 ton en 1 294 722 ton in het 1e kwartaal 1935.

De prijzen van tin zijn iets gedaald; de productie (6 170 000 kg) en uitvoeren (6 475 000 kg, incl. tinerts, omgerekend op tin) waren daarentegen in de eerste drie maanden van 1936 belangrijk hooger dan in dezelfde periode van het vorige jaar (resp. 4 159 000 kg en 3 695 000 kg), hetgeen een gevolg is van het veel hogere uitvoerquotum, hetwelk voor het 1e kwartaal 1936 op 90 pCt. der standaardproductie werd gesteld tegen 40 pCt. voor het 1e kwartaal 1935.

Wat de Inlandsche landbouwgewassen betreft, is door gebrek aan regen de bijplant van padi verlaat. De daardoor verlate oogst was oorzaak, dat de te velde staande aanplant op ult. Maart 1936 nog belangrijk grooter was dan op ult. Maart 1935, terwijl tevens daardoor de oogst in het 1e kwartaal 1936 wat lager was dan in de overeenkomstige periode van 1935. De opbrengst van den oogst was goed. Van maïs is in tegenstelling tot padi in het 1e kwartaal

taal 1936 belangrijk meer geoogst dan in het 1e kwartaal 1935, terwijl de aanplant op ult. Maart iets kleiner was. De beschotten van dit product waren zeer goed.

HANDEL EN VERKEER.

De in- en uitvoer naar het gewicht en de waarde had het volgende verloop.

Periode.	Java en Madoera.		Buitengew.				Nederlandsch-Indie.		
	inv.	uitv.	Gewicht in 1000 ton bruto.				Waarde in mill. glds.		
			inv.	uitv.	inv.	uitv.	inv.	uitv.	saldo.
1e kwart. 1935	279	682	197	1 710	476	2 392	69	129	60
1e „ 1936	217	411	197	1 827	414	2 238	62	140	78

Het invoergewicht in Java en Madoera was in het 1e kwartaal 1936 belangrijk lager dan in de eerste 3 maanden van 1935 door den kleineren import van rijst (— 100 600 ton), hetgeen een gevolg was van den goed geslaagden padi-oogst 1935 in vergelijking met den 1934-oogst. De invoer van steenkolen daarentegen is niet onbelangrijk toegenomen (+ 7 600 ton). Waarschijnlijk in verband met de behoefte van de suikerindustrie is ook de import van meststoffen gestegen (+ 18 000 ton). Ook de invoer van de groep garens en manufacturen enz. nam toe (garens en manufacturen + 600 ton, goeniezakken + 2 600 ton). Van deze groep dient speciaal gememoreerd te worden de import van weefgarens, waarvan belangrijk meer is ingevoerd (+ 500 ton).

Het totale invoergewicht in de Buitengewesten was in het verslagkwartaal even hoog als in het eerste kwartaal 1935. De invoeren van rijst en ijzeren buizen voor geleiding van dampen, gassen of vloeistoffen namen iets af (resp. — 5 600 ton en — 5 500 ton), die van aardoliën waren gestegen (+ 8 800 ton). Ook hier valt een toeneming van den invoer van meststoffen te constateeren (+ 3 800 ton).

In het eerste kwartaal 1936 werden de artikelen, welke aan invoerbepereking maatregelen onderhevig zijn, uitgebreid met de confectiegoederen.

Het gewicht van den uitvoer uit Java en Madoera was in het 1e kwartaal 1936 belangrijk lager dan in het 1e kwartaal van het vorige jaar, voornamelijk door den hierboven reeds vermelden lageren export van suiker. Het gewicht van den uitvoer uit de Buitengewesten steeg in hoofdzaak door den toegenomen export van copra (+ 17 300 ton), palmolie (+ 6 200 ton), wildhout (+ 22 800 ton) en de groep cement en ertsen (+ 20 000 ton, in hoofdzaak bauxiet en tinerts).

Rekening houdende met de ontvangsten uit het bijzondere uitvoerrecht op bevolkingsrubber en, in 1936, ook met die uit het recht (ad 1 cent per ½ kg) op ondernemingsrubber en op rubber uit de gebieden waar individueele restrictie is ingevoerd, bedroeg het exportexcedent van Ned.-Indië over Jan./Maart 1936 f 78,4 mm en over de overeenkomstige periode van 1935 f 60,— mm. Dit hogere exportsaldo is in hoofdzaak veroorzaakt door een groteren uitvoer van zilveren munt, copra en tinerts.

Bij de ontvangsten uit het spoorwegverkeer valt op te merken, dat deze voor de Buitengewesten (vooral de Delispoor) belangrijk gunstiger zijn dan voor Java en Madoera. Dat de economische toestand op de Buitengewesten een gunstiger — of althans minder ongunstig — verloop heeft dan op Java en Madoera, blijkt o.a. ook uit de ontvangsten der posterijen en het zoutverbruik. In de invoercijfers komt dit niet zoozeer tot uiting, omdat de Buitengewesten méér dan vroeger op Java zijn aangewezen: o.m. door de contingentteering van bier, oostpannen, sarongs enz. Deze gang van zaken heeft de tendenz den invoer van de Buitengewesten rechtstreeks uit het buitenland te verminderen en dien van Java voor de grondstoffen, machines enz. benodigd voor de fabricage van voornoemde artikelen, te vermeerderen.

PRIJZEN. KOSTEN VAN LEVENSONDERHOUD.

Indexcijfers der groothandelsprizen en van de kosten van voeding 1913 = 100.

Maanden.	Invoerart.		Uitvoerart.		b in pCt. van a.	Eur. gozin te Batavia.	Inh. bevolking Java en Mad.
	(a)	(b)	(a)	(b)			
1935. Januari	72	47	65	88		67	
Maart	72	42	58	88		69	
October	72	44	61	87		64	
November	72	43	60	90		65	
December	72	43	60	89		65	
1936. Januari	71	42	59	89		65	
Februari	71	42	59	87		64	
Maart	71	42	59	87		63	
April	70	42	60	86		60	

De indexcijfers der groothandelsprijzen gaven in het 1e kwartaal 1936 een kleine daling te zien, terwijl het cijfer van de kosten van voeding der Inheemsche bevolking, in verband met het seizoen — het afkomen van den padi-oogst — belangrijk is teruggelopen. Het voedingscijfer van de Europeesche bevolking gaf eveneens een kleinen teruggang te zien.

FINANCIËWEZEN.

Geld- en credietwezen. De gelde circulatie verminderde wederom. In tegenstelling tot het 4e kwartaal 1935 gaf de bankbiljettencirculatie in het 1e kwartaal 1936 een betrekkelijk geringe vermindering te zien, de omloop van teeken- en pasmunt daarentegen was vrij aanzienlijk afgenomen. De vermindering van het totale bedrag aan ruilmiddelen bedroeg f 5,5 miljoen tegen f 7,5 miljoen in het laatste kwartaal 1935. Ook het giraal geldverkeer vertoonde in het algemeen nog een daling.

Het aantal faillissementen nam wederom af, en bedroeg 229, tegen resp. 262 en 232 in het 1ste en 4de kwartaal 1935.

Het inleggerstegoed bij de Postspaarbank nam zeer belangrijk toe (resp. f 36,5 miljoen en f 35,0 miljoen in het 1ste kwartaal 1936 en 4de kwartaal 1935), zij het ook niet met een zoo groot bedrag als in het eerste kwartaal 1935 of 1934. Een gedeelte van deze toeneming is waarschijnlijk veroorzaakt door rente-bijbeschrijving.

De koersen van aandelen waren voor alle groepen belangrijk hooger. Het niveau, waarop het algemeene indexcijfer in het 1e kwartaal 1936 stond, was sinds einde 1931 niet bereikt (laagste algemeen indexcijfer, op basis 1928 = 100, in Juni 1932 22,1; indexcijfer in Maart 1935 26,4, in December 1935 31,3, in Maart 1936 34,4). Naast eenige valutavrees — de koersen van de Indische leening 1934 (4 pCt.) daalden van gemiddeld 97⁵/₁₀ in Januari 1936 tot 96³/₈ in Maart — zijn er toch ook wel verschillende gegronde redenen aan te geven voor deze stijging: de hoogere prijzen van rubber; de verdere bemoeienis van de Overheid met de suiker; de betere verwachtingen bij de tabak; het vrij constante prijsniveau van invoerartikelen gepaard aan Overheidsbescherming van de gevestigde importhuizen tegen nieuwe concurrenten; de hoogere ontvangsten van de Deli Spoor in het 1e kwartaal 1936 en, waarschijnlijk in verband met den grooteren suikeraanplant, betere verwachtingen bij onkele spoor- en tramwegmaatschappijen op Java.

Openbare financiën. De opbrengsten der verschillende hoofdgroepen van Landsmiddelen ¹⁾ in het eerste kwartaal 1936 in vergelijking met die in eenige voorafgaande perioden geven het volgende beeld.

Specificatie.	1936		1935		1928
	Bedrag.	Verhoud.cijfer 1928 = 100.	Bedrag.	Verhoud.cijfer 1928 = 100.	Bedrag.
Belastingen	47,9	57,5	45,8	55,0	83,2
Monopolies	8,4	39,8	9,1	43,1	21,1
Producten	7,8	35,7	6,6	30,2	21,8
Bedrijven	16,6	55,5	17,9	59,5	29,9
Diversen	6,8	63,5	6,9	64,4	10,7
Totaal	87,5	52,4	86,3	51,7	166,7

Het overzicht van de Generale Thesaurie teekent hierbij aan, dat het gunstige verschil tusschen de totale ontvangsten in het 1e kwartaal 1936 en die in hetzelfde tijdvak van het vorige jaar ad f 1,2 miljoen in sterke mate door de navolgende oorzaken wordt beïnvloed. In de eerste plaats bedroeg de opbrengst voor verkoop van Bankatin f 1,4 miljoen meer; voorts gaf het uitvoerrecht op ondernemings- en bevolkingsrubber (voorzoover ten bate van de algemeene middelen komend) een opbrengst in 1936 van f 1,3 miljoen; ten slotte bracht de loonbelasting door het doorwerken ervan dit jaar f 1,6 mill. meer op. Daartegenover vertoonden de andere middelen in het algemeen een daling.

ARBEIDSTOESTANDEN. SOCIALE ZORG.

Werkloosheid. Arbeidsbemiddeling.

Bij het Kantoor van Arbeid zijn plannen in voorbereiding om tot een krachtiger bestrijding te komen van de jeugdwerkloosheid, welke plannen gaan in de richting van arbeidsplicht.

¹⁾ Ter voorkoming van misverstand zij er op gewezen, dat in het landsmiddelen-overzicht slechts kasontvangsten worden verantwoord.

Voorts zijn op het initiatief van het Kantoor van Arbeid in de kleinere plaatsen, waar geen arbeidsbeurzen bestaan, sedert 1 Januari j.l. onder toezicht van de gewestelijke werkloosheidscommissarissen correspondenten voor de arbeidsbemiddeling aangesteld, gerecruteerd uit de intellectuele werkzoekenden. Door dezen maatregel wordt vooreerst de mogelijkheid van plaatsing voor de werkzoekenden wederom verruimd, terwijl voorts een beter overzicht wordt verkregen over den omvang der werkloosheid.

De gebruikelijke gegevens der arbeidsbeurzen luiden als volgt:

	Aantal nieuw ingeschreven werkzoekenden.	Aantal aanvragen van werkgevers.	Aantal plaatsingen.
1936. Januari	4 230	826	529
Februari	3 803	696	433
Maart	4 924	820	498
April	3 534	743	451
Mei	3 511	870	530

In verband met eenige opleving in de Delische cultures heeft wederom een kleine aanvulling van het Europeesche personeel plaats gehad, een 30 à 40 man omvattend.

Werkstakingen en uitsluitingen.

Op de textielfabriek van Mocalim te Tjermee heeft zich in verband met een dreigende loonsverlaging een arbeidsconflict voorgedaan, waarbij een 400-tal wevers in staking gingen, welke staking wederom werd beëindigd toen het nieuwe verlaagde loon weer eenigszins werd verhoogd.

Arbeidersbescherming.

Vastgesteld werd de ordonnantie tot herziening van de bepalingen omtrent de werving van inlanders op Java en Madoera tot het verrichten van arbeid in de Buitengewesten, waarbij de oude wervingsvoorschriften werden ingetrokken. Evenals de tot dusver bestaande regelingen beoogt ook de nieuwe regeling slechts te voorkomen, dat zich bij de wervingstransacties misbruiken voordoen, terwijl de werkingssfeer der nieuwe ordonnantie thans ook uitgebreid wordt tot degenen, die een werkovereenkomst hebben aangegaan op den voet der vrije Arbeidsordonnantie (Staatsblad 1911 No. 540).

Over het ontwerp „Aanvullende Plantersregeling” alsmede over het voorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek op het punt van de regeling der vrije dagen voor de particuliere werknemers werd bereids door het College van Gedelegeerden verslag uitgebracht. Zooals bekend heeft de Volksraad zich zelf de eindbehandeling dezer ontwerpen voorbehouden.

Voorts is den Volksraad aangeboden een ontwerp-ordonnantie ter uitbreiding van de bevoegdheden van het Hoofd en ambtenaren van het Kantoor van Arbeid, waardoor de mogelijkheid geopend wordt bij onderzoeken ook de arbeiders te hooren.

Het eind-ontwerp van de Indische Ongevallenregeling zal binnenkort aan de Regeering worden aangeboden. Het hoofdprincipe van dit ontwerp zal zijn het wettelijk invoeren van den uitkeeringsplicht door werkgevers aan werknemers in geval van bedrijfsongevallen volgens vaste tarieven.

SURINAME. 1)

HANDEL EN VERKEER.

De uitvoer bedroeg in de eerste drie maanden van

	1936.		1935.	
	Hoeveelheid.	Waarde in guldens.	Hoeveelheid.	Waarde in guldens.
Koffie, 1000 kg	1 125	193 485	1 148	281 476
Suiker, 1000 kg	7 130	188 934	6 607	211 425
Balata, 1000 kg	52	44 618	39	39 095
Bauxiet, tonnen v. 1000 kg. . .	43 670	545 876	25 856	323 201
Goud, kg	98	139 544	79	111 286
Overige producten		32 222		308 151
<i>w.o. gemunt geld</i>				272 163
Totale waarde v. d. uitvoer		1 144 679		1 274 634

1) De hieronder volgende gegevens zijn ontleend aan een door het Gouvernement van Suriname welwillend samengesteld kwartaaloverzicht en aan het Gouvernements-Advertentieblad.

van wegen e. d. Vrijwel overal gaat voorts de toenemende bewapening steeds hogere eischen aan de betrokken bedrijven stellen. Gevolg van dit alles is een naar verhouding veel sterkere verbetering voor de fabricage van productiemiddelen en kapitaalgoederen dan voor de verbruiksgoederenindustrie. Echter bleef ook de productie en de afzet van consumptie-artikelen over het geheel regelmatig toenemen. De automobielenindustrie geeft in den laatsten tijd een bijzonder sterke opleving te zien; in de meeste landen heerscht hier een groo-tere bedrijvigheid dan vóór de crisis.

Toch mag uit hetgeen hierboven is opgemerkt niet de gevolgtrekking worden gemaakt, dat het bedrijfsleven over de geheele wereld zich van de crisis-inzinking vrijwel heeft hersteld. Daarvoor is de algemeene toestand nog te ongezond en bestaat er bijna overal een te ongunstige verhouding tusschen de ontwikkeling van de productie en van de werkloosheid, welke slechts voor een deel uit den aanwas der bevolking kan worden verklaard. In bijna alle landen berust de geconstateerde verbetering op toegenomen binnenlandsche vraag, en vrijwel zonder uitzondering is deze het uitvloeisel van een speciaal daartoe toegepaste politiek, waarbij bescherming tegen invloeden van buitenaf veelal voorwaarde is voor het behoud van het hooge peil der bedrijvigheid. Toch doen zich in den laatsten tijd ook weer meer symptomen voor, welke op eenig herstel van het ruilverkeer tusschen de landen schijnen te wijzen; de oorzaak daarvan moet in hoofdzaak worden gezocht in de gestegen behoefte aan grondstoffen voor de zich uitzettende nijverheidsproductie.

Het aantal werkloozen is altijd zeker nog ruim $\frac{2}{3}$ grooter dan vóór de crisis en voor een groot deel opgehoopt in bepaalde bedrijfstakken, welke het sterkst door de structuurveranderingen in het economisch leven hebben geleden. De ongelijke ontwikkeling der verschillende bedrijven heeft dan ook in verscheidene landen geleid, enerzijds tot een gebrek van vakarbeiders, aan den anderen kant tot een blijvend overschot van werkkrachten in het algemeen. Naast de structuurwerkloosheid (gevolg van verandering in de economische verhoudingen der landen onderling) bestaat er echter altijd nog een aanmerkelijke conjunctuurwerkloosheid, terwijl de technologische werkloosheid (gevolg van toenemende mechaniseering der bedrijven) weer aan invloed schijnt te winnen. Het ongunstigst is in dit opzicht de toestand in de Vereenigde Staten van Amerika, waar het bedrijfsleven zich overigens weer in een stadium van geleidelijk toenemende ontplooiing bevindt. ¹⁾

De gebruikelijke statistiek van het Internationaal Arbeidsbureau doet zien, dat in het tweede kwartaal van 1936 de werkloosheid bijna overal kleiner en het aantal in de bedrijven werkende personen bijna overal grooter was dan in hetzelfde tijdvak van 1935. Uitzonderingen t.a.v. het aantal werkloozen vormden, alfabetisch gerangschikt: Bulgarije, Frankrijk, Joegoslavië, Nederland, Roemenië en Zwitserland; terwijl t.a.v. het aantal werkenden alleen Nederland en Zwitserland worden vermeld. ²⁾

Bovendien vermogen de indexcijfers voor de werkgelegenheid en de werkloosheid, welke het Internationaal Arbeidsbureau geregeld publiceert — ondanks alle voorbehoud welke ten aanzien van de samenstelling moet worden gemaakt — duidelijk een indruk te geven van den algemeenen loop, welke het bedrijfsleven neemt. Het best is dit wellicht te zien uit de internationale indexcijfers, welke gebaseerd zijn op de werkloosheidsstatistieken van 16 belangrijke landen. Het Bureau noemt deze indexcijfers bruikbaar als basis voor vergelijking met de ontwikkeling der werkloosheid in elk land afzonderlijk of in bepaalde groepen van landen, en bovendien als algemeene maatstaf voor wijzigingen in de werkgelegenheid in de industrie over de geheele wereld. ³⁾ Hieronder volgen bedoelde cijfers (met 1929 als basis = 100) voor de eerste maand van elk kwartaal in de jaren 1929 t/m 1936, voor zoover reeds bekend:

	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Januari	134	151	239	297	316	260	235	197*
April	90	145	219	284	288	217	197	161*
Juli	76	153	213	286	254	206	175	
October	90	168	236	274	236	200	167*	

*) Zonder Italië.

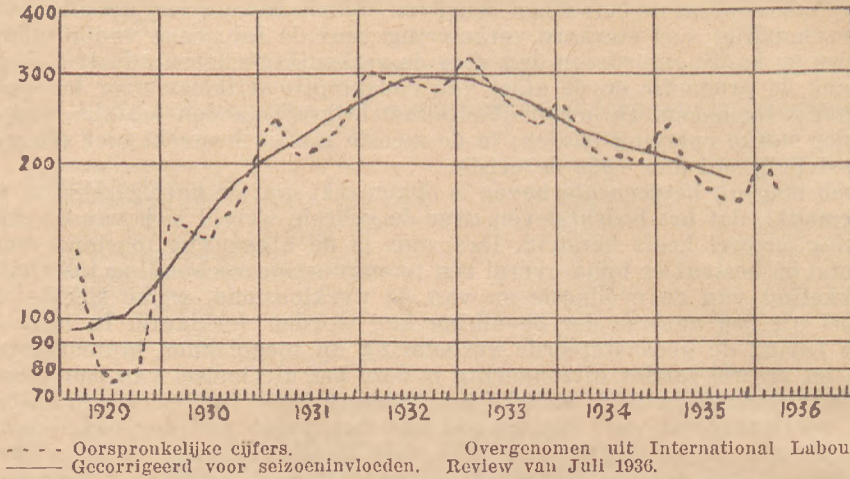
De op de volgende blz. voorkomende grafische voorstelling verduidelijkt dit beeld nog.

1) Sonderbeilage „Wirtschaft und Statistik“ no. 12, 1936.

2) Industrial and Labour Information, Vol. LIX no. 1 van 6 Juli 1936.

3) International Labour Review van Juli 1936.

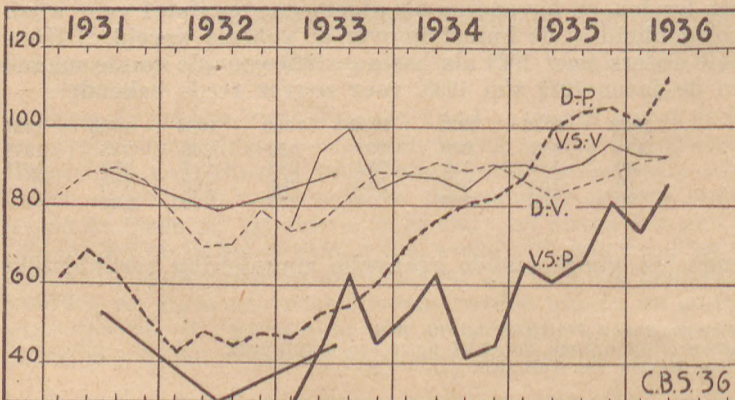
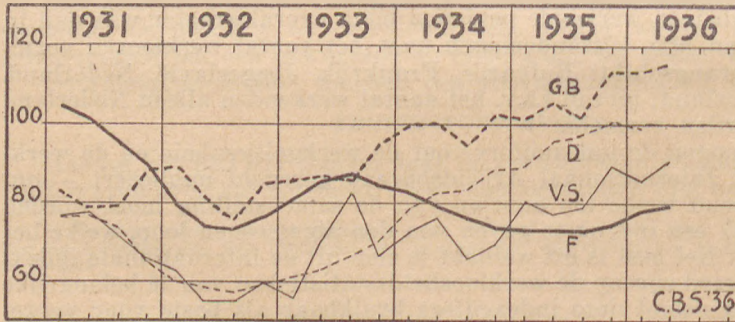
Internationale indexcijfers voor de werkloosheid (1929 = 100).

Gewoonlijk zijn aan dit overzicht eenige nadere mededeelingen toegevoegd omtrent den bedrijfstoestand in enkele der voornaamste landen. Voor ditmaal moge hiervoor verwezen worden naar de bespreking van den algemeenen toestand, waarmee deze kroniek aanvangt.

Voortbrenging en verbruik. Vooruitgang der industriële voortbrenging, voornamelijk van productiemiddelen. Productiecijfers van steenkolen, ijzer en staal. De scheepsbouw.

In het tweede kwartaal van 1936 bewoog de industriële voortbrenging in de voornaamste landen zich in opwaartsche richting. Tegenover de voorafgaande drie maanden is de beweging als volgt weer te geven (zie ook bijgaande grafiek). In Duitsland en de Vereenigde Staten volgde — na nitschakeling van seizoenbeweging — een stijging van resp. 9 en 6 pCt. na een inzinking in het begin van het jaar. De vermeerdering was toe te schrijven aan de sterke toename der voortbrenging van productiemiddelen (in Duitsland met 12 pCt., in de Vereenigde Staten met 18 pCt.). De productie van verbruiksgoederen bleef in beide landen op vrijwel hetzelfde peil als in de eerste drie maanden van

dit jaar. In Groot-Britannië, waar tevoren eenige stagnatie in de ontwikkeling der productie merkbaar was, liep het betreffende indexcijfer met 2 pCt. omhoog. In Frankrijk was een eenigszins vertraagde vooruitgang (van 2 pCt.) waar te nemen.

Vergelijking met het productiepeil van een jaar tevoren, geeft voor Duitschland, Frankrijk, Groot-Britannië en de Vereenigde Staten een stijging van resp. 13, 9, 9 en 18 pCt. te zien. Grootendeels komt ook deze vooruitgang voor rekening van de vermeerderde voortbrenging van productiemiddelen. In Duitschland en de Vereenigde Staten geven de betreffende indexcijfers stijgingen aan van resp. 13 en 41 pCt. Het peil der verbruiksgoederen productie is in Duitschland met 11 pCt., in de Vereenigde Staten met 4 pCt. gestegen. In dit verband zij ook gewezen op onderstaande cijfers betreffende de ijzer- en staalproductie.

De steenkolenproductie nam in de hieronder vermelde landen, zooals gewoonlijk in dit kwartaal, in meerdere of mindere mate af. Tegenover een jaar geleden was in de Vereenigde Staten en Duitschland een vermeerdering waar te nemen van 8 pCt. Ook de winning in België vertoonde in April en Mei een vooruitgang (van 10 pCt.), doch liep in Juni belangrijk terug in verband met een werkstaking. (Zie onder „Werkstakingen en uitsluitingen.”) In de overige landen waren slechts geringe verschillen merkbaar.

Steenkolen (productie in miljoenen metrieke tonnen). 1)

Maandgem.	1e kw.	Duitschland. 2)		Frankrijk.		Gr.-Britannië.		België.		Polen.		Ver. Staten.	
		1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936
		11,8	13,1	3,9	4,0	19,7	20,7	2,2	2,4	2,4	2,3	28,5	30,6
"	2e "	11,2	12,1	3,8	3,8	17,9	18,1	2,2	2,0	2,1	2,1	28,5	30,6
"	3e "	12,0		3,7		17,6		2,2		2,4		25,3	
"	4e "	13,2		4,0		20,2		2,3		2,6		36,2	

1) Bulletin mensuel de statistique, Société des Nations.

2) Met inbegrip van het Saargebied.

Voor de productie van ruw ijzer en ruw staal zijn de volgende cijfers bekend. 1)

Ruw ijzer (productie in 1000 Eng. tonnen van 1016 K.G.).

Maandgem.	1e kw.	Duitschland. *		Frankrijk.		Gr.-Britannië.		België.		Luxemburg.		Ver. Staten.	
		1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936
		983	1215	476	509	520	605	239	270	154	150	1619	1963
"	2e "	956	1208	474	530 1)	538	645	257	267 1)	158	153	1648	2571
"	3e "	1099		472		540		250		150		1686	
"	4e "	1177		481		544		259		152		2050	

Ruw staal (productie in 1000 Eng. tonnen van 1016 K.G.).

Maandgem.	1e kw.	Duitschland. *		Frankrijk.		Gr.-Britannië.		België.		Luxemburg.		Ver. Staten.	
		1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936
		1254	1520	478	550	790	943	239	270	151	149	2339	3118
"	2e "	1243	1494 1)	517	578 1)	811	971	253	258 1)	158	153	2502	3991
"	3e "	1418		526		806		244		144		2673	
"	4e "	1469		538		874		257		149		3127	

* Incl. Saargebied.

1) Gemiddelden van 2 maanden.

In vergelijking met het eerste trimester van 1936 is de productie van ruw ijzer en ruw staal in de Vereenigde Staten met niet minder dan resp. 31 en 28 pCt. toegenomen, terwijl in de overige landen geen groote verschillen te constateeren waren. Tegenover de in het tweede kwartaal van 1935 gewonnen hoeveelheden vertoonde de voortbrenging in de vier groote productielanden belangrijke stijging. Voor ijzer resp. staal bedroeg deze in Duitschland 26 en 20 pCt., in Frankrijk 10 en 9 pCt., in Groot-Britannië 20 en 20 pCt. en in de Vereenigde Staten 56 en 60 pCt.

De bedrijvigheid op de scheepswerven 2) nam weder toe. In totaal werd 15 pCt. meer op stapel gezet en 18 pCt. meer te water gelaten dan in het eerste kwartaal van 1936, terwijl eind Juni 1936 7 pCt. meer in aanbouw was dan eind Maart 1936. Tegenover de gemiddeld in 1935 bereikte cijfers beteekende dit een vooruitgang van resp. 47, 68 en 53 pCt.

Bedrijfsorganisatie en -concentratie. Internationaal: Engeland sluit zich definitief aan bij het internationaal staalkartel. Moeilijkheden bij het internationaal tinkartel. Verlenging en oprichting van verschillende kartels. Wijziging in de trustwetgeving in Noorwegen en de Vereenigde Staten. Duitschland: Nieuwe

1) Statistical Bulletin British Iron and Steel Federation, Juni 1936.

2) Lloyd's List and Shipping Gazette, 15 Juli 1936.

kartelvorming in de kaarsen- en schoermessenindustrie. Frankrijk: Ordening in den ijzerhandel en den mijnbouw. Tsjecho-Slowakije: Wettelijke maatregelen tot ordening van de textielindustrie. Ordeningsmaatregelen in verschillende andere landen.

De overeenkomst tusschen de Engelsche staalproducenten en het internationale kartel is thans definitief gesloten tot 1940. De laatste moeilijkheid, die nog te overwinnen was, betrof de regeling voor dunne platen, waarvoor nog nooit een internationale overeenkomst was gesloten; de productie voor den export werd gebaseerd op den export van 1934. Het Internationaal tincomité heeft het quotum voor het derde kwartaal wederom van 85 op 90 pCt. verhoogd. Door Bolivia is van het recht afgezien den achterstand in het toegestane quotum, die reeds meer dan 10 000 ton bedroeg, nog in te halen. De onderhandelingen, die door het Comité met Siam zijn gevoerd om tot het vaststellen van een quotum te geraken zijn nog niet geslaagd; het restrictieplan wordt hierdoor ernstig bedreigd. Het internationaal blikkartel is verlengd tot Juli 1938. Aan de Duitsche producenten, die een aandeel bezaten van 16 pCt. in de productie, is in de nieuwe overeenkomst een belangrijke verhooging toegestaan. Het gevaar van een concurrerende Belgische blikproductie is door het ingrijpen van het internationaal staalkartel voorkomen. De Japansche industrie dreigt echter een concurrent van beteekenis te worden. Het internationaal draaduitvoerkartel heeft besloten tot een onveranderde verlenging van het kartel na 1 Januari 1937. Door een onderlinge prijsregeling, welke in 1931 tot stand gebracht werd en waaraan ook Nederland deelneemt, wordt de concurrentiemogelijkheid met de niet-aangesloten buiten-Europeesche landen aanzienlijk versterkt. Het stijgend verbruik van koper heeft de producenten ertoe gebracht het productiequotum van 70 pCt. met ingang van 1 Augustus tot 75 pCt. te verhoogen. De internationale cokesovereenkomst, waar ook Nederland aan deelneemt, is nog niet definitief tot stand gekomen, voornamelijk door moeilijkheden met de Belgische producenten. Het uitvoerquotum, dat waarschijnlijk aan Nederland zal worden toegewezen, bedraagt 17 pCt., terwijl de Nederlandsche en Belgische producenten een reductie op de vast te stellen minimumprijzen zullen verkrijgen. Tusschen Duitschland en de Scandinavische landen is een overeenkomst tot stand gekomen betreffende den invoer en productie van fabrikaten en halfabrikaten van aluminium.

Door de Noorsche Regeering is een wetsontwerp ingediend tot wijziging van de wet van 12 Maart 1926, waarbij een contrôle op de concurrentiebeperking en het prijsmisbruik der trusts werd ingesteld. Het ontwerp heeft tot doel niet alleen de prijzen, doch ook de productie van iederen bedrijfstak te kunnen regelen. Het toezien orgaan kan beslissingen nemen aangaande de regeling der prijzen, loonen, productie en verkoop, indien het van meening is dat een toestand is ontstaan welke schadelijk is voor het algemeen belang of dat de organisatie van handel en industrie verbetering noodig heeft. Eerst nadat gebleken is, dat door onderling overleg in den betreffenden tak van industrie geen resultaat is bereikt, kan de toezienende commissie ingrijpen.

In de Vereenigde Staten is de Clayton-wet in zooverre gewijzigd, dat kortingen op den prijs voor groote omzettingen, welke door den handel worden gegeven, onder de contrôle van de Federal Trade Commission worden gesteld. Deze maatregel beoogt het nadeel te verminderen, dat de groote warenhuizen en filiaalbedrijven door dezen verkoop met korting aan den overigen detailhandel wisten te berokkenen. ¹⁾

In Duitschland is een ordening in de kaarsenindustrie tot stand gekomen. Nadat eerst bij de beide paraffinekaarsenproduceerende groepen een interne prijsconventie gevormd was, is daarna tusschen deze groepen en de stearinekaarsenproduceerende groep, welke reeds straf gekartelleerd was, een de geheele industrie omvattende prijsregeling voor de verschillende soorten kaars tot stand gebracht. De paraffinekaarsenproducenten konden tot deze overeenkomst worden gedwongen door de sterk verhoogde invoerrechten, waardoor zij van de inheemsche grondstoffeveranciers afhankelijk worden; deze leveranciers zijn onderling overeengekomen slechts aan kartelleden te leveren. ²⁾ Nadat reeds sinds 1934 onderhandelingen gaande waren, zijn thans de ongeveer 350 ondernemingen tot fabricatie van schoermesjes in een

1) Kartell Rundschau, Juli 1936.

2) Kartell Rundschau, Juni 1936.

gedwongen kartel vereenigd, dat tot 30 Juni 1938 zal gelden. De Regeering heeft in dezen bedrijfstak ingegrepen, omdat door de concurrentie de ondergang van een groot aantal kleine en middelgrootte ondernemingen dreigde.

In Frankrijk is een ordening tot stand gekomen in den ijzerhandel. Het land is hiertoe in twaalf districten verdeeld. Prijsschema's zullen door de handelaren in onderling overleg worden vastgesteld, terwijl de contrôle berust bij de Comptoir Siderurgique. De handelaren, die meer dan 1000 ton per jaar omzetten zullen gecontingenteerd worden. Ten gevolge van deze maatregelen vertoonden de prijzen in Parijs reeds een duidelijke stijging. In de wet op de organisatie van de steenkolenmarkt, welke reeds door de Kamer is aangenomen, wordt de Minister van het Mijnwezen onder meer gemachtigd de prijzen voor de steenkolen te regelen en verkoopbureaux in te stellen, terwijl ook de importeurs gedwongen kunnen worden gemeenschappelijke inkoop- en verkoopkantoren te vormen. De invoer van steenkolen zal, voor zoover mogelijk, voor minstens 40 pCt. met Fransche schepen moeten geschieden. Een kartel is tot stand gekomen voor de productie van schroeven, waarbij productie en prijzen zullen worden geregeld.

Na de ordening in de glasindustrie, waarvan in de vorige kroniek melding is gemaakt, is thans ook voor de textielindustrie in Tsjecho-Slowakije een Regeeringsbesluit tot bindendverklaring van een ondernemersovereenkomst genomen, indien een aantal bedrijven dat 75 pCt. van de productie vertegenwoordigt of van het aantal arbeiders omvat, zich voor het ontwerp uitspreekt. Nu dit besluit genomen is verwacht men nog langdurige onderhandelingen tusschen de industrieelen, daar er een belangtegenstelling bestaat tusschen de bij den export betrokken Duitsch-Tsjechische bedrijven en de Tsjechisch-Slowaaksche bedrijven, die voornamelijk op de binnenlandse markt zijn aangewezen. ³⁾ Ook bij de glasindustrie zijn de onderhandelingen nog gaande.

Op 26 Juni werd in Zwitserland een Bondsbesluit genomen, waarbij de prijzen van waren, waarvan de productie, invoer en uitvoer bij besluit van 14 October 1933 waren geregeld, ⁴⁾ aan een prijscontrôle worden onderworpen, ten einde een prijsopdrijving ten nadeele van de consumenten te kunnen verhinderen.

In Engeland is een verbod uitgevaardigd tot het openen van nieuwe bioscopen, aangezien het bestaande aantal reeds als ruim voldoende wordt beschouwd.

In Japan worden de maatregelen ter bescherming van de nationale industrie voortgezet. Een wet is aangenomen, die voor het fabricceeren van automobielen en onderdeelen daarvan een vergunning vereischt. In de in Japan gevestigde industrieën moet minstens de helft Japansch kapitaal geïnvesteerd zijn. Deze maatregelen zijn voornamelijk gericht tegen de Amerikaanse ondernemingen.

Bij Kon. Besluit is in België de uitbreiding van de productiemiddelen voor een aantal nader omschreven producten van de glasindustrie verboden. Voor de vestiging van nieuwe bedrijven zal een vergunning vereischt worden.

De vraag of in Italië de corporatie of het kartel het meest bepalende element in den organisatorischen opbouw van het economische leven moest zijn, is thans door een decreet van 16 April in dien zin beslist, dat het de ondernemers vrijstaat kartels te vormen, terwijl het toezicht op de kartels versterkt zal worden en aan de corporaties zal worden opgedragen.

³⁾ Frankfurter Zeitung, 5 Augustus 1936.

⁴⁾ Zie Maandschrift 1933, afl. 11, blz. 1487.

Coöperatie. Duitschland: Omzet der verbruikcoöperaties over 1935.

De omzet der verbruikcoöperaties in Duitschland over het jaar 1935 bedroeg 657,7 mill. Mark, tegenover 660,1 mill. Mark over 1934. Vergeleken bij 1929 is de omzet tot meer dan de helft teruggelopen. Het aandeel der coöperaties in den totalen omzet van den kleinhandel is gedaald van 4,3 pCt. in de jaren 1930 en 1931 tot 2,6 pCt. in 1935. Beperkt men de vergelijking uitsluitend tot de voedings- en genotmiddelen, dan bedroeg het aandeel der verbruikcoöperaties in 1930 9,7 pCt. en in 1935 5,8 pCt. Van het totaalbedrag van den omzet ad 657,7 mill. Mark betrof 155,5 mill. Mark de coöperaties, welke op grond van de Wet van 21 Mei 1935 in liquidatie getreden zijn. De daling in den omzet

heeft zich in het eerste kwartaal van 1936 nog voortgezet. In deze periode was de omzet 2,3 pCt. lager dan in hetzelfde kwartaal van 1935. ¹⁾

1) Wochenber. Inst. f. Konj.forschung, 13 Mei 1936.

Landbouwvraagstuk. Internationaal: wegens ongunstige oogstberichten stijgende tarweprijzen; Internationaal Tarwecomité verlengd. Duitschland: stijgende landbouwproductie; kolonisatiearbeid; schuldenregeling erfboeren. Engeland: regeling vleeschinvoer; subsidieering veehouders; wet op voortbrenging bietsuiker; consumptiemelkregeling. Frankrijk: Regeeringsmaatregelen tot handhaving tarweprijzen. Italië: graanmonopolie. Vereenigde Staten: ernstige gevolgen van droogte.

De ongunstige berichten omtrent de thans binnenkomende tarwe oogsten houden aan, en betreffen vrijwel het geheele Noordelijke halfmond; het schijnt uitgesloten, dat de Vereenigde Staten dit jaar nog als tarweëxporteurs op de wereldmarkt zullen verschijnen; de berichten uit de landen om de Middellandsche zee wijzen alle op gereduceerde oogsten. Daar bovendien Argentinië met een gedeeltelijke oogstmislukking rekening moet houden, valt het niet te verwonderen, dat de prijzen geleidelijk stijgen. Aan het einde van dit seizoen zullen voor het eerst sinds tal van jaren de wereldvoorraden van normale grootte zijn.

De Frankfurter Zeitung ¹⁾ wijst er echter op, dat hiermede het tarwe-probleem nog volstrekt niet definitief is opgelost. De groote uitbreiding na den oorlog van het tarweareaal in Canada en Argentinië, alsmede het streven der voornaamste invoerlanden naar autarkie, brengen mee, dat enkele gelijktijdig voorkomende middelmatig groote oogsten in de voornaamste productielanden het vraagstuk der overproductie terstond doen herleven. Van veel betekenis voor beantwoording der vraag, of van latente overproductie zal moeten worden gesproken is de bodemgesteldheid van Noord-Amerika. Het uitroeien der wouden en de uitputting van den bodem hadden reeds bedenkelijke gevolgen, doch wetenschappelijk zal nog moeten worden nagegaan, of de achtereenvolgende minder goede oogsten der laatste jaren inderdaad verband houden met ernstige wijzigingen in de bodemgesteldheid en met blijvende klimatologische veranderingen.

In de Juli-vergadering van het Internationale Tarwecomité te Londen kwam een voorstel in behandeling van den afgevaardigde van Chili tot het instellen van een internationale organisatie, welke in de komende jaren in verschillende landen aankopen zou moeten doen voor het vormen van een tarwereserve, te financieren door de Bank voor Internationale Betalingen of een ander internationaal lichaam. Uit deze voorraden zou geput kunnen worden ten behoeve van gebieden, welke niet over voldoende geldmiddelen beschikken om de gewone prijzen te betalen. De vertegenwoordigers van Engeland, Frankrijk en Argentinië zegden reeds hun steun aan dit voorstel toe.

Van de 19 in het Internationale Comité vertegenwoordigde Regeeringen hechtten 17 haar goedkeuring aan een plan tot verlenging van het voortbestaan van het Comité tot Augustus 1938. De vertegenwoordigers der beide overige Regeeringen behielden zich hun beslissing nog voor. Het program van actie van het Comité werd nader uitgewerkt.

Ter gelegenheid van den Landbouwdag te Mainz deelde de Regeering mede, dat ook voor het loopende oogstjaar de broodvoorziening van Duitschland verzekerd was, ondanks de getroffen maatregelen in zake de varkensmesterij, welke alleen reeds 360 000 ton voederrogge vorderden. ²⁾

Het Tijdschrift voor Economische Geographie ³⁾ merkt in zake de voortbrenging van landbouwproducten in Duitschland op, dat thans 80 pCt. van het totale Deutsche verbruik van voedingsmiddelen in het binnenland wordt voortgebracht. Terwijl in 1927 van de 3 Duitschers één met buitenlandsche producten moest worden gevoed, was dit in 1934 met slechts één van de 5 het geval.

Blijkens een in Mei j.l. ingesteld onderzoek naar het gebruik van den bodem hebben de maatregelen der Regeering tot het opvoeren van de teelt van textielplanten tot een sterke uitbreiding van den bouw van vlas en hennep geleid. ⁴⁾

1) Van 10 Augustus.

2) Frankfurter Zeitung, 21 Mei 1936.

3) No. 7/8, Juli/Augustus 1936.

4) Wirtschaft und Statistik, no. 13, 1 Juli 1936.

De cijfers over 1935 betreffende den kolonisatiearbeid toonen eenige wijziging aan in de daarbij gevolgde principes. Meer dan voorheen geven bij de keuze der nieuwe ondernemers de ras- en erfelijk-biologische eigenschappen den doorslag, wat meebrengt, dat in ruimere mate gezonde, kinderrijke families uit arbeiderskringen voor een nieuw bedrijf worden aangewezen. Ook wordt meer nadruk gelegd op de grootte van de boerderij, welke voldoende moet zijn om een gezin te onderhouden. Terwijl in 1925 de gemiddelde grootte van een bedrijf nog geen 10 ha was, bedroeg zij in 1934 15 ha en in 1935 17,5 ha. Aan veel kleine ondernemingen wordt land toegevoegd.⁵⁾

Een verordening van 26 Juni geeft voorschriften voor regeling van de schulden van een groep erfboeren, wier ondernemingen krachtens de geldende bepalingen⁶⁾ niet van schulden bevrijd konden worden, aangezien de eigenaars niet in staat waren de rente- en aflossingsbedragen op te brengen. Op de verschuldigde hoofdsom wordt een korting van 20 pCt. toegepast, voor zoover het niet betreft vorderingen, welke toegelaten zijn voor belegging van gelden van onmondigen, de zoogenaamde mündelsichere vorderingen. De „mündelsichere” vorderingen worden als regel in haar geld afgelost, de niet-„mündelsichere” met aflossingsschuldbekentenissen van de Rentebank, welke 4 pCt. rente dragen, ev. ook met andere schuldbekentenissen. Als onderpand voor de jaarlijks op te brengen rente en aflossing gelden de landerijen der in de regeling betrokken ondernemingen. De erfboer en de als zijn opvolger aangewezenen zijn verplicht naar vermogen bij te dragen in de aflossing der schulden, terwijl zoo noodig het Rijk mede daarin bijdraagt. Bij de vaststelling van het percentage, dat de debiteuren jaarlijks van het verschuldigde bedrag moeten aflossen, wordt rekening gehouden met de rentabiliteit van het bedrijf.⁷⁾

Ten einde meer vrijheid te verkrijgen voor het treffen van regelingen in het belang van de binnenlandsche veehouders heeft de Engelsche Regeering het handelsverdrag met Argentinië opgezegd. Zij zou den vrijen invoer van rundvleesch willen vervangen door een stelsel van invoerrechten, dat niet op de Dominions zou worden toegepast. In een conferentie van Engelsche, Empire- en andere belanghebbenden bij de Engelsche vleeschmarkt zal zij er naar streven de importeurs te bewegen tot „vrijwillige” contingentieering van den invoer van rundvleesch tot een peil, dat niet hoger ligt dan het gemiddelde der laatste jaren. De invoer van schapen- en lamsvleesch zou uit alle landen vrij blijven.

Naast deze invoerregelingen wenscht de Regeering ook de oorspronkelijk als crisismaatregel bedoelde wet van 1934 tot subsidieverleening aan de Britsche vleeschproducenten te continueeren. Het totale jaarlijksche subsidiebedrag zou zij willen verhoogen van £ 4 millioen tot £ 5 millioen, welke verhooging de schatkist minder zou gevoelen, doordat de invoerheffingen aan de Rijksmiddelen ten goede zouden komen.⁸⁾

De teelt van suikerbieten, alsmede de fabricage, raffinage, afzet en consumptie van bietsniker, onder handhaving van een beperkte subsidieering der productie, zijn thans wettelijk geregeld.⁹⁾

Op 1 Juni is een regeling van kracht geworden, waarbij bijzondere eischen worden gesteld aan consumptiemelk. Door toezicht op de melkwinning zal gesteefd worden naar een zoo zuiver mogelijk product.¹⁰⁾

In Frankrijk deed zich in de tarweprijzen — na de stijging, welke sinds den herfst van 1935 te constateeren viel¹¹⁾ — in de laatste weken een daling voor, ondanks het feit, dat een tarweoogst verwacht mag worden, welke belangrijk beneden de binnenlandsche behoefte zal blijven. Terwijl gedurende eenigen tijd een prijs van 100 frs. per 100 kg loco boerderij betaald werd, is de prijs later gedaald tot 90 frs. Om aan de daling een einde te maken heeft de Regeering het percentage oude tarwe, dat in brood verwerkt moet worden, verlaagd, waardoor de vraag naar tarwe uit den oogst van 1935 zal toenemen. Overvoering van de binnenlandsche markt met het product uit de koloniën wordt tegengegaan; de legerintendance heeft opdracht om den aankoop en den uitvoer van tarwe krachtig te hervatten; ten slotte zullen de coöperatieve verenigingen tot opslag van tarwe streng gehouden worden aan haar opdracht

5) Handelsberichten, no. 22, 28 Mei 1936; Der deutsche Volkswirt, no. 34, 22 Mei 1936.

6) Zie Kroniek, 3e kwartaal 1935.

7) Frankfurter Zeitung, 26 Juni 1936.

8) Handelsberichten, no. 29, 16 Juli 1936; The Economist, 11 Juli 1936.

9) Zie Kroniek, 4e kwartaal 1936.

10) Officieel Orgaan van den Alg. Ned. Zuivelbond, no. 23, 3 Juni 1936.

11) Zie vorige Kroniek.

om haar verkoopen gelijkelijk over het jaar te verdeelen. Zoo noodig zal de Regeering voortgaan met het treffen van maatregelen ter voorkoming van een nieuwe instorting der tarwemarkt.¹²⁾

In het kader van de landbouwpolitiek der jongste Regeering, welke zoowel bescherming als organisatie van de landbouwproductie beoogt, werd de instelling van een nationaal Graanbureau voorgesteld, dat als voorbeeld zal dienen voor de latere regeling van aan- en verkoop enz. van andere producten, als wijn, vleesch, zuivelproducten. Het Graanbureau, een vertegenwoordiging van de landbouwers, verbruikers, bakkers en meelhandelaren, zal zelfstandig optreden, zij het onder toezicht van de Regeering. Het zal het monopolie bezitten voor in- en uitvoer, en de prijzen bepalen van graan, meel en brood. Ook zal het regelingen treffen ter voorziening in de behoefte der binnenlandsche verbruikers en voor het opslaan der overschotten. De aankoop van het graan zal in opdracht van het Graanbureau uitsluitend geschieden door — voor het meerendeel nog te stichten — tarwecoöperaties, welke verplicht zullen zijn, alle in haar gebied geteelde tarwe af te nemen tegen den prijs en op de voorwaarden door het Graanbureau vastgesteld. Ook zullen de molenaars zich uitsluitend via deze coöperaties van tarwe kunnen voorzien. De boeren zullen terstond na levering over een groot deel van de geldelijke opbrengst kunnen beschikken. Voor de uitvoering van het graanplan zegde de Bank van Frankrijk haar volledige medewerking toe. In de kosten der regeling moeten de graanproducenten, behoudens de zeer kleine, bijdragen naar verhouding van de grootte van hun oogst. Het gevolg van de werking van het Graanbureau zal zijn, dat de tarweprijs, welke thans reeds het dubbele van den wereldprijs bedraagt, nog aanzienlijk wordt opgevoerd. De Regeering acht dit noodig, teneinde de landbouwers schadeloos te stellen voor de prijsstijging der nijverheidsartikelen en de verhooging der loonen.¹³⁾

De Italiaansche Regeering besloot met ingang van 1 Juli alle geoogste graan districtsgewijze te doen opslaan, en collectief te doen verkoopen. De financiering van het opgeslagen graan geschiedt door de spaarbanken en de landbouwbanken. Doel van deze regeling is, aan de Overheid de beschikking te geven over het aanwezige graan, en stabiele prijzen te verzekeren aan de telers en de consumenten. De invoer van graan is voorbehouden aan de Federatie van Landbouwsyndicaten, welke daartoe telkens machtiging van de Regeering behoeft.¹⁴⁾

Terwijl de Regeering der Vereenigde Staten sinds eenige maanden op een zoodanige stijging van de inkomsten der landbouwers kon wijzen, dat zij in totaal in het eerste halfjaar 1936 11 pCt. hooger waren dan in het eerste halfjaar 1935, heeft een aanhoudende ernstige droogte sinds Juli in de positie der boeren een zeer ongunstige wending gebracht. De oogst gaat, vooral in de tarwegebieden, voor een groot deel verloren, en ook de veestapel lijdt sterk onder het gebrek aan voedsel. Duizenden gezinnen geraken zonder middelen van bestaan. De Regeering biedt hulp door middel van werkverschaffing en door directen financieelen bijstand. Veel vee uit de prairiegebieden wordt door de Overheid opgekocht, om ingeblikt onder de werkloozen te worden uitgedeeld. In de ernstig geteisterde gebieden heeft de Regeering een moratorium voor landbouwschulden voor den duur van een jaar afgekondigd. Van verschillende zijden wordt er op gewezen, dat in Amerika groote wouden zijn uitgeroeid om plaats te maken voor graanvelden, met het gevolg, dat het land thans te zeer aan den invloed van wind en hitte is blootgesteld.¹⁵⁾

De ongunstige oogstverwachtingen doen den prijs van tarwe en ook dien van katoen stijgen. Wat laatstgenoemd product betreft, vond de Regeering hierin aanleiding uit haar groote voorraden belangrijke hoeveelheden op de markt te brengen.¹⁶⁾

HANDEL EN VERKEER.

Internationaal: wereldhandel naar waarde en omvang grooter dan een jaar geleden; handelsbeperkingen blijven aanhouden; opheffing der sancties tegen Italië. Duitschland: uitvoer sterker gestegen dan invoer; uitvoer naar de Ver. Staten belemmerd; verdrag met Rusland; overeenkomsten met Balkanlanden. Engeland:

¹²⁾ Handelsberichten, no. 21, 21 Mei 1936.

¹³⁾ Handelsberichten no. 25, 18 Juni 1936; L'Association agricole, no. 13, 23 Juni 1936, en persberichten.

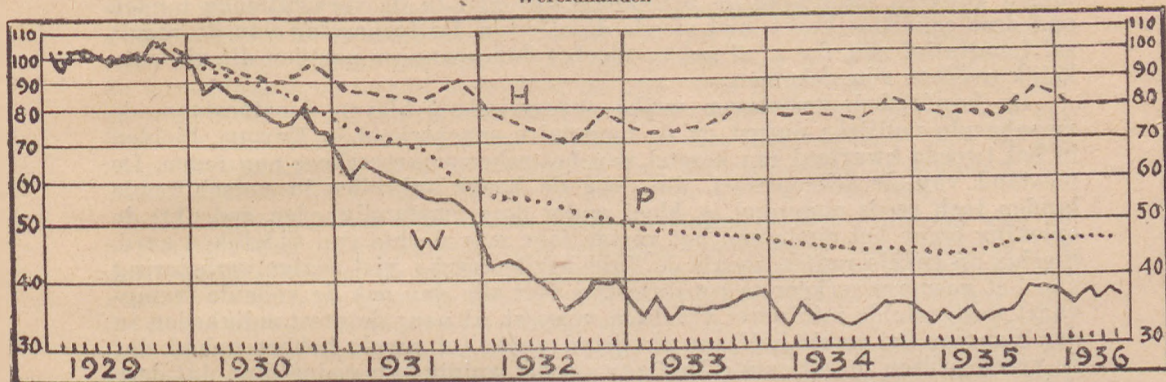
¹⁴⁾ Frankfurter Zeitung, 23 Juni 1936.

¹⁵⁾ Frankfurter Zeitung, 15 Juli 1936, en andere persberichten.

¹⁶⁾ Chamber of Commerce of the United States, General, no. 1177, 25 Juli 1936.

stijging import tegenover een jaar geleden; besprekingen inzake steun aan scheepvaart. Frankrijk: stijging invoer en daling uitvoer in vergelijking met het vorige jaar; handelsverdrag met de Ver. Staten. België: in- en uitvoer gestegen; industrieelen dringen aan op bescherming tegen buitenlandse concurrentie; Antwerpse haven stil door staking. Italië: besprekingen omtrent herleving handelsverkeer ondervinden moeilijkheden; reorganisatie handelsvloot. Vereenigde Staten: invoer veel sterker gestegen dan uitvoer; vaststelling subsidies aan reederijen. Japan: handelsmoeilijkheden met Australië; controle op den uitvoer door exportcentrales.

Wereldhandel.

Ontleend aan Statistisch Bulletin van den Volkenbond.

H = Hoeveelheid; P = Prijzen (goud); W = Goudwaarde.

De wereldhandel, in gouddollars gemeten, vertoont sinds 1929 een scherpe daling. Vanaf het jaar 1933 is deze daling echter aanzienlijk minder sterk geworden. De cijfers over het laatste halfjaar van 1935 en het eerste halfjaar van 1936 wijzen zelfs voor de eerste maal op een duidelijke verbetering tegenover voorgaande jaren. De hoeveelheid van den wereldhandel toont reeds sinds 1933 een tendens tot verbetering. Als gevolg van de prijsstijging was echter in het afgelopen halfjaar tegenover een jaar geleden de hoeveelheid in mindere mate gestegen dan de waarde.

Bij vergelijking van de cijfers van den wereldhandel over het eerste halfjaar met die van het eerste halfjaar 1935 blijkt, dat de internationale handel zoowel naar waarde als naar omvang is gestegen. Volgens het Statistisch Bulletin van den Volkenbond heeft de waarde van den wereldimport (Italië niet medegerekend) in het eerste halfjaar 1936 bedragen 5966 miljoen goud-dollar tegen 5514 miljoen goud-dollar in de overeenkomstige periode van 1935. Het indexcijfer van de hoeveelheid van den wereldhandel stond voor het eerste en tweede kwartaal van 1936 op resp. 80,1 en 79,3 tegen 77,1 en 77,8 in de overeenkomstige kwartalen van 1935.

Ofschoon de wereldhandel een neiging tot verbetering vertoont, blijven de beperkende maatregelen der meeste landen in hooge mate belemmerend werken op een normale ontwikkeling. Ook de nieuw afgesloten handelsverdragen zijn in de meeste gevallen slechts gericht op een wederzijdsche verruiming van het handelsverkeer tusschen twee bepaalde staten. Bovendien leiden de invoerbeperkingen tot het kunstmatig oprichten van industrieën, waardoor de internationale arbeidsverdeling geschaad wordt en een belangrijke opleving van het wereldhandelsverkeer langer zal moeten uitblijven. In de Internationale Commissie van Handelsverkeer werd een motie aangenomen, waarin wordt aangedrongen op het spoedig afsluiten van een conventie, die tot doel heeft een algemeene en gelijktijdige verlaging der tolmuren tot stand te brengen, een geleidelijke afschaffing der contingenten en de bevordering van het toerisme. Een verdere motie verlangt, dat voortaan door den Volkenbond elk algemeen systeem van economische maatregelen tegen een bepaald land, dat een beletsel vormt voor den internationalen handel, zal worden opgegeven.

Aangezien er na de onderwerping van Abessinië geen aanleiding meer bestond de sanctie-maatregelen tegen Italië te laten voortbestaan, heeft de Volkenbondsvergadering begin Juli besloten tot opheffing daarvan. Tengevolge van de sancties was de uitvoer van Italië met meer dan 75 pCt. gedaald

en de goudvoorraad belangrijk verminderd. De Regeeringen werden door de coördinatie-commissie uitgenoodigd de sancties met ingang van 15 Juli 1936 op te heffen. Er werd een commissie benoemd tot bestudeering van de wijze van toepassing der santie-maatregelen.

Het hoofdbestuur van de Internationale Kamer van Koophandel heeft einde Juni zijn goedkeuring gehecht aan een ontwerp van internationale regels voor de interpretatie van handelstermen. In deze regels wordt een definitie gegeven van de verplichtingen van koper en verkoper bij afsluiting van contracten volgens een aantal condities. Hierbij zijn vele moeilijkheden op te lossen geweest, aangezien de beteekenis die men in de verschillende landen aan deze condities hecht, niet steeds dezelfde is. De toepassing van de regels zal facultatief zijn, d.w.z. zij gelden slechts dan, wanneer partijen dit uitdrukkelijk overeen zijn gekomen.

De handelsbelemmeringen welke onverminderd bleven voortbestaan, de verscherpte politieke onrust en de monetaire onzekerheid in Europa, hielden in het tweede kwartaal een herstel van het scheepvaartverkeer nog tegen. De toestand van de scheepvaart, die door de hoge subsidies in verschillende landen toch reeds ongezond is, bleef onder deze omstandigheden gedrukt; de opleving tegen het einde van het vorige jaar was slechts van tijdelijken aard. Slechts op enkele routes, zooals de Zuid-Afrikaansche, viel eenige verbetering van het goederenverkeer te constataeren. Het zijn dan ook de voor de trampoort vastgestelde minimum vrachten geweest, al naar de omstandigheden in den loop van het eerste halfjaar gewijzigd, welke tot gevolg hebben gehad, dat de vrachtprijzen in het eerste halfjaar slechts weinig zijn gedaald en dat deze zich nog op een hooger niveau bewogen dan een jaar geleden, toen de eerste minimum vrachtenschema's in werking werden gesteld. Volgens de Economist bedroeg de gemiddelde vrachtenindex voor het tweede kwartaal 89,8 tegen 91,3 in het voorgaande kwartaal en 83,7 in het tweede kwartaal van 1935. Tot dusver toont de ontwikkeling in het derde kwartaal een verbetering, voornamelijk in verband met de verhoogde activiteit op de graanmarkt.

De buitenlandsche handel van Duitschland vertoont een aanzienlijk gunstiger beeld dan een jaar geleden. Terwijl de invoer is gestegen van Mk. 1009 millioen in het tweede kwartaal van 1935 tot Mk. 1058 millioen in het tweede kwartaal van 1936, vermeerderde de uitvoer van Mk. 995 millioen tot Mk. 1109 millioen. Hierdoor is het nadeelig saldo van de handelsbalans groot Mk. 14 millioen veranderd in een uitvoeroverschot van Mk. 51 millioen. Wanneer de cijfers van het eerste halfjaar 1936 worden vergeleken met die van het eerste halfjaar 1935, dan blijkt dat tegenover een invoervermeerdering van slechts Mk. 16 millioen staat een stijging van den uitvoer van Mk. 281 millioen.

Door de toegenomen binnenlandsche productie van grondstoffen is het nauwe verband tusschen industriele productie en den invoer van halffabrikaten en van grondstoffen belangrijk verzwakt. Ondanks de invoerbeperking heeft echter de gestegen bedrijvigheid nog een geringe toeneming van den invoer van grondstoffen noodzakelijk gemaakt. Ook de invoer van levensmiddelen is tegenover een jaar geleden gestegen, terwijl daarentegen de invoer van fabrikaten aanzienlijk is afgenomen. De uitvoer naar overzeesche landen is sterker gestegen dan die naar Europeesche landen; tegenover een daling van den invoer uit Europeesche landen staat een stijging van dien uit overzeesche landen.

De invoer uit de Vereenigde Staten is toegenomen, hoewel de uitvoer naar dit land is verminderd. In Amerika zijn op een aantal Deutsche producten extra-invoerrechten ingesteld, waardoor naar verwacht wordt de Deutsche uitvoer naar genoemd land nog meer zal dalen. Einde April kwam een verdrag met Sovjet-Rusland tot stand, waarbij het Sovjet-decreet over de beperking van den uitvoer naar een aantal landen niet op Duitschland van toepassing verklaard wordt. Duitschland zal den invoer uit dit land bevorderen en de betaling daarvan zal over speciale rekeningen plaats vinden.

Het handelsverkeer met de Balkanstaten zal worden bevorderd tengevolge van de overeenkomsten door Dr. Schacht gesloten tijdens een reis naar een aantal dezer landen. Duitschland zal optreden als koper van de voornaamste Balkanproducten zooals tabak, wijnen, vee, enz., welke echter niet in deviezen zullen worden betaald, doch waartegenover credieten zullen worden geopend voor den aankoop van industriele producten door deze landen. Duitschland

hoopt hierdoor een overwegende positie te kunnen gaan innemen in het handelsverkeer van de betrokken staten.

De Engelse handelsbalans toont tegenover het vorige jaar een ongunstige ontwikkeling. Tengevolge van de binnenlandse opleving en door de behoefte der oorlogsindustrie is een grootere vraag naar grondstoffen ontstaan. Daarbij komt dat de gestegen koopkracht een grooteren invoer van levensmiddelen veroorzaakte, zoodat de totale invoer is gestegen van £ 359,4 miljoen in het eerste halfjaar 1935 tot £ 402,8 miljoen in het afgelopen halfjaar. Daarentegen heeft de export zich eenigermate geconsolideerd op het niveau van het vorige jaar; deze bedroeg in het eerste halfjaar 1936 £ 240,3 miljoen tegen £ 235,3 miljoen in de overeenkomstige periode van het vorige jaar. Een belangrijke rol speelt hier de nog steeds moeilijke positie van den kolenmijnbouw en de katoenindustrie, terwijl bovendien de afzet van Engelse producten zich meer en meer schijnt te concentreren op het binnenland en de landen van het Britsche Rijk, alsmede de overige landen van het Sterling-blok. Door de genoemde ontwikkeling is het invoersaldo van de handelsbalans gestegen van £ 124,1 miljoen tot £ 162,5 miljoen in het eerste halfjaar van 1936.

De toeneming van den invoer heeft in Engeland het probleem van de wegens diensten uit het buitenland te ontvangen betalingen van grooter belang doen worden. Vooral de mogelijkheden tot een verbetering in de scheepvaart nemen in versterkte mate de aandacht in beslag. Ernstige verontrusting wekt de sterke buitenlandse concurrentie, vooral van Amerikaansche en Japansche zijde, waar de scheepvaartlijnen met behulp van steunmaatregelen en staatssubsidies de Engelse lijnen, o.m. op den Grooten Oceaan, steeds meer verdringen. Ook wordt geprotesteerd tegen het feit, dat de toenemende aanvoer van buitenlandse goederen voor het grootste gedeelte met schepen van het eigen land geschiedt, in het bijzonder die van goederen uit Rusland. De besprekingen met de ministers van een aantal Empire-landen hebben o.m. betrekking gehad op het vraagstuk van steunmaatregelen aan de Pacificscheepvaart. Terwijl de openbare meening in Engeland wenschte, dat de Regeering de noodige subsidies verstrekke, schijnt deze echter het standpunt in te nemen, dat de subsidieering tot de taak der Dominions behoort.

De reeds voor het eerste kwartaal geconstateerde ongunstige ontwikkeling van de handelsbalans van Frankrijk vindt bevestiging in de cijfers over het eerste halfjaar. De invoer blijkt tegenover het eerste halfjaar van 1935 te zijn toegenomen van frs. 10,6 milliard tot frs. 12,0 milliard, terwijl de uitvoer in geringe mate is teruggelopen, n.l. van frs. 7,9 milliard tot frs. 7,2 milliard. Het invoersaldo is hierdoor gestegen van frs. 2,7 milliard tot frs. 4,8 milliard. Deze zwaardere belasting van de Fransche betalingsbalans moet des te ongunstiger genoemd worden, daar zij valt in een tijdperk van monetaire onrust en sterke kapitaalsafvloeiing.

Men verwacht in Frankrijk een stijging van den uitvoer naar de Vereenigde Staten in verband met het in Mei van dit jaar met dit land gesloten handelsverdrag. Hierin werd de meestbegunstigingsclausule vastgelegd en werden wederzijdsche concessies gedaan voor den invoer van producten, waarvan het andere land de belangrijkste leverancier is.

Ook de invoer van België is toegenomen, maar daartegenover staat een niet onaanzienlijke stijging van den uitvoer tegenover het vorige jaar. De invoer bedroeg in het eerste halfjaar 1936 frs. 10,2 milliard tegen frs. 7,7 milliard in dezelfde periode van het vorige jaar, de uitvoer bedroeg frs. 9,1 milliard tegen frs. 7,3 milliard. Het invoersaldo bedroeg hierdoor frs. 1,1 milliard tegen frs. 0,4 milliard een jaar geleden.

De Belgische Regeering tracht door middel van besprekingen over het aanknoopen van handelsrelaties en de vestiging van handelsbureaux in het buitenland den afzet van Belgische producten zooveel mogelijk te verhoogen. In het bijzonder wordt gewezen op de toeneming van het handelsverkeer met Sovjet-Rusland onder invloed van het in 1935 gesloten handelsverdrag. Aan de andere zijde wordt door vele takken van nijverheid steeds sterker aangedrongen op bescherming van de industrie tegen buitenlandse concurrentie, en heeft de ministerieele economische commissie reeds verklaard, dat de industrie onder de huidige, verzwaarde omstandigheden inderdaad recht heeft op een betere bescherming.

De staking in de haven van Antwerpen, welke in Juni is uitgebroken, heeft het scheepvaartverkeer aldaar langen tijd stilgelegd. Men vreest dan ook

dat deze moeilijkheden, welke een verhooging der loonen en andere havenkosten tengevolge hebben gehad, de positie van de Antwerpsche haven niet onaangetast zullen laten. In verband hiermede wordt er op gewezen, dat een groot deel van het voor Antwerpen bestemde scheepvaartverkeer via andere havens is omgelegd; daarmede valt samen de verlaging van havenkosten te Rotterdam, welke ten doel had deze kosten op het niveau van die in België te brengen.

Nadat in overeenstemming met het besluit van den Volkenbond de sanctie-maatregelen tegen Italië in een aantal landen waren opgeheven, werden door eenige staten, w.o. Engeland, Frankrijk en Nederland, onderhandelingen met dit land aangeknoopt met het doel het sterk ingekrompen handelsverkeer weder te verlevendigen. Hierbij ondervond men echter moeilijkheden in verband met het streven van Italië naar een gunstiger handelsbalans en het door dit land ingenomen standpunt, dat alleen daaruit de oude schulden betaald kunnen worden. Ook acht men in Italië een verhoogden invoer niet noodzakelijk, aangezien, naar verklaard wordt, het land voorloopig over voldoende voorraden beschikt.

In Juni vond in Italië een reorganisatie van de handelsvloot plaats. Door opheffing van een aantal lijnen en samensmelting van maatschappijen, zullen vanaf het begin van 1937 nog slechts vier groote reederijen overblijven, welke via het Istituto Reconstruzione Industriale onder financieele contrôle van den Staat komen te staan. De subsidies zullen opnieuw geregeld worden, terwijl ook een nieuw bouwprogramma voor de handelsvloot zal worden vastgesteld.

In de Vereenigde Staten is meer en meer de uitwerking te constataren van de nieuwe handelsverdragen, waarbij dit land aan een aantal staten een verhoogden invoer van goederen heeft toegestaan. Terwijl zoowel de in- als de uitvoer den laatsten tijd gestegen zijn, is dit voor den invoer in veel sterker mate het geval geweest. In het met einde Juni geëindigde jaar was de invoer \$ 432,3 millioen hooger dan die in het jaar daarvoor, terwijl het cijfer voor den uitvoer slechts \$ 292,3 millioen meer bedroeg. Het uitvoersaldo is tengevolge van deze ontwikkeling gedaald van \$ 335,2 millioen tot \$ 195,2 millioen. Gedurende de laatste maanden is deze tendens steeds sterker geworden en in Juni was de invoer met \$ 192,2 millioen zelfs groter dan de uitvoer (\$ 185,2 millioen).

Naast overeenkomsten met een aantal kleinere Zuid- en Midden-Amerikaansche staten werden nieuwe handelsverdragen gesloten met Finland en Frankrijk. Aan laatstgenoemd land werden buiten tariefsconsolidaties ook tariefsverlagingen verleend voor een aantal voor den Franschen uitvoer voorname artikelen. Daartegenover verlaagde Frankrijk de invoerrechten op de meeste Amerikaansche producten en werden door dit land eenige aanvullende invoercontingenten toegestaan. In verband met de door Duitschland voor den uitvoer verleende subsidies hebben de Vereenigde Staten met ingang van 11 Juli op een aantal Deutsche warengroepen extra-invoerrechten ingesteld van 22 tot 56 pCt. van de waarde. Voorts werd Australië geschrapt van de lijst der landen, aan welke de in handelsverdragen met andere landen vastgelegde tarieven worden toegestaan; dit geschiedde naar aanleiding van door dit land jegens den Amerikaanschen handel genomen discriminierende maatregelen.

Tegen de handelspolitiek der Regeering wordt echter toenemende critiek vernomen en naar men verwacht zal dit een der strijdpunten bij de komende verkiezingen worden. In een toenemend aantal staten worden beschermende maatregelen verlangd voor de industrie, mede ter vermindering van de nog steeds niet afgenomen werkloosheid. Aan den anderen kant wordt aangedrongen op een politiek van bevordering van den uitvoer en het verkrijgen van toegang op de buitenlandsche markten door verruiming van contingenten aan het buitenland toegestaan inzake afzet in de Vereenigde Staten.

In Juni werd een scheepvaartwet aangenomen, waarbij subsidies voor reederijen werden vastgesteld en een wijziging werd gebracht in de vergoedingen voor het vervoer van mail. Eenigen tijd later kwam tusschen tien maatschappijen een nieuwe pool-overeenkomst tot stand betreffende het vrachtvervoer van Amerika over den Noordelijken Atlantischen Oceaan. Uit de door de pool geïnde vrachten zal 52 pCt. worden uitgekeerd aan reederijen, welke op Deutsche havens varen, en 48 pCt. aan die welke op Belgische en Nederlandse havens varen.

Naar aanleiding van de tariefpolitiek van Australië beperkte de

Japansche Regeering in Mei den invoer van Australische wol en graan; zij stelde bovendien voor eenige andere artikelen prohibitieve invoerrechten in. Ten behoeve van de Japansche wolvoorziening werden maatregelen getroffen voor den aankoop van dit product in Zuid-Amerika. In antwoord hierop heeft Australië de invoervergunningen voor vele Japansche goederen in sterke mate verminderd.

Er zijn in Japan eenige wetten tot stand gekomen, welke van internationale beteekenis zijn, aangezien zij betreffen de contrôle van den uitvoer van bepaalde basisproducten, de contrôle over de automobiëlproductie, een herziening van het douane-tarief met verhooging van enkele rechten, de bevordering van de ijzerindustrie en tenslotte de contrôle over de scheepvaartdiensten. De contrôle van den uitvoer zal ruim 40 pCt. van den Japanschen export omvatten met het doel om dezen op de meest doeltreffende wijze en naar de beste markten te doen plaats vinden. Hiertoe zal de uitvoer van bepaalde producten naar een aantal aangegeven landen slechts kunnen plaats vinden door middel van exportcentrales en op voorwaarden, die door de Regeering worden vastgesteld.

Met het oog op de betalingspositie der Zuid-Amerikaansche landen is het van belang, dat over de eerste helft van 1936 een kentering in de handelsbalans van vrijwel al deze landen is ingetreden. Terwijl in 1935 een vermeerderde vraag en stijgende prijzen een verhoogde uitvoer van grondstoffen uit deze landen mogelijk maakte, is sindsdien in verband met de opwaartsche binnenlandsche conjunctuur over het algemeen de invoer sterk toegenomen, terwijl de uitvoer niet in evenredigheid gestegen en zelfs in vele gevallen gedaald is.

PRIJZEN. KOSTEN VAN LEVENSONDERHOUD.

Stijging der prijzen gedurende het tweede kwartaal in Duitschland, Engeland, Frankrijk, daling in de Vereenigde Staten. Verschillend verloop der prijzen van belangrijke producten op de wereldmarkt.

De gestadige prijsstijging die in Duitschland de laatste drie jaren valt waar te nemen en die steeds plaats heeft in den zomer, om 's winters en in het voorjaar voor een periode van stilstand plaats te maken, is ook dezen zomer weer voortgegaan. Het algemeene indexcijfer ligt thans 14 pCt. boven het peil van begin 1933, het indexcijfer der agrarische prijzen ongeveer 31 pCt. De kosten van levensonderhoud liggen volgens de officieele cijfers thans 6 pCt. boven het jaargemiddelde over 1933.

In Engeland is de algemeene tendentie der prijzen eveneens opwaarts gericht; er zijn echter hier onderbrekingen te constateeren, vooral einde 1934. Het algemeene indexcijfer ligt thans 10 pCt. boven het peil van begin 1933, dat der voedingsmiddelen eveneens. De grondstoffenprijzen zijn, onder groote schommelingen, sinds begin 1933 ongeveer 40 pCt. gestegen.

In Frankrijk is na een sterke inzinking der prijzen, vooral van voedingsmiddelen tusschen begin 1934 en midden 1935, een even sterke stijging der prijzen gevolgd. Voor industriele artikelen was de beweging minder intensief, doch ongeveer parallel gericht. Het peil van 1933 is nu ongeveer weer bereikt. De prijsstijging der jongste maanden is ongeveer even sterk geweest bij industriele artikelen als bij voedingsmiddelen.

In de Vereenigde Staten daarentegen is de prijsbeweging van de eerste vijf maanden benedenwaarts gericht geweest, vooral bij de voedingsmiddelen, doch ook bij industrieproducten. Uiteraard liggen de prijzen hier belangrijk boven die van begin 1933, toen de dollar nog niet gedevalueerd was; doch ook sinds einde 1933, toen het eerste rustpunt na de devaluatie was bereikt, is de stijging ruim 10 pCt. bij den algemeenen index en ruim 30 pCt. bij de agrarische producten.

De gebruikelijke tabel volgt hierachter.

Indexcijfers, 1936.

Landen.	Tijdstak.	Algemeen indexcijfer groot- handelsprijzen.	Landbouw- artikelen.	Voedingsmiddelen.	Industriele artikelen.	Industriele grondstoffen.	Industriele halfabrikaten.	Industriele eindproducten.	Kosten van levensonderhoud.
Duitsland, 1913 = 100 (Kosten v. lev. 1913/14 = 100)	Febr. '36	103,6	104,8	—	—	98,7	—	119,9	124,3
	Mrt. '36	103,6	104,5	—	—	93,8	—	120,1	124,2
	April '36	103,7	105,0	—	—	93,5	—	120,3	124,3
	Mei '36	103,8	105,3	—	—	93,2	—	120,5	124,3
	Juni '36	104,0	105,7	—	—	93,4	—	120,8	124,5
	Juli '36	104,2	106,1	—	—	93,2	—	121,2	125,3
Frankrijk, 1913 = 100 (Kosten v. lev. 1914 = 100)	Febr. '36	372	391	—	356	—	—	—	486 (1e kw.)
	Mrt. '36	376	396	—	358	—	—	—	—
	April '36	371	385	—	359	—	—	—	—
	Mei '36	374	392	—	358	—	—	—	497
	Juni '36	378	394	—	364	—	—	—	—
	Juli '36	391	405	—	378	—	—	—	—
Groot-Britannië, 1930 = 100. (Kosten v. lev. Dec. 1924 = 100)	Febr. '36	91,7	—	88,1	93,6	96,3	90,1	93,1	83,5
	Mrt. '36	91,7	—	87,3	94,0	96,9	90,6	93,5	82,5
	April '36	91,9	—	87,3	94,3	97,3	91,1	96,6	82,5
	Mei '36	91,9	—	88,2	93,8	96,1	91,1	96,9	82,5
	Juni '36	92,6	—	89,3	94,3	95,9	91,5	98,1	83,5
	Juli '36	93,6	—	89,9	95,5	97,4	93,5	98,8	83,5
Vereen. Staten, 1926 = 100 (Kosten v. lev. 1923 = 100)	Jan. '36	80,6	78,2	83,5	—	78,1	74,8	82,4	84,8
	Febr. '36	80,6	79,5	83,2	—	79,1	74,6	82,2	84,4
	Mrt. '36	79,6	76,5	80,1	—	77,4	74,4	81,3	84,1
	April '36	79,7	76,9	80,2	—	77,0	74,5	81,6	84,3
	Mei '36	78,6	75,2	78,0	—	75,8	74,1	80,5	84,6
	Juni '36	79,2	78,1	79,9	—	77,6	73,9	80,7	86,0

1) Bewerkte goederen.

Wat de belangrijkste afzonderlijke goederen betreft, valt nog het volgende te vermelden.

De graanprijzen bewegen zich opnieuw in stijgende lijn in verband met de slechte oogstvooruitzichten door de droogte in de Vereenigde Staten en Canada. De voorraden zijn bovendien kleiner dan gedurende de geheele crisisperiode het geval geweest is.

De suikerprijzen bevinden zich op een peil, dat van dat van het vorig jaar weinig afwijkt. De statistische positie is verder verbeterd, doch de exportcijfers van Java waren laag.

De theeprizen zijn in Maart aangekomen op een evenwicht, waaromheen zij zich sindsdien ongeveer hebben bewogen. Het peil der prijzen is hoger dan gedurende het vorige jaar in den zomer, doch belangrijk beneden den Octobertop van dat jaar. De Londensche voorraden hebben naast de seizoenbeweging een dalende tendentie. De koffieprijzen zijn nog op een zeer laag peil. Het Nationaal Koffiedepartement in Brazilië heeft opnieuw een schema van uitgebreide regeeringsaankopen opgesteld en aangenomen, waarmee ook gepaard zal gaan een vernietiging der opgekochte voorraden.

De katoenvoorraden zijn langzaam verder gedaald en de prijs is, vooral in het tweede kwartaal van 1936, gestegen. Het algemeene peil der prijzen is echter sinds 1933 nog weinig veranderd.

De rubbervoorraad heeft zijn scherpe daling sinds najaar 1935 voortgezet. De prijzen zijn in die periode gestegen. Het verbruik was in 1935 voor het eerst sinds 1928, hooger dan de productie.

Wat de metalen betreft: de prijzen van koper en lood liggen boven die van het vorig jaar; die van tin daar beneden, terwijl die van zink ongeveer op dat peil bleven. De voorraden van koper zijn verder gedaald, de productie stijgt, evenals bij zink. Daarentegen zijn de tinvoorraden in het laatste jaar vrijwel op peil gebleven; ook de loodvoorraden wijzigden zich niet sterk. De productie van deze metalen nam eveneens toe.

FINANCIEWEEZEN.

Internationaal: Onrust op de internationale geld- en kapitaalmarkt. President van Intern. Kamer v. Koophandel dringt aan op budgetair evenwicht en monetaire samenwerking. Duitsland: Verruiming goldmarkt; wet tot verlaging rente particuliere hypotheeken; Rijksclening van Mk. 500 millioen; voor buitenlandsche

crediteuren gunstige uitspraak van Hooggerechtshof te Leipzig. Frankrijk: Sterke kapitaalvlucht naar Londen, goudafvloeiing; leening ter dekking begrootingsstekort; wijziging statuten Bank van Frankrijk. Engeland: Tendens tot verstijving der geldmarkt; oprichting Staats-financieringsinstituut aangekondigd. België: Hoogere belastingsofbrengst, regeeringsprogram i. z. belastinghervorming en bevordering bedrijfsleven. Italië: Oorlogseredieten tot 13,4 milliard lire gestegen; instituut voor industriefinanciering opgericht. Roemenië: Verhooging goudprijs. Polen: Verbod gouduitvoer en afkondiging moratorium voor buitenlandse betalingen. Vereenigde Staten: Belastingontwerp wet geworden; opbrengst nieuwe belastingen op \$ 800 miljoen geraamd; surplusreserves memberbanks gestegen tot \$ 3,5 milliard; verhooging percentages verplichte bankreserves; toeneming emissiebedragen.

De monetaire moeilijkheden in Frankrijk en de daarmee gepaard gaande kapitaalvlucht naar andere landen hebben wederom verstorend gewerkt op de ontwikkeling der internationale geld- en kapitaalmarkt. Naast de uitspraak der Fransche Regeering, niet te zullen devalueeren, is het voor een groot deel te danken aan internationale samenwerking, dat een ernstige koersdaling van de Fransche franc vermeden kon worden. Allereerst heeft het Engelsche egalisatiefonds zijn tot dusver gevoerde politiek voortgezet en regelmatig steun verleend aan den koers van den franc, waardoor het aanzienlijke bedragen aan goud heeft moeten overnemen. Voorts heeft de Bank van Engeland, nadat in Frankrijk de handel in goud en vreemde munt door de banken was beperkt, aan de Engelsche banken het verzoek gericht om dien handel eveneens te beperken in het belang van de verdediging van den franc. Een soortgelijke maatregel werd genomen in Zwitserland, in dit geval echter meer speciaal met de bedoeling om speculatieve transacties tegen het eigen betaalmiddel te verhinderen.

Hoewel dus een ernstige verstoring der verhoudingen tusschen de voornaamste valuta's kon worden voorkomen, heeft de monetaire onzekerheid een ongunstigen invloed gehad op de geld- en kapitaalmarkt. In Frankrijk vertoonden de koersen van vaste rente-dragende fondsen een scherpe inzinking. De kapitaalvlucht naar Engeland beïnvloedde de positie der banken en de geldmarkt aldaar. Er vond een aanzienlijke goudafvoer naar Engeland en naar de Vereenigde Staten plaats. Terwijl de positie van den gulden nauwelijks is verzwakt, bleken in Zwitserland maatregelen tot het beteugelen van kapitaal-export noodig te zijn.

Toen tegen het einde van Juni de rust eenigszins was teruggekeerd, werden in een aantal andere landen maatregelen genomen, welke de verdediging van de eigen betalingspositie beoogden. Zoo werd in Polen de gouduitvoer verboden, en een moratorium voor de buitenlandse betalingen afgekondigd, terwijl in Roemenië de binnenlandsche goudprijs verhoogd werd.

Op de einde Juni te Parijs gehouden vergadering van de Internationale Kamer van Koophandel verzocht de president alle nationale groepen der Kamer nogmaals om hun Regeeringen te wijzen op de noodzakelijkheid, eenerzijds van een op budgetair en financieel evenwicht gerichte politiek, anderzijds van een nauwe samenwerking op monetair gebied, teneinde de zoo dringend gewenschte stabiliteit te verkrijgen.

De in Duitschland gevolgde conjunctuurpolitiek heeft een gunstigen invloed uitgeoefend op de binnenlandsche geld- en kapitaalmarkt. De groote liquiditeit der ondernemingen en de daarmee gepaard gaande geringe vraag naar geldmiddelen uit het bedrijfsleven, alsmede de beperking van particuliere emissies, heeft een toenemende ruimte van de geldmarkt tengevolge gehad. Hierdoor is de geldrente met een onderbreking in den herfst van 1935, gedaald sinds 1932. Bij de reeks van maatregelen tot gedwongen verlaging van den rentevoet is einde Juni een nieuwe wet gekomen tot verlaging van de rente van door particulieren verleende hypothecaire credieten. Nadat begin 1935 reeds de rente van de bankhypotheeken welke het grootste deel der lang loopende hypothecaire schulden uitmaken, was verlaagd tot een niveau, dat in verband met den economischen toestand redelijk werd geacht, worden thans ook de genoemde credieten aan dit niveau aangepast.

De aandeelenkoersen hebben, na een kleine onderbreking in den herfst van 1935, de stijging welke sinds 1932 heeft plaats gevonden, voortgezet; deze stijging werd veroorzaakt door de vermeerderde vraag voor belegging en de opleving in het bedrijfsleven, waardoor hogere dividenden konden worden uitgekeerd. Ook de koersen van obligaties zijn gestegen onder invloed van de geld-

ruimte. De Regeering heeft van deze gunstige omstandigheid gebruik gemaakt en heeft einde Juni de uitgifte van een $4\frac{1}{2}$ pCt. leening ten bedrage van Mk. 700 miljoen aangekondigd, waarvan reeds Mk. 200 miljoen vast geplaatst. Deze leening dient volgens uitlating van Dr. Schacht tot verdere consolidatie van de verplichtingen op korten termijn, welke zijn aangegaan ten behoeve van de werkverschaffing en de opleving van de industrie. Nadat de Regeering algemeen tot intekening had opgewekt en ook een beroep op de bedrijven was gedaan om een gedeelte der winst in de nieuwe stukken te beleggen, was het resultaat der inschrijving dat de leening met een gering bedrag overteekend werd.

In Mei heeft het Hooggerechtshof te Leipzig een arrest gewezen, dat van groote beteekenis is voor de verhouding tusschen Duitsche debiteuren en buitenlandsche crediteuren. Het Hof heeft n.l. bepaald dat de buitenlandsche houder van een vordering in marken niet geacht wordt afstand te doen van de inning dezer vordering, wanneer hij de door een debiteur aangeboden betaling op spermark-rekening weigert te accepteren. Slechts in bijzondere gevallen zal de crediteur, met het oog op het wederzijdsche belang, verplicht zijn een zoodanige betaling te accepteren als voldoening van de schuld.

Ter bevordering van den handel in Spermarken is bepaald, dat deze marken onder zekere restricties in het vervolg ook aan derden kunnen worden verkocht. Vanaf 1 Juni 1936 is voorts de invoer van Duitsche pasmunt verboden; reizigers mogen boven de toegestane Mk. 20 bankbiljetten slechts Mk. 40 aan zilvergeld bij zich hebben.

De stakingsbeweging in Frankrijk en de zwakke positie der Fransche schatkist, welke naar verwacht werd nog verder ongunstig beïnvloed zou worden door de aan de arbeiders verleende concessies, verwekten een ernstige ongerustheid ten aanzien van het betalingsmiddel van dit land. De spaarders ontteden zich op groote schaal van hun obligaties, waarvan de koersen dientengevolge aanzienlijk terugliepen. Een sterke kapitaalvlucht, vooral naar Engeland, veroorzaakte een vermindering van den goudvoorraad van de Bank van Frankrijk van frs. 65,6 milliard op 27 Maart 1936 tot frs 54,0 milliard op 26 Juni. De nieuwe Regeering heeft echter duidelijk te kennen gegeven dat de franc gehandhaafd zal blijven; einde Maart werd het disconto van $3\frac{1}{2}$ pCt. tot 5 pCt. verhoogd en toen de kapitaalsafvloeiing nog steeds aanhield, werd dit begin Mei op 6 pCt. gebracht. Bovendien verzocht de Bank van Frankrijk met aandrang aan de particuliere banken om zich te onthouden van speculatieve transacties tegen het nationale betaalmiddel; met name werden niet-officieele maatregelen genomen tot beperking van den handel in goud en vreemde munt.

Op 19 Juni hield de Minister van Financiën, Auriol, een rede, waarin hij een overzicht der Staatsfinanciën gaf. Het begrotingstekort werd door hem op ongeveer frs. 7 milliard gesteld; bovendien zal de schatkist frs. 3 milliard nodig hebben voor terugbetaling in November van het Engelsche crediet, alsmede rond frs. 5 milliard voor uitbetalingen op grond van de nieuwe sociale wetten. Ter dekking van de schatkistbehoefte werd de uitgifte van een leening aangekondigd. In afwachting daarvan verkreeg de Regeering een overbruggingscrediet van maximaal frs. 10 milliard bij de Bank van Frankrijk en werden de reeds door deze instelling gediscoteerde schatkistbiljetten omgezet in tijdelijke voorschotten tot een maximum van ongeveer frs. 14 milliard. In verband met de te voeren leeningspolitiek achtte de Regeering het van veel belang indien de in Frankrijk opgepotte bedragen, welke op frs. 60 milliard werden geschat, zouden kunnen worden gemobiliseerd.

Intusschen had het optreden der Regeering het vertrouwen op monetair gebied min of meer doen terugkeeren, hoewel men toch rekening bleef houden met inflatiemogelijkheden in verband met de verhoogde Staatsuitgaven. Vanaf 26 Juni was weer een geringe vermeerdering van den goudvoorraad te constateren; nog in dezelfde maand werd het disconto via 5 pCt. tot 4 pCt. verlaagd, waarna op 9 Juli een verdere verlaging tot 3 pCt. plaats vond. De verlaging van den rentestand werd noodzakelijk geacht in verband met de aan de industrie te verleenen credieten, ten behoeve waarvan een ruimer credietpolitiek door de circulatiebank werd aangekondigd, en voorts voor de uitgifte van de nieuwe leening. De inschrijving op deze leening, waarvoor geen bedrag van uitgifte werd vastgesteld, is op 10 Juli geopend. Ter stimuleering van de intekening werden ook kleine coupures uitgegeven; de looptijd bedraagt 6 maanden en een jaar, terwijl de rente op $3\frac{1}{2}$ resp. 4 pCt. werd bepaald.

In Juli werd door de Kamer en den Senaat goedgekeurd een wetsontwerp tot wijziging der statuten van de Bank van Frankrijk. Hierdoor zal de Gouverneur van deze bank in sterkere mate afhankelijk van den Staat worden. De Raad van Regenten zal worden uitgebreid tot 20 leden, waarvan vijf uit de kringen der producenten, vijf uit die van handel en verbruik en de overige tien uit andere kringen; de Raad zal een beeld moeten geven van het geheele bedrijfsleven van het land. Zoo zullen o.a. ook de vakverenigingen vertegenwoordigd zijn en de Ministers van Financiën, Economische Zaken en Koloniën elk een vertegenwoordiger benoemen. Op de samenstelling van den Raad zal de Regeering een overheerschenden invloed krijgen. Tenslotte werd het stemprivilege der 200 grootste aandeelhouders afgeschaft, waardoor in de toekomst alle aandeelhouders het stemrecht zullen bezitten.

De Engelsche geldmarkt heeft den invloed ondervonden van de kapitaalvlucht uit Frankrijk. Aan de eene zijde zijn door de toevloeiing van Fransch kapitaal de deposito's bij de Engelsche banken gestegen; die der vijf groote banken bedroegen einde Juni tezamen £ 1,94 milliard en zijn hiermede sinds het midden van het vorige jaar met £ 148 millioen toegenomen. Daartegenover staat echter, dat het egalisatiefonds geregeld steun heeft verleend aan den koers van den Franschen franc. Aangezien het fonds daartoe noodzaak was groote bedragen aan goud op te nemen en dit slechts kon geschieden tegen afgifte van schatkistbiljetten, werd een druk op de geldmarkt uitgeoefend. De bankdeposito's bij de Bank van Engeland zijn hierdoor gedaald. Het gevolg van de genoemde factoren was stijging van de geldrente.

De Engelsche Regeering heeft ten aanzien hiervan echter verklaard, dat de politiek van goedkoop geld niet opgegeven zal worden. Zij heeft er ook op gewezen, dat de destijds ingestelde contrôle op de emissiemarkt ten doel heeft, den wisselkoers te beschermen en de binnenlandsche kapitaalmarkt zoo veel mogelijk te reserveeren voor binnenlandsche uitgiften. In verband met de moeilijkheid, door vele ondernemingen ondervonden bij het plaatsen van een leening op de emissiemarkt of bij de banken, werd de oprichting aangekondigd van een financieringsinstituut, dat financieele hulp zal verleen aan bedrijven, welke gezond zijn doch geen crediet van particuliere instellingen ontvangen.

In België hebben de belastingontvangsten zich in gunstigen zin ontwikkeld. De totale opbrengst over de 18 maanden die sedert Januari 1935 zijn verlopen, bedroeg frs. 8193 millioen, waarmede de raming met frs. 128 millioen werd overtroffen. De Regeering gaf einde Juni een overzicht van haar programma, waarbij zij verklaarde dat het begrotingsevenwicht de basis zal blijven van de Belgische financieele politiek. De Regeering wil de kapitaalmarkt saneeren en den rentestand verlagen; de in het buitenland uitstaande openbare schulden zullen zoo spoedig mogelijk geconverteerd worden, waarbij deze schulden eventueel zullen worden terugbetaald of omgezet in binnenlandsche schulden. Ook zal getracht worden om te komen tot een fiscale vereenvoudiging, waarmee gepaard zal moeten gaan een vermindering van de belastingen. De Regeering hoopt hiertoe in staat gesteld te worden door de economische expansie, welke wordt nagestreefd door een uitgebreid programma ter bevordering van het bedrijfsleven.

In Italië heeft de Regeering einde Juni machtiging verkregen voor een nieuw crediet van 1300 millioen lire, waardoor het ten behoeve van de krijgsverrichtingen toegestane bedrag thans is gestegen tot 13,4 milliard lire. Medegedeeld wordt, dat de Regeering bovendien omstreeks 2 milliard lire heeft uitgegeven als gevolg van de sancties. De dekking van deze uitgaven zal gedeeltelijk geschieden door de conversie van $3\frac{1}{2}$ pCt. staatsschuld tot 5 pCt. onder bijbetaling van 15 pCt., waardoor de noodige contante middelen worden verkregen. De industriele bedrijvigheid zal bevorderd worden door het Istituto Mobiliare Italiano, hetwelk voorschotten tegen onderpand zal verleen aan ondernemingen en zal kunnen deelnemen in het kapitaal daarvan. In deze richting wijst ook de verlaging van het officieele disconto en de rente op voorschotten van de circulatiebank van 5 tot $4\frac{1}{2}$ pCt.

In aansluiting op het in Roemenië sinds eenigen tijd toegepaste stelsel van het toekennen van premies bij den aan- en verkoop van deviezen, werd met ingang van 1 Juli 1936 de goudprijs in dit land verhoogd, waardoor de muntpariteit tegenover de goudvaluta's met ongeveer 27 pCt. verlaagd werd. In Polen werd de deviezenhandel aan een contrôle onderworpen in verband

met de zwakke betalingspositie van het land. Daar de goudvoorraad sterk was gedaald, werd tevens een embargo op den gouduitvoer ingesteld. Nadat ook de buitenlandsche goederenhandel onder een scherpe contrôle was geplaatst, werd in Juni een moratorium afgekondigd voor de betalingen aan het buitenland; dit moratorium is echter slechts van toepassing tegenover landen, waarmede het Poolsche handelsverkeer een nadeelig saldo aanwijst.

In de Vereenigde Staten hebben de nieuwe belastingvoorstellen langen tijd in het middelpunt der belangstelling gestaan, waardoor zoowel het bedrijfsleven als de bewegingen op de geld- en kapitaalmarkt den invloed ondervonden van de verwachtingen ten aanzien van de invoering dezer belastingen. Het door den Senaat aanzienlijk gewijzigde belastingontwerp is in Juni door het Huis aangenomen. Ondanks de wijzigingen is de hoofdgedachte van de Regeering, n.l. een sterke belasting van de onverdeelde winsten, behouden. Er zal een heffing worden ingesteld van 8 tot 15 pCt. over de totale inkomsten van maatschappijen, met een extra belasting (surtax) van 7 tot 27 pCt. op de onverdeelde winsten; de nieuwe belasting heeft een sterk progressief karakter. Voor uitgekeerde dividenden zullen de individueele aandeelhouders worden belast op de gewone basis van de incometax van 4 pCt. Voorts zal o.m. een inkomstenbelasting van 10 pCt. worden geheven op de uit de Vereenigde Staten afkomstige inkomsten van vreemdelingen die niet aldaar wonen, waarbij komt een belasting van 22½ pCt. en 75 pCt. op inkomsten genoten uit Amerikaanse bronnen door buitenlandsche maatschappijen met resp. zonder vestiging in de Vereenigde Staten. De totale opbrengst der nieuwe belastingen werd op ongeveer \$ 800 millioen geschat.

De bovengenoemde belastingvoorstellen zijn mede oorzaak geweest van een terugslag der aandeelenkoersen in het begin van Mei. Sindsdien zijn de koersen echter weer gestegen als gevolg van de gunstige berichten uit het bedrijfsleven, waarbij ook de groote ruimte op de geldmarkt een rol heeft gespeeld. De surplusreserves der z.g. memberbanks, welke van ruim \$ 3 milliard in November 1935 tot \$ 2,5 milliard in Maart 1936 waren gedaald, zijn sindsdien weer gestegen tot ongeveer \$ 3,5 milliard in Juli. Nadat van vele zijden was gewezen op de hierin opgesloten inflatiemogelijkheid in verband met de bevoegdheid der banken om deze gelden naar believen uit te zetten, besloot het Federal Reserve Board half Juli om de percentages voor verplichte bankreserves te verhoogen. Tegenover de direct opeisbare saldi zal in de hoofdsteden in het vervolg 19½ pCt. (daarvóór 13 pCt.) aan reserve aangehouden moeten worden, en tegenover de deposito's op termijn 4½ pCt. (daarvóór 3 pCt.). Men meent hierdoor de extra-reserves tot ongeveer \$ 1,9 milliard te kunnen terugbrengen.

De ruimte op de geldmarkt blijkt ook uit de cijfers der emissies te New York, welke zijn gestegen van \$ 1549 millioen in het eerste halfjaar 1935 tot \$ 2921 millioen in het eerste halfjaar 1936, van welk laatste bedrag \$ 2155 millioen voor conversie bestemd was. De uitgifte van binnenlandsche obligaties is in de genoemde periode gestegen van \$ 1512 millioen tot \$ 2590 millioen, terwijl die van aandelen van \$ 35 millioen tot \$ 215 millioen is gestegen. De toeneming was het sterkst bij de uitgiften door industrieele en openbaar-nutsbedrijven.

ARBEIDSTOESTANDEN. SOCIALE ZORG.

Werkloosheid en werkloosheidsverzekering. Arbeidsbemiddeling. Werkverschaffing en steunverleening. Binnen- en buitenlandsche trek. Vakopleiding en leerlingwezen. Internationaal: Bemoeiingen der Internationale Arbeidsconferentie met het werkloosheidsvraagstuk. Groot-Britannië: Wet tot wederopbouw van het economisch leven in de noodlijdende districten. De verdeling der werkloozen over de verschillende leeftijdsgroepen. Verlaging van de premie der werkloosheidsverzekering. De werkloosheidsverzekering in den land- en tuinbouw. Nieuwe steunregeling voor werkloozen. Duitschland: Voorstellen van den Directeur van den Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheidsverzekering tot herziening van de steunregeling voor werkloozen. Frankrijk en België: De programs der nieuwe Regeeringen. Vereenigde Staten van Amerika: Wet tot verleening van nieuwe credieten voor werkverruiming. Steunwet 1935 in strijd met de Grondwet verklaard. Gevolgen van het ongrondwettig verklaren der Nira. Campagne der Chamber of Commerce tot opneming van een grooter aantal arbeidskrachten in de bedrijven. Onderzoek naar den invloed der techniek op de werkgelegenheid. Wet op de vakopleiding.

De pogingen, in vele landen aangewend, om binnen de eigen grenzen althans vermindering van werkloosheid te bereiken, zijn in de meeste gevallen niet vergeefs geweest, doch — over de geheele wereld gezien — heeft een groot deel dergenen, die — hetzij als gevolg van de laatste economische crisis, hetzij door structuurveranderingen in het bedrijfsleven zelf — zonder werk kwamen, nog steeds geen nieuwe gelegenheid gevonden, om door productieven arbeid in hun levensonderhoud te voorzien. Behalve op middelen tot afdoende verbetering van dezen noodtoestand, blijft men — hoewel minder algemeen — zinnen op maatregelen, waardoor nieuwe inzinking in de toekomst voorkomen zal kunnen worden.

De Internationale Arbeidsconferentie heeft zich in haar laatste zitting weer in hoofdzaak bezig gehouden met de behandeling van voorstellen tot verkorting van den arbeidsduur, een middel waarvan verdeling van het beschikbare werk over een grooter aantal personen, dus vermindering van het aantal werklozen wordt verwacht. Bovendien aanvaardde zij o. m. resoluties omtrent internationale samenwerking tot uitvoering van openbare werken in tijden van groote werkloosheid; wegneming van de belemmeringen voor het herstel van het internationale ruilverkeer; effening van den weg tot hervatting der landverhuizing; bestudeering van den invloed der techniek op de werkgelegenheid.¹⁾

In Groot-Britannië, waar een deel van het bedrijfsleven, w. o. de groote op export ingestelde industrieën als de steenkolenmijnbouw en de katoenindustrie, benevens handel en scheepvaart, tot dusver achterbleef bij de opleving, waarin de meeste andere bedrijven zich verheugen, wordt het verschil in ontwikkeling tusschen de meer welvarende en de noodlijdende districten steeds schrijnender. Een wet, welke beoogt de mogelijkheid te scheppen tot wederopbouw van het ontwrichte economische leven in laatstgenoemde streken, ontving op 29 Mei j.l. de Koninklijke goedkeuring.²⁾ Ten behoeve van de oprichting of voortzetting van levensvatbare bedrijven aldaar kan thans financiële hulp uit de Staatskas worden verleend. Bovendien zijn maatregelen aangekondigd tot bevordering van de emigratie uit het moederland naar de Dominions.

De overvloed van arbeidskrachten in de laatste jaren bevorderde het indienstnemen van goedkoopere jeugdige arbeiders, die bij het bereiken van den leeftijd van 18 à 20 jaar weer door jongeren werden vervangen. Dit verschijnsel trok reeds sterk de aandacht en leidde tot het beramen van verweermiddelen, in het bijzonder van de zijde der vakorganisaties. De voorkeur voor jeugdige werkkrachten heeft er, met de lage geboortecijfers in de oorlogsjaren, ook hier toe bijgedragen, dat de werkloosheid onder de jongeren geringer is dan onder de volwassenen en de hogere leeftijdsgroepen. Bij het in Mei j.l. ingestelde onderzoek naar den leeftijd der bij de arbeidsbeurzen ingeschreven werklozen bleek opnieuw, dat 18—20-jarigen hiervan slechts een betrekkelijk klein deel (nog geen 5 pCt.) uitmaken. Daarentegen behoorde 12 pCt. tot de groep der 21—24-jarigen, terwijl resp. 25, 20 en 19 pCt. der werklozen resp. 25—34, 35—44 en 45—54 jaar oud waren³⁾. Bij vergelijking met den toestand in Mei 1935, blijkt het aandeel dergenen, die jonger waren dan 35 jaar, te zijn ingekrompen, doch dat der ouderen groter te zijn geworden⁴⁾.

De gunstige financiële uitkomsten der werkloosheidsverzekering, sinds de herziening van 1934, hebben ertoe geleid, met ingang van 6 Juli j.l., de premie voor alle verzekerden boven 18 jaar te verlagen met 2 d. per week, behalve voor hen, die werkzaam zijn in den land-, tuin- en boschbouw⁵⁾. Voor laatstgenoemde groep is een afzonderlijke verzekering op 4 Mei j.l. in werking getreden. Vanaf dien datum tot eind Juni waren 550 000 boekjes uitgereikt aan verzekerden uit deze bedrijven van 14—64 jaar.⁴⁾

Het Parlement heeft een voorstel goedgekeurd, waardoor een eind wordt gemaakt aan den sinds begin 1935 bestaanden tweeslachtigen toestand, volgens welke een deel der werklozen steun ontving overeenkomstig een op de wet van 1934 steunende regeling en de rest volgens de tevoren geldende bepalingen, indien laatstgenoemde hun een hogere uitkeering waarborgden. De schaal der steun-

1) Zie hiervoor nader het Maandschrift, afl. 7, 1936, blz. 1082 en de bijlage van afl. 8, 1936.

2) The Ministry of Labour Gazette van Juni 1936.

3) Bij het beschouwen van deze percentages zij men erop bedacht, dat van de hier genoemde leeftijdsgroepen de lagere een kleiner aantal jaren omvatten dan de hogere.

4) The Ministry of Labour Gazette van Augustus 1936.

5) The Ministry of Labour Gazette van Juli 1936.

bedragen is gunstiger geworden voor vrouwelijke kostwinners en voor gezinsleden. Bovendien is de aanpassing, ook van de voorschriften betreffende de vergoeding voor woninghuur, aan de bestaande toestanden soepeler gemaakt. Naar schatting zullen ongeveer 200 000 of $\frac{1}{3}$ van alle werklozen, die voor steun in aanmerking komen, volgens de nieuwe regeling een hooger bedrag uitgekeerd krijgen dan thans, terwijl voor ongeveer 60 000, binnen 4 of 5 maanden na de inwerkingtreding (16 November a.s.) de steun geleidelijk verlaagd zal moeten worden tot het algemeene niveau. De kosten zullen voor de Schatkist naar schatting £ 750 000 per jaar meer bedragen dan volgens de huidige regeling. ⁶⁾

Van de hand van Dr. Syrup, den Directeur van den Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheidsverzekering in Duitschland is een brochure verschenen, waarin deze de ontwikkeling van de werkgelegenheid en werkloosheid in dit land schetst. Dr. Syrup is van meening, dat 1936 een overgangsjaar vormt tusschen geleidelijk afnemende werkloosheid en bestendiging van verkregen resultaten. Hij schat het gemiddeld aantal werklozen voor dit jaar op 1,8 miljoen, waarvan ongeveer een derde is te beschouwen als de ook in normale tijden noodige arbeidsreserve. Verder zou eveneens een derde deel bestaan uit werkkrachten, die weliswaar bereid en geschikt zijn tot werken, doch om verschillende redenen (leeftijd, langdurige werkloosheid e.d.) moeilijk zijn te plaatsen. De rest omvat degenen, die de capaciteiten missen tot het verrichten van regelmatigen arbeid. Ongeveer $\frac{3}{4}$ van alle werklozen ontvangt hetzij uitkeering uit de werkloosheidsverzekering, hetzij crisissteun van den Dienst of steun van gemeentewege. De schrijver stelt nu een radicale wijziging in de steunregeling voor, waardoor deze geheel bij den Dienst zou worden ondergebracht. Alle werklozen, die tot arbeid in staat zijn, en niet in een werkverschaffing zijn tewerk gesteld, zouden — bij gebleken behoefte — rechtstreeks steun van den Rijksdienst dienen te ontvangen (dit sluit dus in, dat het recht op uitkeering uit de verzekering vervalt), terwijl personen, voor wie geen redelijke kans op tewerkstelling meer bestaat, geheel aan de zorg der gemeentebesturen zouden worden overgelaten.

De Frankfurter Zeitung teekent hierbij aan, dat weliswaar de gemeentebesturen van de voorgestelde maatregelen een aanmerkelijke verlichting zouden ondervinden, doch dat er middelen aanwezig dienen te zijn, om komende schommelingen in de conjunctuur op te vangen. De premie-opbrengst der werkloosheidsverzekering bedraagt thans ongeveer 1500 miljoen R.M. per jaar ($6\frac{1}{2}$ pCt. van het loon), terwijl voor arbeidsbemiddeling, voorlichting bij beroepskeuze, uitkeeringen aan werklozen, benevens voor het aandeel van den Rijksdienst in de werkverschaffing volgens den huidige stand van zaken, eveneens een bedrag van 1500 miljoen R.M. noodig is. Reserves voor de toekomst kunnen niet gevormd worden, zoodat bij een komende inzinking in het bedrijfsleven de Rijkskas zal moeten bijspringen. Bovendien is reeds aangekondigd, dat een grooter bedrag dan tevoren door den Rijksdienst besteed zal worden voor werkverschaffing en bijzondere voor het Rijk uit te voeren opdrachten.

Bij zijn uiteenzetting van de door de nieuwe Regeering in Frankrijk te volgen economische en sociale politiek ⁷⁾, kondigde de Minister-President o.m. wetsvoorstellen aan tot uitvoering van openbare werken, welke betere bestaansvoorwaarden voor de bevolking en voor het bedrijfsleven scheppen; voorts verlichting van den belastingdruk op de bedrijven en tijdelijken steun voor ondernemingen, die door toepassing der nieuwe sociale wetten (40-urenweek, een jaarlijksche vacantie voor alle werknemers, en collectieve contracten, welke aan bepaalde voorschriften hebben te voldoen) in financieele moeilijkheden komen; intrekking van de salariskorting voor de burgerlijke ambtenaren; ten slotte verhooging van den leerplichtigen leeftijd tot 14 jaar. Al deze wetsontwerpen zijn inmiddels reeds ingediend en door het Parlement aanvaard. Het nieuwe plan voor openbare werken omvat een tijdvak van 3 jaar en zal 20 milliard frs. kosten, waarvoor een beroep op de spaarders wordt gedaan. De Regeering verwacht van deze maatregelen niet alleen een vrijwel volledig verdwijnen van de werkloosheid, doch tevens een sterken prikkel tot herleving van de bedrijvigheid.

⁶⁾ The Ministry of Labour Gazette van Juli en Augustus 1936. Zie ook het Maandschrift, afl. 7, 1936, blz. 1087.

⁷⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LVIII no. 13 van 29 Juni 1936.

Tot de maatregelen, welke de nieuwe Belgische Regeering bij haar optreden in Juni j.l. aankondigde ⁸⁾ en voor een deel reeds tot verwezenlijking bracht, behooren o.m.: voortzetting van de politiek van openbare werken ter bestrijding van de werkloosheid, gevolgd door het vorige Kabinet-Van Zeeland; totstandkoming van een reeks sociale wetten (40-urenweek bij gevaarlijk, ongezond en vermoeiend werk; vacantie met behoud van loon; verhooging leerplichtigen en verlaging pensioengerechtigden leeftijd); bevordering van de afsluiting van bedrijfsovereenkomsten, welke o.m. bepalingen omtrent gegarandeerde minimum-loonen moeten inhouden; verplichte verzekering tegen de werkloosheid en verhooging van de uitkeeringen aan langdurig werklozen.

De opleving, welke het bedrijfsleven in de Vereenigde Staten gedurende het laatste jaar kenmerkte, bracht wel eenige, doch over het geheel toch nog zeer onvoldoende verlichting van den druk, welke de nog steeds bijzonder groote werkloosheid op de volkshuishouding uitoefent.

Op 22 Juni teekende President Roosevelt een wet ⁹⁾, waarbij — boven hetgeen nog voor hetzelfde doel van vorige credieten was overgebleven — voor het dienstjaar Juli 1936—Juni 1937 een nieuw bedrag van 1425 miljoen dollar te zijner beschikking wordt gesteld, ten behoeve van de uitvoering van openbare werken, steun aan bijzondere werkobjecten, bestrijding jeugdwerkloosheid, leningen en steun aan boeren. Het geld mag niet worden gebruikt voor de subsidieering van werken, waarbij de arbeid van vreemdelingen of gevangenen wordt toegepast. De President stelt tevens de loonen vast, welke bij de uitvoering dier werken betaald moeten worden.

De door de Regeering van President Roosevelt tot dusver t. a. v. de werkloosheidsbestrijding gevolgde politiek wordt dus voortgezet, hetgeen ook blijkt uit het program, waarmee hij de verkiezingen is ingegaan en dat o. m. de volgende punten inhoudt, welke merkwaardige overeenstemming vertoonen met de gedragslijn, welke te dien opzichte kortgeleden in Frankrijk en België is aanvaard: verhooging van de koopkracht, verhooging van den leerplichtigen leeftijd, pensionneering van oudere arbeiders, verkorting van de werkweek, meer gelijkmatige verdeling van de werkgelegenheid over het geheele jaar, betaling van toereikende minimumloonen. *).

Intusschen blijft de federale crisiswetgeving in dit land ernstige belemmering ondervinden van bepalingen der Grondwet, welke dergelijk ingrijpen niet toelaten. Zoo verklaarde in Mei j.l. het Hof van Beroep in het district Columbia, met 3 tegen 2 stemmen, de wet van 1935, waarbij 4880 miljoen dollar werden toegestaan voor werkverruiming en bestrijding van de werkloosheid, in strijd met de Grondwet. Van deze uitspraak is hooger beroep aangeteekend. *)

Als gevolg van het ongrondwettig verklaren (in Mei 1935) van de Wet van 1933 tot Herstel van het Bedrijfsleven (de Nira) zouden — blijkens van het Amerikaansch Vakverbond afkomstige verklaringen — ruim 800 000 arbeiders zonder werk zijn gekomen en zou de werktijd voor ruim 4½ miljoen zijn verlengd. *)

De Chamber of Commerce is een krachtige campagne begonnen voor het in ruimere mate dan tot dusver opnemen van werkloze arbeidskrachten in het bedrijfsleven. Dit geschiedt in samenwerking met de plaatselijke steunorganen en maakt een scherpe selectie der ingeschreven steuntrekkenden noodig. ¹⁰⁾

Daarnaast stellen het federale Bureau voor Arbeidsstatistiek en de Dienst tot bevordering der Werkgelegenheid een uitgebreid onderzoek in naar de wijzigingen, welke in den laatsten tijd in de techniek van het bedrijfsleven zijn aangebracht, en naar de mogelijkheden welke zich voordoen om de als gevolg daarvan ontslagen werkkrachten weder arbeidsgelegenheid te verschaffen. Hierbij tracht men tevens te weten te komen, hoe groot de capaciteit tot opneming van werkkrachten in de verschillende bedrijfstakken en op de verschillende trappen van technische ontwikkeling is, en of er al dan niet een vaste groep van min of meer permanent werklozen bestaat. ¹¹⁾

Een federale wet tot bevordering en subsidieering van door de Staten te verschaffen gelegenheid tot vakopleiding in landbouw, handel, nijverheid en huishouding kwam op 8 Juni j.l. tot stand. ¹²⁾

*) Persberichten.

8) Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 1 van 6 Juli 1936.

9) Chamber of Commerce of the U.S.A. Legislative no. 57 van 24 Juni 1936.

10) Washington Review van 27 Juli 1936.

11) Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, no. 8 van 25 Mei 1936.

12) Chamber of Commerce of the U.S.A. Legislative no. 58 van 2 Juli 1936.

Werkstakingen en Uitsluitingen. Krachtige stakingsbeweging in Spanje, Frankrijk en België. Eveneens veel stakingen in Polen en de Balkanstaten. Vereenigde Staten: Omvangrijke acties en stakingen in verband met vakvereinigingskwesties. De arbeidsgeschillen in 1935.

De laatste helft van het tweede kwartaal kenmerkte zich in een groot deel van Europa door een stakingsgolf, welke ook in Juli nog niet volledig was weggeëbd. Als voornaamste eischen werden daarbij vrijwel overal verbetering van het loonpeil en toepassing van de 40-urenweek gesteld.

De beweging vond haar oorsprong in Spanje, waar de laatste jaren reeds veelvuldig arbeidsconflicten, dikwijls met een politieken achtergrond, voorkwamen. Eind Mei werden in dit land niet minder dan 400 stakingen van min of meer ernstig karakter geteld, welke aanvankelijk tot successen leidden, o.m. in de mijnen, waar de 40-urige werkweek werd ingevoerd. De omstreeks half Juli uitgebroken burgeroorlog maakte voorloopig een eind aan deze stakingen.

Nadat de Kamerverkiezingen een overwinning voor de in het Volksfront verbonden partijen had gebracht, laaide eind Mei in Frankrijk een omvangrijke stakingsbeweging op, waarbij de werknemers — in het vooruitzicht van spoedig door de Regeering te treffen maatregelen — ingrijpende verbetering eischten van hun levensvoorwaarden, in het bijzonder verhooging van het loon, invoering van de 40-urenweek en van vacantie met behoud van loon, benevens erkenning van het vrije vereinigingsrecht. Deze stakingsbeweging ving aan met de stopzetting van de metaal- en machine-industrie in Parijs e.o. en breidde zich vandaar snel uit tot andere districten en bedrijven, zoodat weldra ongeveer 1 miljoen (volgens sommige schattingen 1½ miljoen) arbeiders in den strijd waren gewikkeld. Deze had plaats in een tot dusver vrij ongebruikelijken vorm, d.w.z. de arbeiders legden het werk neer, doch verlieten de ondernemingen niet. De Regeering greep in, waarop tusschen de centrale organisaties van werkgevers en werknemers overeenstemming werd bereikt, vrijwel gelijk staande met een volledige overwinning der arbeiders. Voor de, mede als gevolg van deze stakingen, in versneld tempo tot stand gekomen nieuwe sociale wetten moge verwezen worden naar het hoofd „Arbeidersbescherming” in deze kroniek. Eind Juni braken nog stakingen van korten duur uit onder de landarbeiders, met de bedoeling hierdoor ook versnelde behandeling af te dwingen van bepaalde maatregelen ten behoeve van den landbouw.

De uit het Zuiden opgekomen stakingsgolf deelde zich eveneens mede aan het bedrijfsleven in België. Het begin werd op 3 Juni gemaakt door een „wilde” staking in de Antwerpse havens, weldra gevolgd: eerst door ± 125 000 mijnwerkers in de voornaamste kolenbakkens, daarna door de werknemers in tal van andere bedrijven, w.o. de metaalnijverheid, de diamant-industrie, het bouwvak met aanverwante bedrijven, de textielnijverheid, in enkele streken zelfs de buurtspoorwegen, tramlijnen en openbare diensten; in totaal hadden ongeveer ½ miljoen arbeidskrachten zich bij de beweging aangesloten. De hierbij gestelde eischen kwamen in groote trekken vrijwel overeen met die der Fransche arbeiders (minimum-loonen, 40-urenweek, betaalde vacantie, waarborg vakvereinigingsvrijheid). De inmiddels nieuw opgetreden Regeering-Van Zeeland riep op 17 Juni vertegenwoordigers van de werkgevers en werknemers bijeen, die een ontwerp-overeenkomst aanvaardden, waarbij de voornaamste eischen der arbeiders werden ingewilligd. Wetsontwerpen tot invoering van de 40-urenweek, vacantie met behoud van loon, benevens tot verbod van looaftrek voor bepaalde doeleinden, werden ingediend en met spoed door het Parlement aanvaard (zie hiervoor nader onder de rubriek „Arbeidersbescherming” in deze kroniek). Ondanks het bereikte algemeene accoord, vorderde de werkhervatting in de afzonderlijke bedrijven hier en daar slechts schoorvoetend. Begin Juli scheen zelfs een nieuwe storm op te steken, toen in Antwerpen door de zeelieden het werk werd neergelegd, de diamantbewerkers, wegens het uitblijven der toegezegde loonsverhooging, opnieuw in staking gingen en ook de kantoorbedienden en het lager overheidspersoneel weer blijk gaven van groote ontevredenheid met de geldende arbeidsvoorwaarden. Deze beweging, waarbij de arbeiders ten deele hun doel bereikten, duurde echter slechts kort.

Behalve in de reeds genoemde landen kwamen ook in Polen en in de Balkanstaten verscheidene stakingen voor.

In de Vereenigde Staten van Amerika zijn in het bedrijfsleven weer sterke spanningen ontstaan, in hoofdzak voortspuitende uit vakvereenigingskwesties. Ernstige conflicten dreigden in de staal- en de textielindustrie, terwijl stakingen voorkwamen in de wapen- en munitiefabrieken, de zijde-industrie, den mijnbouw en de metaalnijverheid. Dat trouwens ook het jaar 1935 niet tot de weinig bewegene had behoord, blijkt wel uit het feit, dat blijkens het onlangs verschenen verslag in dat jaar 2014 arbeidsconflicten zijn geteld, een hooger aantal dan sinds 1921 was voorgekomen. Daarbij waren in totaal 1 117 000 arbeiders betrokken geweest en gingen 15½ miljoen arbeidsdagen verloren.

Arbeidsvoorwaarden. Frankrijk: algemeene loonsverhooging. Wet op de collectieve arbeidsovereenkomst en andere sociale wetten. België: loonsverhooging in verschillende bedrijfstakken. Italië: stijging der loonen in verschillende collectieve arbeidsovereenkomsten. Groot-Britannië: loonsverhooging gedurende het eerste halfjaar 1936. Noorwegen: collectief contract in het reedersbedrijf. Vereenigde Staten: verkorting van den werktijd in den mijnbouw.

In verschillende Europeesche landen viel een duidelijke tendenz tot loonsverhooging waar te nemen. Vond deze verhooging praktisch zonder arbeidsconflicten plaats in Italië en Engeland, in Frankrijk en België werden de eischen tot loonsverhooging begeleid door massale stakingen. Door de Fransche en Belgische Regeering werden verschillende maatregelen getroffen inzake de arbeidsvoorwaarden¹⁾. Op 24 Juni werd in Frankrijk de Wet op de collectieve arbeidsovereenkomst aangenomen. Volgens deze wet kan de Minister het afsluiten van contracten bevorderen en zelfs de bepalingen voor alle werkgevers en werknemers in een bepaald gebied bindend verklaren; tevens kan hij bij geschillen intervenieeren en een gemengde commissie in een bepaald geval tot dat doel benoemen. Ten aanzien van den inhoud der contracten zijn voorschriften vastgesteld.²⁾ Om de industrie, waar de personeelkosten ten gevolge van de loonsverhoogingen zullen toenemen, tegemoet te komen, heeft de Regeering een wetsontwerp samengesteld ten einde nieuwe credietfaciliteiten bij de banken mogelijk te maken.

Aangaande de wetten op den arbeidsduur en op de vacantie met behoud van loon, welke zoowel in Frankrijk als in België tot stand kwamen, vindt men een en ander vermeld onder het hoofdstuk „Arbeidersbescherming”.

In België zijn in verschillende bedrijfstakken de loonen verhoogd. Bij de nieuw gesloten overeenkomst voor den mijnbouw werd een algemeene loonsverhooging verkregen van 5 pCt. met een minimumloon van 32 frs. per dag en werd in beginsel overeenstemming verkregen ten aanzien van betaalde vacantie. Voor de ijzergieterijen bevat het nieuwe accoord een verhooging van 4 frs. op een gemiddeld loon van 35 frs. en een verhooging van 3 frs. voor de loonen, die dit bedrag overschrijden. In de Antwerpsche haven is een overeenkomst bereikt met een loonsverhooging van 12 frs. per dag. In de bouwbedrijven werd het uurloon met 0,30 frs. verhoogd, voorloopig tot 1 October 1936. In de textielindustrie werd in verschillende streken een minimumloon van 30 frs. per dag vastgesteld; de loonen stegen gemiddeld 5 tot 8 pCt. De paritaire commissie voor de diamantnijverheid heeft besloten tot een loonsverhooging van 10 pCt. bij een minimum uurloon van 5 frs. en zes betaalde vacantedagen per jaar. De verhooging van 15 pCt. van de loonen in het reedersbedrijf, welke reeds voorloopig was ingevoerd, is thans definitief tot 1 Juli 1937 vastgesteld. De stokers en matrozen ontvangen bovendien nog een bijzonderen toeslag van 2½ pCt., waardoor hun loon stijgt tot het peil van de periode 1929 tot 1932. De loonen zullen stijgen of dalen met het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud.

In verschillende takken van bedrijf in Italië zijn de loonen belangrijk verhoogd. In het nieuw afgesloten collectief contract in de metaalindustrie zijn de loonen met 10 pCt. gestegen, terwijl ook voor de textielindustrie, de leerlooierijen, den mijnbouw, de semi-overheidsbedrijven (gas, waterleiding en electriciteit) en verschillende andere bedrijfstakken de loonen van 7 tot 11 pCt. verhoogd werden. In totaal hebben reeds meer dan 2 miljoen arbeiders van deze verhooging geprofiteerd. De opvallende prijsstijging was mede een oorzaak tot deze loonsverhooging. In Groot-Britannië houdt de loonstijging nog steeds aan. Gedurende het eerste halfjaar van 1936 verkregen ongeveer 2 mil-

1) Maandschrift, afl. 7, blz. 1089—1093.

2) Maandschrift, afl. 7, blz. 1093.

lioen arbeiders een loonsverhooring, hetgeen een vermeerdering van het totaal loonbedrag per week van £ 275 000 beteekent, terwijl daarentegen 100 000 arbeiders een loonsverlaging ondergingen tot een totaal loonbedrag per week van £ 2.700.

In Noorwegen is tusschen de reeders en de vertegenwoordigers der zee-lieden voor den tijd van twee jaar een collectief contract afgesloten, waarbij het loon voor het lagere personeel met 2 à 3 pCt. verhoogd werd.

In een overeenkomst tusschen vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers in den steenkolenmijnbouw in de Vereenigde Staten is de werktijd verkort van 8 op 7 uur per dag met handhaving van hetzelfde dagloon. Tevens is een werkweek van 5 dagen ingevoerd, terwijl maximaal 12 weken per jaar 6 dagen gewerkt mag worden.

Organisatie van werkgevers en werknemers. Streven naar aaneensluiting bij de werknemersorganisaties. De bestrijding van crisis en werkloosheid. Verhouding van het Fransche Socialistische vakverbond tot de Regeering. Maatregelen tegen de actie van uiterste richtingen. Standpunt van het Prot. Chr. vakverbond van werknemers in Zwitserland ten opzichte van de politieke actie. Vereenigde Staten: uitbreiding van het Comité voor industrie-organisaties, stichting van een politieke arbeidersorganisatie. Groei van het ledental bij sommige werknemersorganisaties.

Het vraagstuk tot herstel der eenheid tusschen socialisten en communisten, dat door laatstgenoemden aan de orde werd gesteld om tot krachtiger bestrijding van het fascisme te komen, bleef in de afgelopen maanden de aandacht vragen. Zoo kwam het ook in behandeling op het begin Juli gehouden driejaarlijkse congres van het I.V.V. Het Noorsche vakverbond, dat langen tijd geweifeld heeft tusschen aansluiting bij het I.V.V. en de Roode Vak-Internationale (Moskou), doch sedert het begin van dit jaar van eerstgenoemd Verbond deel uitmaakt, stelde voor met de vakverenigingen van de Sowjet-Unie en met de R.V.I. onderhandelingen te openen over aaneensluiting of samenwerking. Dit voorstel vond bij de meerderheid van het congres onvoldoende weerklank, o.a. omdat men van meening was, dat men zich bij pogingen tot versterking der vakbeweging niet tot Rusland moest bepalen, terwijl men de R.V.I. alleen nog maar in naam als een internationale beschouwde, nu deze na de aansluiting van het Fransche communistische bij het socialistische vakverbond ¹⁾ vrijwel enkel uit Russen bestaat. Ten slotte werd bij resolutie besloten, in verband met den ernst van den internationalen toestand de pogingen tot verkrijging van vakbewegingseenheid voort te zetten en daartoe o.a. onderhandelingen te beginnen met de vakcentralen van Amerika, Australië, Nieuw-Zeeland, Rusland en het verre Oosten. ²⁾

Vertegenwoordigers van de beide politieke internationalen, de Socialistische Arbeiders-Internationale en de Communistische Internationale, hielden besprekingen over de mogelijkheid van een eensgezinde internationale actie. Eerstgenoemde Internationale wees echter deze samenwerking af op grond van de overweging, dat bepaalde partijen, die bij haar aangesloten zijn, er tegenstandster van zijn. ³⁾ Met betrekking tot de verhouding tusschen de beide richtingen in de afzonderlijke landen zij vermeld, dat het Britsche vakverbond aan de op zijn standpunt staande plaatselijke centralen verzoekt, communisten, die ondermijnenden arbeid verrichten, uit de plaatselijke raden, waarin men samenwerkt met de Arbeiderspartij, te verwijderen. Eenige organisaties, die aan dit verzoek weigerden te voldoen, werden van de lijst van plaatselijke centralen afgevoerd. ⁴⁾ Pogingen om de Communistische Partij in de Arbeiderspartij te doen opnemen, werden door den Nationalen Raad van deze met een weigering beantwoord. ⁵⁾ De Noorsche Arbeiderspartij sloeg een voorstel van de Communistische partij tot samenwerking bij de verkiezingen af, doch noodigde de leden dier partij uit tot organisatorische eenheid te komen. ⁶⁾ Ook de Poolse Socialistische partij wees samenwerking met de Communistische partij van de hand; wel besloot zij tot een niet-aanvalstactiek, ⁷⁾ terwijl zij een gemeenschappelijk front vormde met de rechts van haar staande Volkspartij. Het congres der Zwitsersche Socia-

1) Zie vorige Kroniek.

2) Bulletin van het I.V.V. van 15 Juli 1936.

3) Vooruit, 2 Juni 1936.

4) Bulletin I.V.V., 30 April 1936.

5) Vooruit, 16 Juli 1936.

6) Vooruit, 12 Mei 1936.

7) Vooruit, 12 Mei 1936.

listische partij verwierp eveneens een voorstel om een eenheidsfront met communisten voor te bereiden. ⁸⁾ Hiertegenover schijnt in België onder invloed van den uitslag der laatste verkiezingen de wensch veld te winnen om tot een anti-fascistisch volksfront te komen, waarbij dan echter, zooals in Frankrijk en Spanje, ook andere groepen dan Socialisten en Communisten zullen zijn aangesloten. ⁹⁾ In laatstgenoemd land kwam het tot samensmelting van de Socialistische en de Communistische jeugdorganisaties. ¹⁰⁾ In Griekenland besloten volgens een bericht van Communistische zijde de Socialistische en de Communistische vakverenigingen tot fusie. ¹¹⁾

Naast dit streven naar aansluiting van de richtingen stonden eenige op zich zelf staande gevallen van concentratie of samenwerking. Zoo gingen de aan het I.V.V. verwante internationale organisaties van bouwvakarbeiders en houtbewerkers tot fusie over. ¹²⁾ Het Zweedsche Socialistische vakverbond en de Centrale Zweedsche organisatie van bedienden vormden een gemengd comité tot regeling van zaken van gemeenschappelijk belang. ¹³⁾ Het nieuwe Japansche verbond van vakverenigingen, blijkens mededeeling in vorige kronieken ontstaan door vereeniging van twee centrale organisaties, besloot tot steun aan de (politieke) Sociale Massapartij. ¹⁴⁾ Het Chr. Verbond van Poolsche beroepsverenigingen — ± 150 000 leden — verzocht toetreding tot het Intern. Chr. Vakverbond. ¹⁵⁾ Evenzoo besloot het gereorganiseerde Argentijnsche vakverbond tot aansluiting bij het I.V.V. ¹⁶⁾

Met betrekking tot de bestrijding van crisis en werkloosheid, die een belangrijke plaats in de werkzaamheden der organisaties bleef innemen, zij vermeld, dat het hiervoor vermelde congres van het I.V.V. in een resolutie over de verschillende ontworpen Plannen van den Arbeid opmerkte, dat het niet mogelijk is, de crisis in nationaal bestek op te lossen en dat het wenschelijk is deze plannen in internationaal verband te bezien. Het bestuur werd opgedragen, met dit doel een conferentie van vertegenwoordigers van aangesloten organisaties te beleggen. ¹⁶⁾

Wat de afzonderlijke landen betreft, stelde het Belgische vakverbond met het oog op het optreden der nieuwe Regeering een program op, dat o.a. de volgende wenschen bevatte: verkorting van den werktijd tot 40 uur per week; verlenging van den leerplicht tot 16 jaar; pensionneering op 60-jarigen leeftijd; invoering van verplichte werkloosheidsverzekering met bijdragen van werknemers, werkgevers en de Overheid; invoering van verplichte ziekteverzekering; vaststelling van minimum-loonen; een politiek van openbare werken, aangepast aan de conjunctuur; structuurhervormingen door uitbreiding van de openbare contrôle op het credietwezen, het transportwezen en grondstoffen produceerende bedrijven; reorganisatie van industrieën o.a. om meer in de behoeften van de binnenlandsche markt te voorzien. ¹⁷⁾ Het Centrale Comité van Belgische industrieelen richtte naar aanleiding van de tot stand koming van de Wet op de 40-urige werkweek gezamenlijk met de Federatie van Kamers van Koophandel een adres tot den Koning, waarin zij waarschuwden voor de gevolgen, die een strenge toepassing van genoemde Wet voor industrie en handel zou hebben, en de instelling van een studiecommissie verzochten tot regeling van de wijze van uitvoering der Wet. ¹⁸⁾

Het Fransche Socialistische vakverbond sprak bij het optreden der nieuwe Regeering (Regeering van het Volksfront, waarbij ook het Verbond is aangesloten) vooral den wensch uit tot krachtdadige bestrijding der werkloosheid door middel van openbare werken overeenkomstig het in een vorige kroniek vermelde Plan van den Arbeid van het Verbond. Men verklaarde zich, naar aanleiding van een verzoek van de Socialistische partij, bereid met de nieuwe Regeering samen te werken in de organen voor de leiding van de volkshuishouding en de uitvoering van het Plan van den Arbeid, doch men

8) Vooruit, 8 Juni 1936.

9) Vooruit, 20 Juni en 6 Juli 1936.

10) Alg. Handelsblad, 9 Juni 1936.

11) De Tribune, 15 Juni 1936.

12) Vooruit, 24 Juli 1936.

13) Informations Sociales, 25 Mei 1936.

14) Bulletin I.V.V., 23 April 1936.

15) Persdienst I.C.V., 29 Mei 1936.

16) Bulletin I.V.V., 15 Juli 1936.

17) De Belgische Vakbeweging, 25 Mei 1936.

18) Nieuwe Rotterd. Courant, 12 Juli 1936.

wees, op grond van het standpunt tot onafhankelijkheid der vakbeweging van politieke partijen, directe deelneming aan de Regeering af.¹⁹⁾

Tegen de werkzaamheid van uiterste richtingen werd in verschillende landen weder opgetreden in den vorm van ontbinding van vereenigingen, arrestaties van leiders e.d. Zoo werden in Frankrijk van overheidswege verschillende fascistische strijdorganisaties verboden.²⁰⁾ Hier en daar werden ook maatregelen tegen vakvereenigingen genomen. In Griekenland b.v. werd de ontbinding van de ambtenaarsbonden gelast.²¹⁾

Van de verdere voorvallen verdient nog vermelding, dat het Zwitsersche Verbond van Prot. Chr. Arbeiders en Bedienden, in afwijking van de opvattingen in Prot. Chr. vakvereenigingskringen hier te lande, het besluit nam, dat men bij politieke verkiezingen kandidaten, die lid van het Verbond zijn of er sympathiek tegenover staan, kan ondersteunen, en zoo noodig met politieke groepen een verkiezingsovereenkomst kan sluiten of zelf kandidaten stellen.²²⁾ In de Vereenigde Staten kreeg het onlangs gestichte Comité voor Industriele Organisatie, dat in het Amerikaansche vakverbond de voorstanders van industrie-organisaties (tegenover beroepsorganisaties) vereenigt, een belangrijke versterking door aansluiting van het verbond van arbeiders in de ijzer-, staal- en blikbedrijven. Mede zij vermeld, dat de leider van genoemd Comité met anderen overging tot oprichting van een Arbeiders-Liga, die zelfstandige politieke actie zal voeren, waarvan de groote meerderheid der Amerikaansche vakvereenigingsleiders tot dusver wars is geweest.²³⁾

Het ledental van sommige werknemersvakvereenigingen vertoonde den laatsten tijd een belangrijken groei. Zoo was het aantal leden van het Fransche Socialistische vakverbond eind Juni tot 3,26 millioen gestegen, dat is bijna 3 maal zooveel als bij de samensmelting (in Maart) met de Communistische bonden. Het ledental van het Spaansche Socialistische vakverbond groeide van 450 000 begin 1935 tot ruim een millioen in 1936. Het Zweedsche vakverbond steeg in 1935 van 653 000 tot 701 000, het Deensche van 344 000 tot 381 000. Het aantal leden van het Intern. Chr. Vakverbond steeg van 1 007 000 tot 1 109 000.²⁴⁾

Arbeidersbescherming. Internationaal: 20e zitting der Internationale Arbeidsconferentie. Besluiten van den Raad van Beheer. Richtlijnen voor de Balkanstaten t.a.v. bescherming van jeugdige werkkrachten. België: Wetten op de 40-urenweek en betaalde vacantie. Frankrijk: Wetten op de 40-urenweek, betaalde vacantie en collectieve arbeidsovereenkomsten. Groot-Brittannië: Regeeringsverklaring over de werktijdverkorting. Wet op den arbeid van vrouwen en kinderen. Duitschland: Vacantiezegels in het bouwbedrijf. Arbeidstijd in bakkerijen. Italië: Voorschriften voor vacantie met behoud van loon. Zweden: Afschaffing nachtarbeid en ploegenstelsel voor werkkrachten beneden 16 jaar. Noorwegen: Nieuwe wet op de arbeidersbescherming. Sovjet-Unie: Het arbeidsrecht in de nieuwe Grondwet. Verbetering van de rechtspositie der arbeiders. Vereenigde Staten van Amerika: Maximum-werktijden, minimum-loonen en verbod kinderarbeid toe te passen door uitvoerders Regeeringsopdrachten. Opperste Gerechtshof verklaart wettelijke bepalingen tot vaststelling van minimum-loonen voor volwassenden in strijd met de Grondwet. Verkorting werktijd in de textielnijverheid. Pan-Amerikaansch Congres voor Bedrijfshygiëne.

Voor de sociale wetgeving is deze verslagperiode buitengewoon vruchtdragend geweest. In tal van landen kwamen nieuwe belangrijke wetten tot stand, terwijl ook internationaal besluiten van beteekenis zijn genomen, al is het lot, dat op de Internationale Arbeidsconferentie verschillende ontwerpverdragen tot toepassing van de 40-urenweek werd beschoren, niet onverdeeld gunstig te noemen. Niet minder dan 5 van de 8 agenda-punten der in Juni j.l. gehouden 20e zitting dier Conferentie waren aan dit onderwerp gewijd. Daarvan waren die betreffende de verkorting van den werktijd bij openbare werken, in het bouwbedrijf, de ijzer- en staalindustrie en den steenkolenmijnbouw in 1935 reeds in eerste instantie besproken; dit jaar was daaraan nog toegevoegd een overeenkomstig voorstel voor de textielnijverheid. Bij de eindstemming verkreeg slechts de ontwerp-conventie omtrent den arbeidstijd bij

19) La voix du peuple, Mei 1936.

20) Vooruit, 19 Juni 1936.

21) Alg. Handelsblad, 8 Juni 1936.

22) De Gids, 28 Mei 1936.

23) Nieuwe Rotterd. Courant, 13 Mei, 7 en 9 Juni 1936.

24) Bulletin I.V.V., 9 April en 18 Juni; Persberichten I.C.V., 29 Mei; Vooruit, 15 Mei; Tribune, 6 Juli 1936.

openbare werken de vereischte $\frac{2}{3}$ meerderheid der uitgebrachte stemmen. Voor de overige werd het voorgeschreven quorum niet bereikt. Toch heeft de Conferentie met deze beslissing het vraagstuk voor de betrokken bedrijfstakken niet losgelaten; het volgend jaar komen dezelfde punten opnieuw in behandeling, nadat tevoren een bijeenkomst van deskundigen de gerezen bezwaren onder de oogen zal hebben gezien. Eenzelfde beslissing is genomen t.a.v. den arbeidsduur in de textielnijverheid.

In afwijking tot de door haar in vorige zittingen bij de behandeling van dit onderwerp aangenomen houding, verklaarde de werkgeversgroep zich ditmaal bereid tot volle medewerking aan de technische en economische kanten van het vraagstuk, zonder echter deel te nemen aan het opstellen van internationale regelingen. Als voornaamste bezwaar tegen de beoogde verkorting van den werktijd werd van werkgeverszijde wederom het gevaar voor kostprijshooging en daaruit voortvloeiende toeneming van de werkloosheid aangevoerd, terwijl van den kant der arbeiders bedoelde maatregel in hoofdzaak juist als middel ter bestrijding van de werkloosheid werd aanbevolen. Slechts van één land, t.w. de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, waar de verkorting van den arbeidsduur reeds gedurende eenige jaren wordt toegepast, hield ook de werkgeversvertegenwoordiger een pleidooi ten gunste van de 40-urenweek. De bij vroegere gelegenheden mede ten voordeele uitgebrachte stem uit Italië, werd in deze zitting niet gehoord, aangezien de geheele delegatie van dit land voor den aanvang der Conferentie was teruggeroepen.

Gunstiger dan voor de ontwerp-verdragen betreffende de verkorting van den werktijd liep de stemming af voor de eveneens voorgestelde conventies tot het toekennen van een betaalde vacantie (van ten minste 6 dagen) aan de werknemers en het regelen van de aanwerving van inheemsche werkkrachten.

De mede op de agenda geplaatste maatregelen ter beveiliging van arbeiders in het bouwbedrijf, en in het bijzonder van hen die werken op steigers of bij hef- en hijschapparaten, zullen in de volgende zitting definitieve afdoening vinden.

Ook dit jaar aanvaardde de Arbeidsconferentie weer een aantal belangrijke resoluties o.m. betreffende bijeenroeping van een of meer conferenties, waar de vraagstukken van de valuta, de productie, den handel, de bevolking en de kolonisatie onder het oog kunnen worden gezien, zonder dat daarbij de belangen der arbeiders worden vergeten; spoedige afdoening van het vraagstuk der internationale samenwerking tot uitvoering van openbare werken in tijden van groote werkloosheid, benevens van de kwesties, welke zich bij landverhuizing van arbeidskrachten voordoen, het vrije vereenigingsrecht der arbeiders en de organisatie der arbeidsinspectie. Ten slotte werd voortzetting aanbevolen van de bestudeering van het voedingsvraagstuk en van den invloed der techniek op de werkgelegenheid. ¹⁾

De Raad van Beheer van het Internationaal Arbeidsbureau besloot in zijn Juni-zitting o.m. een vragenlijst betreffende de toepassing van automatische koppeling van spoorwagens aan de Regeeringen toe te zenden, alsmede om voorstellen tot verhooging van den minimum-leeftijd voor toelating tot een beroep tot 15 jaar in 1937 aan de Internationale Arbeidsconferentie voor te leggen. ²⁾ In dit verband moge tevens worden vermeld, dat in April j.l. een congres der Balkanstaten richtlijnen heeft vastgesteld voor de t.a.v. de bescherming van jeugdige werkkrachten door bedoelde Staten te treffen maatregelen. ³⁾

Speciaal over de 40-urenweek en de vacantie met behoud van loon zijn in verscheidene landen maatregelen getroffen of uitspraken gedaan. De in België en Frankrijk nieuw opgetreden Regeeringen hadden genoemde maatregelen in haar program opgenomen en — onder den druk eener algemeene stakingsbeweging — zijn zij binnen enkele weken ook tot stand gebracht.

In België ⁴⁾ heeft de Regeering bevoegdheid gekregen, in bedrijven waar gevaarlijke, ongezonde of inspannende arbeid wordt verricht, het aantal

1) Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, nos. 11, 12, 13 van 15, 22 en 29 Juni 1936. Zie ook het Maandschrift afl. 7, 1936, blz. 1082 en de Bijlage van afl. 8, 1936.

2) Résumé Mensuel des Travaux de l'Organisation Internationale du Travail, 1936, no. 6.

3) Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, no. 9 van 1 Juni 1936.

4) Id., Vol. LIX, no. 1 van 6 Juli 1936. Zie ook het Maandschrift afl. 7, 1936, blz. 1089.

werkuren geleidelijk te verminderen tot 40 per week. Voorts kunnen in alle takken van bedrijf bij overeenkomst tot stand gekomen werktijdverkortingen algemeen toepasselijk worden verklaard.

De wet op de betaalde vacantie waarborgt het personeel van ondernemingen, welke onder de 8-urenwet vallen, per jaar 6 dagen vacantie met vol loon, voorzover de betrokkenen althans een jaar achtereen bij denzelfden werkgever in dienst waren. Bindende kracht kan worden toegekend aan door bedrijfscommissies omtrent de regeling en den duur der vacanties genomen beslissingen. De arbeiders zijn verplicht van hun recht op vacantie gebruik te maken.

Het hoofdstuk, in het Fransche Wetboek van den Arbeid gewijd aan den arbeidsduur, is thans zoodanig gewijzigd, dat de maximum-werktijd voor alle arbeiders en bedienden in alle ondernemingen van nijverheid, handel en ambacht en alle daarmee samenhangende inrichtingen is gesteld op 40 uur per week. Besluiten van den Ministerraad regelen de toepassing in de afzonderlijke bedrijven, van ambtswege of op verzoek van een of meer der betrokken organisaties van werkgevers of werknemers. In den mijnbouw zal geen enkele arbeider langer dan $38\frac{2}{3}$ uur per week onder den grond mogen vertoeven. Het loon of salaris der werknemers mag, als gevolg van de werktijdverkortung, geen vermindering ondergaan.

Na een jaar onafgebroken dienst hebben de werknemers recht op ten minste 2 weken vacantie met behoud van loon. Voor bedrijven en beroepen, waarin niet het geheele jaar door bij eenzelfde onderneming wordt gewerkt, zal een nadere regeling worden vastgesteld, evenals voor de toepassing der vacantieregeling in den landbouw en op huispersoneel.

Op verzoek van belanghebbende patroons- of arbeidersorganisaties roept de Minister van Arbeid gemengde commissies bijeen tot het afsluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten voor een bepaalden tak van nijverheid of handel, voor het geheele land of een deel daarvan, welke contracten steeds bepalingen moeten bevatten betreffende de vrijheid van vakvereeniging en meeningsuiting der arbeiders, minimum-loonen, opzegtermijn, leerlingwezen, beslechting van geschillen, herziening der overeenkomst; t.a.v. ondernemingen met meer dan 10 werknemers bovendien omtrent de benoeming van vertrouwenspersonen, die bevoegd zijn met de directie grieven van personeel-leden te behandelen betreffende de toepassing van loontarieven, arbeidswetgeving, veiligheidsvoorschriften e.d. ⁵⁾

In de laatste zitting der Internationale Arbeidsconferentie heeft o.m. ook de Minister van Arbeid van Groot-Britannië de gelegenheid aangegrepen, om het standpunt zijner Regeering t.a.v. de 40-urenweek uiteen te zetten. Zij wenscht geen arbeidsduurverkortung zonder regeling omtrent de loonen; bovendien acht zij de noodzaak voor een dwingende regeling niet aanwezig, zoolang niet gebleken is, hoever men met vrijwillige overeenkomsten komen kan.

Op 14 Juli is de nieuwe wet op den arbeid van vrouwen en kinderen in dit land bekrachtigd, waardoor de gelegenheid is opengesteld, om voor deze werkkrachten het tweeploegenstelsel in te voeren. ⁶⁾

In Duitschland bestaat geen wettelijke regeling voor het verleen van vacantie met behoud van loon. Wel zijn bepalingen dienaangaande vastgelegd in arbeidsovereenkomsten. Thans is echter met een verordening tot toepassing van de Wet tot regeling van den Arbeid in de bouw- en aanverwante bedrijven bij wijze van proef een stelsel van vacantiezegels ingevoerd. ⁷⁾

Met ingang van 1 Juli j.l. is het aanvangstijdstip voor den arbeid in brood- en koekbakkerijen op 4 uur in den morgen bepaald (tevorens was dit halfvijf). Verkoop aan klanten kan nu plaats hebben tussehen 6½ uur 's morgens en 10 uur 's avonds, terwijl tevorens het algemeene sluitingsuur voor winkels op 7 uur was vastgesteld. ⁸⁾

In Italië zijn voorschriften gegeven voor het verleen van vacantie met behoud van loon. Is het recht hierop eenmaal verleend, dan kan het niet weer vervallen, zelfs niet als de arbeider ontslag krijgt of neemt. ⁹⁾

⁵⁾ Moniteur Officiel du Commerce et de l'Industrie van 9 Juli 1936. Zie ook het Maandschrift afl. 7, 1936, blz. 1092.

⁶⁾ The Ministry of Labour Gazette van Augustus 1936.

⁷⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, no. 11 van 15 Juni 1936.

⁸⁾ Reichsgesetzblatt Teil I, blz. 521.

⁹⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, no. 9 van 1 Juni 1936.

De wet op de Arbeidersbescherming in Zweden is aangevuld met bepalingen, welke afschaffing ten doel hebben van den arbeid gedurende den nacht en in ploegen van werkkrachten onder de 16 jaar. ¹⁰⁾

In Noorwegen is een nieuwe wet op de Arbeidersbescherming aangevaard, welke op 1 Januari a.s. in werking zal treden. In afwijking tot de vroegere Fabriekswet omvat de nieuwe regeling niet alleen den arbeid in fabrieken e.d., doch evenzeer dien in winkels en kantoren en bij het verkeer te land, terwijl ook niet langer onderscheid wordt gemaakt tusschen handarbeiders en andere groepen van werkkrachten; het aantal tegen bedrijfsgevaren beschermde personen zal daardoor stijgen van 170 000 tot 500 000. Landbouw, scheepvaart, luchtvaart, visscherij en openbare diensten vallen er echter nog buiten. De bescherming omvat: beveiliging tegen arbeidsongevallen en ongezonde arbeidsomstandigheden, bepalingen omtrent den arbeidsduur (8 uur per dag en 48 uur per week, echter niet in alle onder de wet vallende bedrijven), verbod van nacht- en Zondagsarbeid, voorschriften omtrent de dagelijkse rust- en werktijden en een jaarlijksche vacantie (van 9 dagen) met behoud van loon, verlof aan en voorkoming van ontslag van zwangere vrouwen, bepaling van den minimum-leeftijd voor toelating tot een beroep op 15 jaar, speciale voorschriften tot bescherming van werkkrachten van 15—18 jaar (geen nachtarbeid, geen overwerk) benevens algemeene maatregelen ter voorkoming van ontslag. ¹¹⁾

In de nieuwontworpen Grondwet der Sowjet-Unie is o.m. bepaald, ¹²⁾ dat alle burgers recht hebben op arbeid tegen een loon, dat verband houdt met de hoeveelheid en de hoedanigheid van het verrichte werk, dat de arbeidsduur voor het overgrootste deel der werkenden 7 uur per dag bedraagt, aan arbeiders en bedienden vacantie moet worden verleend met behoud van loon en tot hun verpoozing en ontspanning een netwerk van rusthuizen, tehuizen e.d. aanwezig dient te zijn. Voorts wordt allen burgers materielen steun op kosten van den Staat toegezegd bij ziekte, verlies van arbeidsgeschiktheid en ouderdom, door middel van een sociale verzekering, benevens de noodige genees-, heel- en verloskundige hulp. Vrouwen genieten dezelfde rechten als mannen op alle terreinen van het economische, politieke, culturele en sociale leven. Bovendien ontvangen moeders en kinderen bijzondere bescherming van Staatswege. Aan alle burgers wordt vrijheid van het gesproken en geschreven woord, van vereeniging en vergadering, demonstratie en processie gewaarborgd, terwijl het deelnemen aan organisaties van allerlei aard ieder vrijstaat.

Voorts is besloten tot verbetering van de rechtspositie der arbeiders. ¹³⁾ Sociale afkomst of ondergane straf mogen geen redenen meer zijn voor ontslag of weigering tot indienstneming; klachten van arbeiders moeten snel en aandachtig worden onderzocht.

Op 30 Juni j.l. onderteekende President Roosevelt een wet, waarbij aan de uitvoerders van opdrachten der Regeering, de verplichting werd opgelegd, tegenover hun personeel de bepalingen omtrent maximum-werktijd, minimum-loonen en kinderarbeid toe te passen, welke de Secretaris van den Arbeid vaststelt. ¹⁴⁾ In dit verband is het niet van beteekenis ontbloot te wijzen op een door het Opperste Gerechtshof der Vereenigde Staten in het begin derzelfde maand met 5 tegen 4 stemmen gedane uitspraak, waarbij wettelijke voorschriften omtrent minimum-loonen voor volwassenen als onvereinigbaar met de Grondwet werden verklaard. Van dit vonnis is herziening aangevraagd. ¹⁵⁾

Een wetsontwerp is in behandeling tot verkorting van den arbeidsduur in de textielindustrie tot 35 uur per week voor fabrieks- en 40 uur per week voor kantoorpersoneel. Een Nationale commissie voor de Textielbedrijven zal voorts bevoegdheid krijgen, om, behalve omtrent den handel en de productie, ook voorschriften te geven omtrent de loonen, werktijden en verdere arbeidsvoorwaarden. ¹⁶⁾

Een in April te Washington gehouden Pan-Amerikaansch Congres voor

10) Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, no. 9 van 1 Juni 1936.

11) Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 1 van 6 Juli 1936.

12) Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 2 van 13 Juli 1936.

13) Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 1 van 6 Juli 1936.

14) Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 2 van 13 Juli 1936.

15) Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, no. 9 van 1 Juni 1936.

16) Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 4 van 27 Juli 1936.

bedrijfshygiëne heeft den Amerikaansche Staten maatregelen aanbevolen tot krachtiger bestrijding van bedrijfsongevallen; onderzoek naar beroepsziekten; verbetering van arbeidstoestanden in fabrieken en kantoren; verbetering van de arbeidsnormen, in het bijzonder voor vrouwen en kinderen; bijzondere zorg voor de gezondheid, mede door geregelde geneeskundige controle, behoorlijke voeding en goede woningen. ¹⁷⁾

¹⁷⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 2 van 13 Juli 1936.

Arbeidersverzekering. De sociale verzekering in Noord- en Latijnsch-Amerika, Nieuw-Zeeland, Palestina, Egypte, Turkije en Irak. Uitbreiding van de moederschapszorg in de Sovjet-Unie. Duitschland: 50 jaren ziekteverzekering. Codificatie van het verzekeringsrecht aangekondigd. Wijziging van de financiële verhouding tusschen de ziekenkassen en de dragers van het ongevalrisico. Tsjecho-Slowakije: 10 jaren pensioenverzekering. Hongarije: Uitbreiding van de bemoeiingen der ziekenkassen. Italië: Sociale zorg voor landarbeiders. Verdere ontwikkeling der ziekteverzekering. Noorwegen: Wetsontwerpen omtrent ouderdomspensionneering, uitkeeringen aan blinden en gebrekkigen en ziekteverzekering voor zeelieden. Zweden: Wetsvoorstel verhooging ouderdomspensioenen verworpen.

De sociale verzekering, welke de crisisjaren over het geheel zonder ernstig nadeel heeft doorstaan, bevindt zich thans in een periode van nieuwen opbloei. Bovendien blijkt telkens, wauneer verslagen over haar werkzaamheden het licht zien, van hoe groote beteekenis deze verzekering voor een steeds in omvang toenemend deel der menschheid is geworden.

In de eerste stadia van ontstaan en ontwikkeling bevindt zich over het geheel nog de sociale verzekering in een groot deel der buiten Europa gelegen landen, en met name in Amerika en het nabije Oosten. De besturen van de verschillende provincies van Canada hebben thans voorstellen in behandeling, om haar wetgeving op de schadeloosstelling bij bedrijfsongevallen zoodanig aan te vullen, dat in het geheele land ten aanzien van deze materie eenzelfde gedragslijn wordt gevolgd. ¹⁾ In twee der Staten van Noord-Amerika, t.w. Florida en Zuid-Carolina, kwamen kortgeleden ongevalwetten tot stand; dergelijke regelingen ontbreken thans nog slechts in Arkansas en Mississippi. In 30 Staten der Unie zijn voorts verbeteringen in de op dit gebied bestaande wetgeving aangebracht, waarbij in het bijzonder aandacht is geschonken aan de verzorging van door beroepsziekten getroffen en aan het garandeeren van schadevergoeding bij insolventie der risicodragers. ²⁾

In verschillende Staten van Latijnsch-Amerika zijn wetten ³⁾ op de sociale verzekering tot stand gekomen of in voorbereiding. Ditzelfde geldt van een aantal buiten-Europeesche landen, t.w. Nieuw-Zeeland, Palestina, Egypte, Turkije en Irak.

De Algemeene Uitvoerende Raad van de Sovjet-Unie heeft besloten, om, boven het reeds voor 1936 uitgetrokken bedrag van 1481,3 miljoen roebel voor verbetering van de verzorging van moeders en kinderen (door kraam-inrichtingen, kindertehuizen en hoogere uitkeeringen) nog 692,8 miljoen roebel voor hetzelfde doel beschikbaar te stellen. De uitkeeringen en premies voor kraamvrouwen en zoogende moeders zijn verhoogd; bij bevalling zijn langere rusttijden voorgeschreven, terwijl aan zwangere arbeidsters — zonder loonkorting — lichter werk moet worden opgedragen. Moeders van groote gezinnen zullen gedurende de eerste levensjaren van elk nieuwgeboren kind toelage uit de Staatskas ontvangen. Behalve de reeds genoemde, ten laste van de Schatkist komende, bedragen, zullen de nieuwe voorschriften de sociale verzekering op een hoogere uitgave van ongeveer 70,5 miljoen roebel per jaar komen te staan. ⁴⁾

Ook in de Europeesche landen, die een verzekeringsstelsel van ouderen datum bezitten, zijn in den laatsten tijd weer verscheidene wijzigingen en aanvullingen daarvan tot stand gekomen of ontworpen. Voorts zijn eenige belangrijke verslagen verschenen omtrent de werking van deze verzekering. Hieronder vermag het rapport over 50 jaren ziekteverzekering in Duitschland ⁵⁾ wel het duidelijkst een indruk te geven van den geweldigen groei

¹⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, no. 11 van 15 Juni 1936.

²⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 2 van 13 Juli 1936.

³⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 5 van 3 Augustus 1936.

⁴⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, no. 11 van 15 Juni 1936.

⁵⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 2 van 13 Juli 1936 en Wirtschaft und Statistik 1936, no. 13.

van dezen vorm van gemeenschapszorg en van de richting, waarin deze zich ontwikkelt. In 1885 waren in Duitschland tegen ziekte verzekerd 4,7 millioen personen of ongeveer 10 pCt. der bevolking en in 1935 20,3 millioen of ruim 30 pCt. Het gemiddeld aantal leden per kas steeg van 246 in 1885 tot 3578 in 1935.

De kosten der ziekteverzekering waren veel sneller gestegen dan het aantal verzekerden of de door dezen doorgemaakte ziektedagen, wat het gevolg was zoowel van verhoogde uitkeeringen (ten deele verband houdend met het gestegen loonpeil) als van ruimere toekenning van tegemoetkomingen in natura aan de verzekerden. Indien de kosten per lid in 1885 op 100 worden gesteld, bedroegen de uitgaven der kassen voor hetzelfde doel in 1913 264, in 1929 773, in 1934 509. Aan geneeskundige hulp, geneesmiddelen en ziekenhuisverpleging besteedden de kassen in 1885 40 pCt., in 1929 50,5 pCt., in 1934 bijna 61 pCt. van haar uitgaven. Om het evenwicht tusschen de inkomsten en de snel toenemende uitgaven der kassen te bewaren, moest in den loop der jaren herhaaldelijk tot wijziging van de premiën worden overgegaan. In 1885 bedroegen deze gemiddeld 1,92 pCt. van het basisloon, in 1914 3,35 pCt., in 1929 6,43 pCt., in 1934 5,09 en in 1935 5,16 pCt.

Over laatstgenoemd jaar gaven de exploitatierekeningen van alle onderdeelen der sociale verzekering in Duitschland tezamen een overschot te zien van 461 millioen R.M.; slechts de ziekteverzekering boekte een tekort van 70 millioen R.M., als gevolg van verlaging der contributies en stijging der uitgaven, nu meer personen, die tevoren werkloos waren geweest, weer aan den slag gingen en het aantal behoorten was toegenomen.⁶⁾

Aangekondigd is een codificatie van het verzekeringsrecht, dat in de laatste jaren door talrijke wijzigingen niet aan overzichtelijkheid heeft gewonnen; de sociale verzekering zal dan tevens volledig aan de nationaal-socialistische opvattingen worden aangepast.⁷⁾

Door een besluit van 16 Juni 1936 is de financieele verhouding tusschen de ziekenkassen en de risicodragers der ongevallenverzekering op nieuwe leest geschoeid. De verzorging van door ongevallen getroffen leden van ziekenkassen geschiedt in het vervolg slechts dan door laatstgenoemde organen, indien het verkregen letsel met ongeschiktheid tot werken gepaard gaat; de betrokkenen kunnen van de ziekenkas in zoo'n geval echter niet meer hulp ontvangen dan voor ziektegevallen is toegelaten en over een termijn van ten hoogste 45 dagen. Alle verdere zorg, welke deze patienten noodig mochten hebben, alsmede de behandeling van hen, wien het ongeval niet belet hun gewone bezigheden voort te zetten, komen voor rekening van de dragers der ongevallenverzekering.⁸⁾

In Tsjecho-Slowakije is, bij gelegenheid van het 10-jarig bestaan van het Centraal Instituut der Sociale Verzekering (op 1 Juli j.l.), een overzicht verschenen van de werking der pensioenverzekering gedurende dat tijdvak.⁹⁾ Volgens het in dit land geldend verzekeringsstelsel zijn alle personen, die op arbeids- of leerlingcontract werken, verplicht verzekerd tegen invaliditeit, ouderdom en overlijden, met uitzondering van de niet-handarbeiders en de mijnwerkers, voor wie afzonderlijke pensioestelsels gelden. In 1927 waren bij het Centraal Instituut verzekerd 2.150.000 personen, het volgende jaar nog wat meer, t.w. 2.331.000, doch daarna liep het aantal contribueerende verzekerden gestadig terug tot 1.692.000 in 1935. De oorzaak daarvan schuilt in de toegenomen werkloosheid. Het gemiddeld aan premie per verzekerde betaald bedrag — in genoemde jaren resp. 302,3, 312,4 en 233,4 Kr. — geeft een overeenkomstig verloop te zien. Veel grooter dan het aantal premiebetalenden is echter het aantal dergenen die recht op uitkeering kunnen doen gelden: naar schatting in 1935 wel 3½ millioen.

In Hongarije is de door de ziekenkassen te verleenen hulp aangevuld met maatregelen om invaliditeit te voorkomen en den algemeenen gezondheidstand te verbeteren, o.m. door geregeld geneeskundig onderzoek van de verzekerden en hun gezinsleden, bevordering van ziekenhuisverpleging, kuren e.d.¹⁰⁾

Kortgeleden is in Italië een commissie ingesteld, om voorstellen te doen tot algemeene verbetering van de sociale zorg voor in den landbouw werkzame

6) Wirtschaft und Statistik 1936, no. 10.

7) Wochenbericht des Instituts für Konjunkturforschung 1936, no. 26.

8) Reichsarbeitsblatt 1936, no. 18.

9) Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 7 van 27 Juli 1936.

10) Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 5 van 3 Augustus 1936.

arbeidskrachten, in overeenstemming met hetgeen dienaangaande ten behoeve van de arbeiders in nijverheid en handel is bepaald.¹¹⁾ In iedere provincie is een bureau ingesteld, dat belast is met het toezicht op de werkzaamheden der onderlinge ziekenfondsen binnen haar gebied en tevens o.m. opdracht heeft dezen vorm van ziekteverzekering tot verdere ontwikkeling te brengen en statistische gegevens dienaangaande te verzamelen.¹²⁾

De Noorsche Regeering heeft wetsontwerpen ingediend tot invoering van een nationaal stelsel van ouderdomspensionneering, regelmatige uitkeeringen aan blinden en gebrekkigen en een ziekteverzekering voor zeelieden. De betrokken commissie uit het Storting heeft aanvaarding van deze voorstellen aanbevolen.¹³⁾

Reeds sinds 1923 bezat Noorwegen een wet op de ouderdomspensioenen, doch deze was tot dusver niet in werking gesteld. Inmiddels waren reeds meer dan 100 gemeenten, tezamen \pm 40 pCt. der bevolking omvattend, zelfstandig overgegaan tot toepassing van een stelsel van pensionneering van ouden van dagen. Het nieuwe wetsvoorstel beoogt nu aan alle Noorsche burgers van 70 jaar of ouder een pensioen te verschaffen, dat in landelijke districten 360 Kr., in de steden 480 Kr. per jaar zal bedragen en voor gehuwde paren met 50 pCt. wordt verhoogd. De kosten (in de eerste jaren naar schatting 40 miljoen Kr.) worden voor de helft door den Staat, voor de andere helft door de betrokken gemeente en een in te stellen ouderdomspensioenfonds gedragen. Laatstgenoemd fonds zal gevoed worden door een speciale belasting op het inkomen.

Verwerping van het wetsvoorstel tot verhooging van de ouderdomspensioenen in de duurere woonplaatsen¹⁴⁾ heeft in Zweden geleid tot het aftreden van de Regeering-Hansson.

¹¹⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LVIII, no. 13 van 29 Juni 1936.

¹²⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 5 van 3 Augustus 1936.

¹³⁾ Industrial and Labour Information, Vol. LIX, no. 4 van 27 Juli 1936.

¹⁴⁾ Zie hiervoor de Kroniek over het 4e kwartaal 1935.

BEVOLKING. GEZONDHEIDSWEZEN. VOLKSHUISVESTING.

Gezondheidswezen. Internationaal: rapport Volkenbondcommissie over voedingsvraagstuk; verdrag tot bestrijding sluikehandel in verdoovende middelen.

De gemengde commissie in zake het voedingsvraagstuk¹⁾, bestaande uit leden van de technische commissie van het Hygiënisch Comité van den Volkenbond, deskundigen van de Internationale Arbeidsorganisatie en van het Internationale Landbouwinstituut, welke commissie werd ingesteld door den Volkenbondsraad, heeft in Juni j.l. een voorloopig rapport over haar arbeid uitgebracht.²⁾ Het rapport bestaat uit 4 op zichzelf staande deelen: 1. het eigenlijke voorloopige verslag van de gemengde commissie, waarin aan de Volkenbondsvergadering verschillende aanbevelingen worden gedaan; 2. een verslag van de technische commissie van het Hygiënisch Comité van den Volkenbond betreffende de physiologische grondslagen van de voeding; 3. een overzicht van den voedingstoestand in een groot aantal landen, en van de maatregelen tot verbetering daarvan, welke ten behoeve van verschillende groepen der bevolking getroffen worden; ten slotte: 4. een verzameling statistieken over voortbrenging, verbruik en prijzen van voedingsmiddelen, samengesteld door het Internationale Landbouwinstituut.

In het eigenlijke voorloopige rapport wordt een aantal punten opgenoemd, welke de Volkenbondsvergadering in het belang van verbetering van den voedingstoestand onder de aandacht der Regeeringen zal dienen te brengen. Zij verwacht daarvan tevens gunstige gevolgen voor landbouw en handel.

In de eerste plaats moet de studie van voedingsvraagstukken worden aangemoedigd, ten einde voor ieder land, op grond van de economische verhoudingen, het klimaat en de bronnen van voedselvoorziening, het meest geschikte régime te kunnen vaststellen. De Regeeringen moeten het verbruik van voedingsmiddelen per gezin in verschillende beroepsgroepen en verschillende inkomensklassen nagaan, zoomede de verdeling der bevolking naar het gezinsinkomen, om op grond daarvan te kunnen vaststellen, in hoeverre de voedingswijze afwijkt van de op te stellen standaards; te onderzoeken, in welke mate en met welke middelen de nationale statistieken met betrekking tot voortbrenging en verbruik van voedingsmiddelen verbeterd kunnen worden; aan het Interna-

¹⁾ Zie vorige Kroniek.

²⁾ Volkenbondpublicaties, nos. A. 12, A. 12 (a) en A. 12 (b), IIB, 24 Juni 1936.

tionaal Landbouw Instituut worde bij het verzamelen van gegevens over de productie en de consumptie en over de prijzen van voedingsmiddelen steun verleend. Daarnaast dienen de Regeeringen medewerking te verlenen aan het Hygiënisch Comité van den Volkenbond bij de toepassing der nieuwste wetenschappelijke uitkomsten op het gebied der openbare gezondheidszorg en de sociale hygiëne ten behoeve van bepaalde groepen der bevolking (naar leeftijd en anderszins); kennis te verspreiden onder medische studenten, personeel van gezondheidsdiensten enz. ten aanzien van de nieuwste feiten op het terrein van het voedingsvraagstuk, en propaganda te maken onder de breede massa voor juiste begrippen in zake de voeding. Op al deze gebieden wordt aangedrongen op internationale samenwerking. Ten slotte de uitvoering: de Regeeringen zouden moeten nagaan, welke maatregelen noodig zijn om aan de minder goedgeoede deelen der bevolking een rationeele voeding te verzekeren, met name om aan zwangere en zoogende vrouwen, aan kinderen en herstellenden melk te verstrekken. Zooveel mogelijk zal men er naar dienen te streven — onder behartiging van de belangen der producenten — om tegen redelijke prijzen aan de gemeenschap de noodige voedingsmiddelen te doen toekomen, vooral die, welke tevens tegen ziekte beschermen, zooals melk. Om den handel en de distributie zoo economisch mogelijk te doen plaats hebben, worde de samenwerking tusschen organisaties van producenten en consumenten aangemoedigd. Mogelijk kan door een wijziging in de algemeene economische en handelspolitiek de voortbrenging van de agrarische producten, noodig voor een rationeele voeding, bevorderd worden. Verder wordt aangedrongen op internationale unificatie van de techniek van analyse en contrôle der voedingsmiddelen, op de coördinatie van den arbeid der verschillende organen, werkzaam op het gebied van het voedingsvraagstuk en op medewerking der Regeeringen voor een onderzoek naar den algemeenen toestand van ondervoeding, welke voorkomt in sommige tropische landen en streken in het verre Oosten.

De commissie herinnert aan het rapport van het Internationale Arbeidsbureau betreffende de voeding der arbeiders en de sociale politiek. Hiervan werd melding gemaakt in het Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek.³⁾ Op het belang van de economische aspecten van het voedingsvraagstuk denkt de commissie in een volgend rapport nader in te gaan.

Naar aanleiding van het vermoeden, dat groote hoeveelheden morphine en cocaïne in den sluikhandel gebracht worden, welk vermoeden tot uiting kwam in de Maart/April-zitting van de Opiumcommissie van den Volkenbond⁴⁾, is vrij spoedig daarop een verdrag tot bestrijding van den sluikhandel in verdoovende middelen gesloten. Het werd op 26 Juni j.l. door 25 Staten, waaronder Nederland, geteekend. Het houdt o.m. voor de verschillende Regeeringen de verplichting in, op ontduiking van de wetten op het voortbrengen, verhandelen en vervoeren van verdoovende middelen strenge straffen, met name gevangenisstraffen, toe te passen. Ieder aangesloten land is verplicht een centraal bureau tot bestrijding van den sluikhandel in verdoovende middelen in te stellen.⁵⁾

³⁾ Afl. 6, 1936.

⁴⁾ Zie vorige Kroniek.

⁵⁾ De Volkenbond, Juni/Juli 1936; Résumé mensuel des travaux de la Société des Nations, no. 6, 1936.

Volkshuisvesting. Vereenigde Staten. Overzicht van de wetgeving der laatste jaren en de uitvoering daarvan. Groot-Britannië. Enkele cijfers naar aanleiding van het 100-jarig bestaan der wetgeving op de „building societies”.

De woningbouw in de Vereenigde Staten, die niet lang geleden nog geheel aan het particulier initiatief was overgelaten, verheugt zich in de laatste jaren meer en meer in de openbare belangstelling. Er is geleidelijk een ernstige woningnood ontstaan. Werd in 1930 de woningreserve nog op 700 000 geschat, thans is er een tekort, dat officieel op 2 miljoen woningen begroot wordt; bovendien moet rekening worden gehouden met de noodzakelijke vervanging van c.a. 750 000 woningen door andere. Over de eerstvolgende tien jaren wordt de behoefte aan nieuwe woningen in de Vereenigde Staten in totaal op 7,6 miljoen geschat.¹⁾ Kans dat het particulier initiatief zonder aanmoediging van Overheidswege het bedrijf, dat geruimen tijd gestagneerd heeft, hervat (in de 5 jaren 1931—1936 zijn niet meer woningen gebouwd

¹⁾ Washington Review van 27 Januari 1936.

als de toeneming van het aantal gezinnen in één jaar bedraagt ²⁾) bestaat er weinig. Een belangrijk motief voor overheidsbemoeiing ligt verder in het feit, dat de woningbouw een dankbaar gebied voor werkverschaffing oplevert. In de laatste jaren is er dan ook in de Vereenigde Staten een uitgebreide wetgeving tot stand gekomen met het drieledige doel: verder verval van de aanwezige woningen te remmen, de aanwezige krotten en sloppen op te ruimen en den woningbouw over het algemeen te stimuleeren.

In verband met het eerste doel is in 1932, naar het model van het Federal Reserve System, ingevoerd het Federal Home Loan System, bestaande uit een Federal Home Loan Board en 12 Home Loan Banks welke laatste tot leden hebben instellingen die zich, in den regel op coöperatieven grondslag, den bouw en de financiering van goedkope woningen ten doel stellen. De Home Loan Banks hebben de taak, hypotheeken van haar leden-instellingen op eigendommen der bij deze instellingen („member associations”) aangesloten eigenaren in beleening te nemen, ten einde die eigenaren, e.g. instellingen, over tijdelijke kredietmoelijkheden heen te helpen. Rechtstreeks tot de eigenaren wendt zich, met hetzelfde doel, de in 1933 opgerichte Home Owners' Association. Verder is een stelsel van kredietgarantie tot stand gebracht, in verband waarmee zijn ingesteld de Federal Housing Administration, het Mutual Mortgage Insurance Fund en de Federal Savings and Loan Insurance Company. De National Mortgage Association houdt zich bezig met het koopen en verkoopen van hypotheeken. ³⁾

Volgens officieele opgaven had het totaalbedrag der voorschotten, via de „member associations” aan huiseigenaren verstrekt, eind Maart 1936 het cijfer van \$ 340 miljoen bereikt, waarvan voor moderniseering, het uitvoeren van herstellingen enz. rond \$ 220 miljoen, voor conversie van bestaande hypotheeken \$ 110 miljoen. Hierdoor is de openbare kapitaalmarkt bevrijd van de vorderingen op vele kleine huiseigenaren, die in moeilijkheden verkeerden. De kapitaalmarkt werd tevens verruimd, doordat moeilijk verhandelbare effecten van spoorwegen, bedrijven van openbaar nut enz. door de Reconstruction Finance Corporation en de Public Works Administration zijn overgenomen. Deze omstandigheden, zoomede de betrekkelijk lage bouwkosten en huren (al waren deze in 1935 wel wat hooger dan in 1934) hebben gunstige vooruitzichten geschapen voor een hervatting van de bouwbedrijvigheid. ⁴⁾ De geldigheidsduur van deze wetgeving is verlengd, ten deele tot 31 December 1936, ten deele, onder zekere wijzigingen en uitbreidingen tot 1 April 1937. ⁵⁾

Deze maatregelen betreffen intusschen alleen de instandhouding der bestaande woningen en komen slechts hen ten goede, die bewoners zijn van een eigen huis. Zij treden niet op het terrein der sloppen en krotwoningen en beoogen ook niet de vermeerdering van den woningvoorraad, welke zoo mogelijk zou moeten gepaard gaan met verheffing van den woningstandaard. Weliswaar was de Housing Administration reeds in zekere mate werkzaam geweest in de richting van verbetering van den woningstandaard, o.a. door het uitgeven van publicaties, maar haar eigenlijke taak was dit niet.

In de tweede helft van 1934 werd nu bij de Public Works Administration een Housing Division ingesteld, die plannen voor krotopruijing en woningbouw voor de uit de sloppen verdreven bewoners moest aanmoedigen. Dit laatste deed zij door het verleenen van subsidie tot 30 pCt. van de bouwkosten, waarvan de rest moest worden opgenomen als hypotheek met een aflossingsduur van 45 jaar. Midden 1935 werd de subsidie tot 45 pCt. verhoogd, de aflossingstermijn voor het resterende bedrag der bouwkosten tot 60 jaar verlengd. ⁶⁾ Gedurende het eerste jaar van de werkzaamheid van deze wet waren 76 plannen ingediend tot een bedrag van \$ 230 miljoen. ⁷⁾ Men rekent, dat begin 1937 49 plannen zullen zijn voltooid, waarvan 25 000 gezinnen in 35 steden zullen profiteren. Deze woningcomplexen zullen van Overheidswege worden beheerd, daar de bestaande wetgeving niet toelaat, het beheer aan particuliere instellingen op te dragen. De huren worden in de Federale schatkist gestort, de kosten van exploitatie bestreden uit een speciaal fonds. ⁸⁾

²⁾ Washington Review van 28 October 1935.

³⁾ Zie voor een meer uitvoerige uiteenzetting Maandschrift C.B.S., Maart 1936, pag. 532 e.v.

⁴⁾ Survey of Current Business, April 1936, pag. 17.

⁵⁾ Chamber of Commerce of the U.S.A., Legislative Series no. 48, 10 April 1936.

⁶⁾ Chamber of Commerce of the U.S.A., General no. 1156, 13 Juli 1935.

⁷⁾ Chamber of Commerce of the U.S.A., General no. 1158, 20 September 1935.

⁸⁾ Chamber of Commerce of the U.S.A., General no. 1161, 16 November 1935.

Op 14 Juli j.l. was het een eeuw geleden, dat de eerste wet op de „building societies” in Groot-Britannië tot stand kwam. Dit feit is aanleiding geweest voor verschillende retrospectieve beschouwingen, o.a. in het weekblad *The Economist*.⁹⁾

Hierin wordt beschreven, hoe de „building societies” hun oorspronkelijk karakter van onderlinge spaarverenigingen voor het bouwen van woningen geleidelijk wijzigden in verenigingen voor het financieren van den aankoop van woningen door de leden, waarmede verband hield, dat de beperkte tijdsduur werd losgelaten; ook breidden zij het veld van hun geografische werkzaamheid uit. Door deze veranderingen kregen zij het karakter van algemeene spaarinstellingen, en begonnen zij in ruimere mate gelden van het groote publiek tot zich te trekken. Toch was vóór den oorlog de ontwikkeling zeer geleidelijk: terwijl in 1895 alle verenigingen te zamen tegenover een totaal actief van £ 55 miljoen £ 44 miljoen aan hypotheek hadden uitstaan, waren de overeenkomstige cijfers in 1913 resp. £ 65 en £ 61 miljoen. Het ledental daalde van 631 000 tot 617 000.

De groote ontwikkeling dateert van den oorlog. Eind 1920 was het totaal actief reeds gestegen tot £ 87, eind 1924 tot £ 145, eind 1934 tot £ 555 miljoen; er is nog geen jaar geweest zonder stijging, als is het tempo der stijging tusschen de jaren 1930 en 1933 wel gedaald (van £ 58,5 tot £ 31,8 miljoen). Het totaal aantal uitstaande hypotheeken bedroeg eind 1924 rond £ 120, eind 1934 £ 476 miljoen. Eind 1934 waren er meer dan 1,85 miljoen aandeelhouders, bijna 700 000 inleggers, ruim 1 066 000 debiteuren (in deze cijfers zijn echter dubbeltellingen begrepen).

Een belangrijke ontwikkeling vertoont ook de cijfers der door de building societies nieuw verleende hypotheecaire voorschotten: in 1913 £ 9 miljoen, in 1925 rond £ 50 miljoen, in 1934 ruim £ 124 miljoen. De groei van deze cijfers heeft sinds den oorlog slechts één onderbreking vertoond, n.l. in 1932, maar is daarna in sneller tempo dan te voren hervat.

Toch blijkt uit het bestaan van een aantal kleine, streng gelocaliseerde lichamen, dat de oorspronkelijke opzet van onderling hulpbetoon niet geheel is verloren gegaan. Naast 11 verenigingen met een kapitaal van meer dan £ 10 miljoen (één £ 108 miljoen) stonden er eind 1934 787 met minder dan £ 1 miljoen kapitaal; het gemiddelde kapitaal was zelfs slechts ruim £ 640 000 (zonder de 150 verenigingen, die voor een beperkte tijdsduur waren aangegaan met een gemiddeld kapitaal van ongeveer £ 13 000). De ontwikkeling, aldus „*The Economist*”, heeft de verschillen sterk geaccentueerd; de invloed en bijgevolg de verantwoordelijkheid van de groote verenigingen als „houders van de koorden der beurs” en bewaarders van de tradities des beweging is zeer aanzienlijk toegenomen.

De building societies werken voornamelijk ten bate van hen, die kunnen wonen in een eigen huis; zij hebben zich weinig ingelaten met de armere lagen der bevolking. Zonder hun medewerking, meent „*The Economist*”, zou een belangrijk deel der betere woningen (A- en B-klasse volgens de officieele standaards) in het geheel niet gebouwd zijn. „*The Economist*” verwacht echter, dat zij zich op den duur ook met den bouw van goedkoopere woningen zullen moeten bezighouden.

⁹⁾ *The Economist*, no. 4833, 11 April 1936, bijlage Building Societies Special Survey.

